

Registered Under R.N.I. No. GUJGUJ/2023/84401

વિશ્વ ઉમિયાધામ – જાસપુર, અમદાવાદ
(ISO 9001:2015 - Approval No. 00044220)

UMA SRUSHTI ઉમાસ્તુતિ

₹ 40-00
₹ 50-00

આસ્થા, એકતા અને શક્તિનું ધામ | ૦૧ નવેમ્બર, ૨૦૨૪
Published on - 01 November, 2024

એક વૈશ્વિક વિચારધારા

તંત્રી-ડૉ. પ્રભુદાસ આર્ષ. પટેલ
Editor-Dr. Prabhudas I. Patel

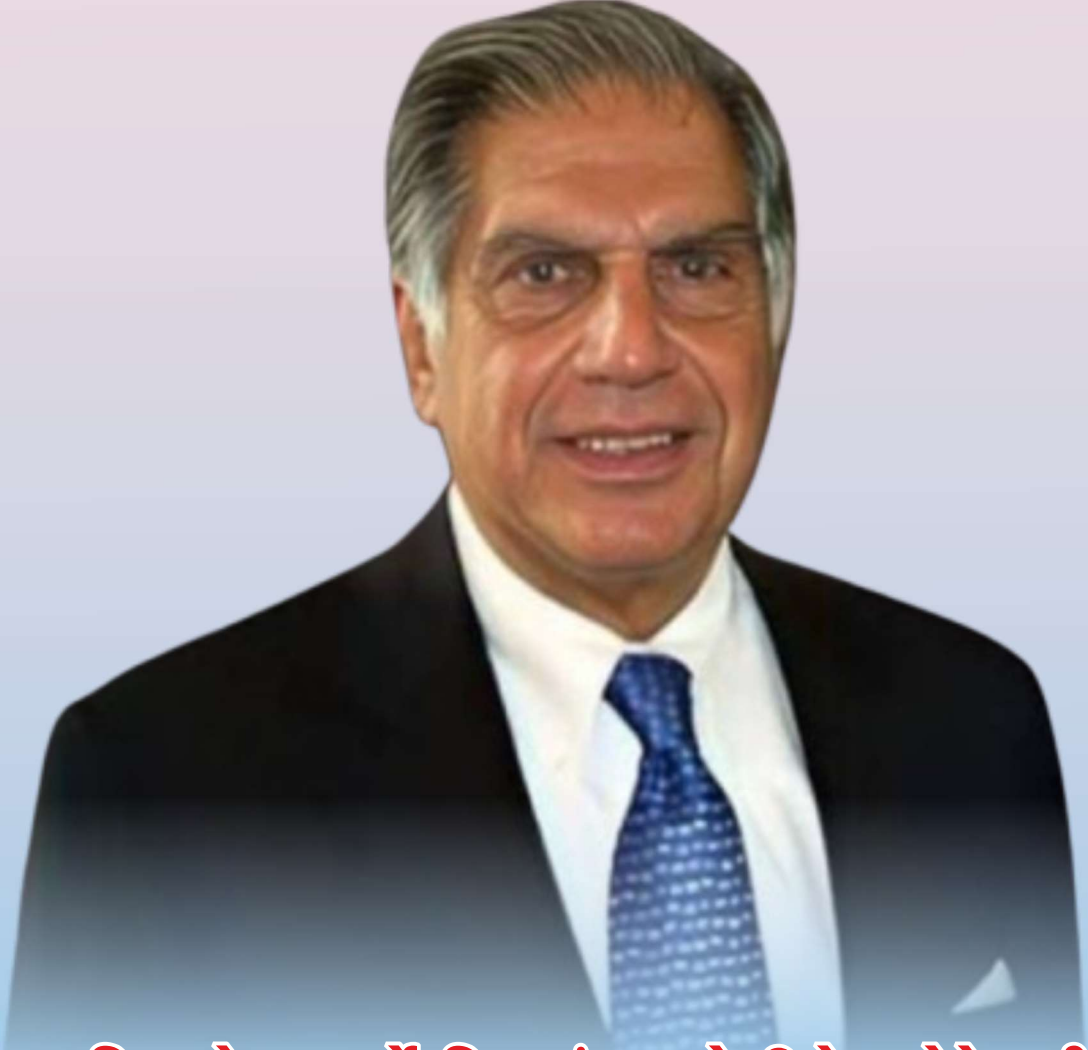

ત્વં જ્યોતિઃ, ત્વં રવિઃ, ચન્દ્રઃ, વિદ્યુદ્, અગ્નિઃ ચ તારકાઃ ।
ત્વમેવ જ્યોતિષાં જ્યોતિઃ, દીપાવલ્યૈ નમોઽસ્તુતે॥

હે જગદંભિકા, તમે જ્યોતિ છો, તમે સૂર્ય છો, તમે ચંદ્ર, વિદ્યુત અને તારાઓ છો,
તમે જ સર્વ જ્યોતિઓની જ્યોતિ છો. દીપાવલી સ્વરૂપ આપને પ્રણામ છે.

ભારતનું અણમોલ રતન -

રતન ટાટા

રાષ્ટ્રહિત એ જ સર્વોપરિના મંત્ર સાથે ઉદ્યોગ ક્ષેત્રે નવી જ દિશા આપનાર, યુવાનોના પ્રેરણાસ્ત્રોત, જરૂરિયાતમંદ પરિવારોના મસીહા, સાથીઓના સલાહકાર, જિંદગીની પ્રત્યેક ક્ષણ માનવજાતના કલ્યાણ માટે અને જિંદગીને રાષ્ટ્ર માટે સમર્પિત કરનાર વ્યક્તિત્વને કોટિ કોટિ વંદન સહ...

વિશ્વ ઉમિયા ફાઉન્ડેશન પરિવારની ભાવાત્મક શ્રદ્ધાંજલિ

The Cradle of Care

ENDOMETRIOSIS
CLINIC

INFERTILITY AND ART CLINIC

OBSTETRICS/GYNECOLOGY

FETAL
MEDICINE

GI SURGERY

COSMETOLOGY AND
GYNEC-COSMETOLOGY

ANESTHESIA

RADIOLOGY

PEDIATRICS &
NEONATAL CARE

DR. SANJAY PATEL

M.D. Diploma Endoscopy (Germany)
Endometriosis &
Gynaec Onco surgeon
Director

DR. SMEET PATEL

MBBS, MS. OBGYN
Endometriosis &
Gynaec Onco surgeon
Director

DR. JAYA PATEL

MBBS, DGO
Consultant Obstetrician
& Gynaecologist

DR. RAVINA PATEL

MBBS, DCO
Consultant Obstetrician
& Gynaecologist

+91-9898036701

hello@mayflowerhospital.com

+91-79-27495001/02/03

"Mayflower House", Opp. - Police Helmet, Near Manav Mandir Temple, Drive-In Road, Ring Road Junction,
Memnagar, Ahmedabad - 380052, Gujarat, India

નવેમ્બર ૦૧, ૨૦૨૪
વર્ષ : ૦૩, અંક : ૧૯
સળંગ અંક : ૩૦
માસિક : વિશ્વ ઉમિયા ફાઉન્ડેશન
November 01, 2024
Year : 03, Ank : 19
Owner : Vishv Umiya Foundation

પ્રમુખ : આર. પી. પટેલ
President : R. P. Patel

મેનેજિંગ એડિટર : ડૉ. પ્રભુદાસ પટેલ
Managing Editor: Dr. Prabhudas I. Patel

પરામર્શકશ્રી
Consultant

પદ્મશ્રી-ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ પદ્મશ્રી-દેવેન્દ્ર પટેલ
Padmashri-Dr. Kumarpal Desai Padmashri-Devendra Patel

સંપાદક મંડળ : Editor Board :
ડૉ. હર્ષદ પટેલ Dr. Harshad Patel
ડૉ. અશોક પટેલ Dr. Ashok Patel
ડૉ. ઉત્પલ પટેલ Dr. Utpal Patel
ડૉ. રૂપલ પટેલ Dr. Rupal Patel

સહસંપાદક : ધવલ માકડિયા Co-Editor : Dhaval Makadia

કલાનિર્દેશક : રાજુ પ્રજાપતિ Art Director : Raju Prajapati

ફોટોગ્રાફી : સદ્વિદ્યા ટી.વી. ચેનલ
Photography : Sadvidhya TV Channel

લવાજમ :
દેશમાં : આજીવન (૧૦ વર્ષ) રૂ. ૩૫૦૦
પાંચ વર્ષ : રૂ. ૨૦૦૦
વિદેશમાં : આજીવન (૧૦ વર્ષ) ૫૦૦ ડોલર
પાંચ વર્ષ : ૩૦૦ ડોલર

Subscription Amount :
For India : Life Time (10 Year) Rs. 3,500
5 Year : Rs. 2,000
For USA : Life Time (10 Year) 500 \$
5 Year : 300 \$

ઈ-મેઇલ/e-mail : editorumasrushti@gmail.com

રજિ. ઓફિસ :
વિશ્વ ઉમિયા ફાઉન્ડેશન - વિશ્વ ઉમિયાધામ,
વૈષ્ણોદેવી મંદિરની સામે, એસ.જી.હાઇવે, જાસપુર રોડ,
તા. કલોલ, જી.ગાંધીનગર, ગુજરાત-૩૮૨૭૨૧

Regd. Office :
Vishv Umiya Foundation - Vishv Umiyadham,
Opp. Vaishnodevi Temple, S.G. Highway, Jaspur Road,
Ta. Kalol, Dist. Gandhinagar, Gujarat-382721
www.vishvumiyafoundation.org
E-mail: info@vishvumiyafoundation.org
www.facebook.com/VishvUmiyaFoundation
Phone: +91 72020 80333 / 222

મુદ્રક અને પ્રકાશક :
મુદ્રક : અનિલ ડી. ગોંડલિયા - કેવલ ઓફસેટ, બી/૮, જે. કે. એસ્ટેટ, દૂધેશ્વર, અમદાવાદ. પ્રકાશક : ડૉ. પ્રભુદાસ આઈ. પટેલ
વિશ્વ ઉમિયાધામ - જાસપુર, કલોલ, ગાંધીનગર ખાતેથી પ્રસિદ્ધ કર્યું.

Printer & Publishers :
Printed by Anil D. Gondaliya - Keval Offset,
B/8, J. K. Estate, Dhudeshwar, Ahmedabad &
Published by Dr. Prabhudas I. Patel at Vishv Umiyadham
Jaspur, Kalol, Gandhinagar

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	લેખનું શીર્ષક	લેખક	પાના નં.
૧.	શ્રી રામચરિત માનસ કથાસાર	ડૉ. પ્રભુદાસભાઈ પટેલ	૦૫
૨.	રતન ટાટા એક પ્રેરણાદાયી આદર્શ વ્યક્તિત્વ	પ્રમુખશ્રીની કલમે	૦૬
૩.	ઊંડા અંધારેથી પ્રભુ, પરમ તેજે તું લઈ જા	પ્રો. ડૉ. જે. એમ. પનારા	૦૮
૪.	વૃદ્ધાવસ્થા અને અધ્યાત્મ	શ્રી ભાણદેવજી	૧૦
૫.	વેદોનો દિવ્ય સંદેશ	પ્રહ્લાદભાઈ પટેલ (કામેશ્વર)	૧૨
૬.	પરમ પ્રાસિનો માર્ગ	પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ	૧૩
૭.	ભગવદ્ ગીતાનો શાશ્વત ઉપદેશ	ડૉ. અમૃત કાંજિયા	૧૫
૮.	મેરુ તો ડગે પણ મન ના ડગે	ડૉ. ભાવેશ જેતપરિયા	૧૮
૯.	મૂલ્યલક્ષી કેળવણી વેદાન્તની દૃષ્ટિએ	શ્રી સ્વામી જિતાત્માનંદ	૨૦
૧૦.	મનુષ્યનાં જીવનમાં પ્રાર્થનાનું મહત્ત્વ	જયંતિલાલ વાછાણી	૨૨
૧૧.	કોમ્યુનિકેશન ગેપ : એક ગંભીર સમસ્યા	ડૉ. નરભેરામ જે. રાંકજા	૨૩
૧૨.	સફળતાનું રહસ્ય	નટવર આહલપરા	૨૬
૧૩.	સ્ત્રી ચિંતના રહસ્યને સમજો	પ્રાગજીભાઈ પટેલ	૨૭
૧૪.	‘દાદા’ ની દુલારી દીકરી	શ્રીમતી ગીતા ઉનડકટ	૨૮
૧૫.	સફળ બિઝનેસના સિદ્ધાંતોના સંદર્ભમાં વેદમંત્રો	પ્રા. ડૉ. હર્ષદેવ માધવ	૩૦
૧૬.	અસત્યની કલ્પના હોવા છતાં સત્ય બોલવું એ નૈતિક કર્મ છે.	ભદ્રાયુ વછરાજાની	૩૨
૧૭.	વાડ વગરનું ખેતર અને મૂલ્યો વગરનો માણસ બંને બોખમી પુરવાર થાય છે.	રસિક પટેલ	૩૩
૧૮.	શું ચઢે : ભોજનનો આનંદ કે આનંદનું ભોજન	તુલસીભાઈ પટેલ	૩૪
૧૯.	પ્રેમ અને નિઃસ્વાર્થતા	સ્વામી વિવેકાનંદ	૩૫
૨૦.	૫૧ શક્તિપીઠ : ઇતિહાસ-ચાત્રા અને મહત્ત્વ	પ્રા. ડૉ. ચશવંત કે. ગોસ્વામી	૩૬
૨૧.	સ્તન કેન્સર વિશે મહત્ત્વપૂર્ણ તથ્યો	ડૉ. અભિષેક જૈન	૪૨
૨૨.	“પદો રે પોપટ રાજા રામના”	ગિરા પિનાકીન ભટ્ટ	૪૩
૨૩.	પ્રવૃત્તિ અહેવાલ	શૈલેષભાઈ પટેલ	૪૪
૨૪.	સમાચાર	ડૉ. રૂપલબેન પટેલ	૪૮

Printed by Anil D. Gondaliya and Published by Dr. Prabhudas I. Patel on behalf of Vishv Umiya Foundation and Printed at Keval Offset, B/8, J. K. Estate, Dhudeshwar, Ahmedabad and Published at Vishv Umiyadham - Jaspur, Kalol, Gandhinagar, Editor - Dr. Prabhudas I. Patel

સંપાદક : ડૉ. પ્રભુદાસ પટેલ
લેખક જાણીતા કેળવણીકાર છે.

શ્રી રામચરિત માનસ કથાસાર

ગોસ્વામી તુલસીકૃત 'રામચરિત માનસ' આધારિત કથાસાર અને ભગવાન રામચંદ્રની લીલાઓ

પૂર્વકથા : શ્રી રામચંદ્રજી સહિત ચારે ભાઈઓ લગ્ન કરી જાન સાથે અયોધ્યા નગરીમાં પ્રવેશ્યા. આકાશમાં દેવો અને નગરમાં લોકો સર્વે પ્રેમમાં મગ્ન છે. સુખ તેમના મનમાં સમાતું નથી.

હવે આગળ :

**પુરબાસિન્હ તબ રાય જોહારે ।
દેખત રામહિ ભયે સુખારે ॥**

અયોધ્યાવાસીઓએ રાજાને જુહાર કર્યા. શ્રી રામચંદ્રજીને જોતાં જ પ્રસન્ન થયા. નેત્રોમાં પ્રેમાશ્રુ અને શરીર પુલિકત બન્યું છે. નગરની સ્ત્રીઓ આનંદિત થઈ આરતી કરી રહી છે. સૌ વધૂઓને જોઈને અતિ આનંદિત થાય છે.

**એહિ બિધિ સબહી દેત સુખુ આયે રાજદુઆર ।
મુદિત માતુ પરિછનિ કરહિં બધુન્હ સમેત કુમાર ॥**

આ રીતે બધા કુમારો રાજદ્વારે આવ્યા. માતાઓ આનંદિત થઈ વધુઓ સહિત કુમારોનું પોંખણું કરી રહી છે. વહુઓ સહિત ચારે પુત્રોને જોઈને માતાઓ પરમ આનંદમાં લીન થઈ ગઈ છે. સીતા અને શ્રીરામજીની શોભાને વારંવાર જોઈને આનંદિત થઈ રહી છે.

**સર્ખીં સીય મુખ પુનિ પુનિ ચાહી ।
ગાન કરહિં નિજ સુકૃત સરાહી ॥**

સખીઓ સીતાજીના મુખને વારંવાર જોઈને પોતાનાં પુણ્યોની પ્રશંસા કરતી ગાન કરી રહી છે. ચારેય મનોહર જોડીઓને જોઈને સરસ્વતી કોઈ ઉપમા આપી શક્યાં નહીં. પછી માતાઓ સર્વ પુત્રોને પોંખી મહેલમાં ચાલી.

**એહિ સુખ તે સત કોહિ ગુન પાવહિ માતુ અનંદુ ।
ભાઈન્હ સહિત બિઅહિ ઘર આએ રઘુકુલ ચંદુ ॥**

સૌ માતાઓ કરોડગણો આનંદ પામી છે.

કારણ કે રઘુકુળચંદ્ર શ્રી રામજી વિવાહ કરીને ભાઈઓ સહિત ઘેર આવ્યા છે. શ્રીરામ સર્વત્ર આનંદ જોઈને મનમાં મલકાય છે. દેવો અદૃશ્ય રહી આશીર્વાદ આપી રહ્યા છે. શ્રીરામચંદ્રજીને હૃદયમાં રાખી સર્વે આનંદિત થઈ પોત પોતાના ઘેર ગયા.

**પાય પઠારિ સકલ અન્હવાએ ।
પૂજી ભલી બિધિ ભૂપ જેવાંએ ॥**

વસિષ્ઠજીની આજ્ઞા પ્રમાણે ચરણ ધોઈને સર્વને સ્નાન કરાવ્યું. રાજાએ વિશ્વામિત્રની ઘણી રીતે પૂજા કરી અને કહ્યું, “હે નાથ ! મારા જેવો ધન્ય બીજો કોઈ નથી. તેમને મહેલમાં ઉતરવા માટે ઉત્તમ સ્થાન આપ્યું. ત્યારબાદ ગુરુ વસિષ્ઠજી હર્ષિત થઈને પોતાના સ્થાને ગયા. રાજાએ બ્રાહ્મણોની સ્ત્રીઓને સુંદર વસ્ત્રો તથા આભૂષણ પહેરાવ્યાં.

**સબ બિધિ સબહિ સમદિ નરનાહુ ।
રહા હૃદયં ભરિ ભરિ પૂરિ ઉછાહુ ॥**

બધાનો પ્રેમપૂર્વક આદર સત્કાર કરી

લીલા પછી દશરથજી રાણીવાસમાં પધાર્યા અને વહુઓ સહિત ચારેય કુમારોને જોયા. રાજાએ આનંદ સહિત પુત્રોને ખોળાં બેસાડ્યા. પછી પુત્રવધૂઓને પ્રેમ સહિત ખોળામાં બેસાડી વારંવાર હૃદયમાં હર્ષિત થઈને લાડલાવ્યા.

**દેખિ સમાજુ મુદિત રાનિવાસૂ ।
સબ કેં ઝર અનંદ કિયો બાસૂ ॥**

આ બધું જોઈને રાણીવાસ પ્રસન્ન થઈ ગયો છે. સર્વેના હૃદયમાં આનંદ નિવાસ થયો. રાજા જનકના ગુણ, શીલ, મોટાઈ અને સોહામણી સંપત્તિનું વર્ણન રાજાએ ભાટની જેમ ઘણી રીતે કર્યું. જનકજીની કરણી સાંભળીને બધી રાણીઓ ઘણી પ્રસન્ન થઈ. ■

(કમશ: આવતા અંકમાં)

जीवन में क्या करना है ये रामायण सिखाती है, जीवन में क्या नहीं करना ये महाभारत सिखाती है, जीवन में कैसे जीना है ये भगवद् गीता सिखाती है...!!

પ્રમુખશ્રીની કલમે

રતન ટાટા એક પ્રેરણાદાયી આદર્શ વ્યક્તિત્વ

પ્રિય મિત્રો, નમસ્કાર !

છેલ્લાં કેટલાક સમયથી આપણે વ્યક્તિ, પરિવાર, સમાજ અને આપણા રાષ્ટ્ર સંબંધી વિવિધ સાંપ્રત સમસ્યાઓ વિશે સહચિંતન કરીએ છીએ, પરંતુ આજે એક એવા પ્રેરણાદાયી વ્યક્તિત્વની વાત કરવી છે કે જેનું સમગ્ર જીવન પ્રેરણાનું ઝરણું છે. જેમાંથી યુવાનો - વડીલો અને મહિલાઓને નાની - મોટી અનેક પ્રેરણા મળતી રહી છે અને તે છે દેશનું રતન - રતન ટાટા.

દેશના વરિષ્ઠ ઉદ્યોગપતિ, ટાટા જૂથના મોભી અને સમગ્ર દેશને અતુલનીય યોગદાન આપનારા રતન નવલ ટાટાનું તા. ૯ ઓક્ટોબર, ૨૦૨૪ ના રોજ ૮૬ વર્ષની વયે નિધન થયું. દેશ અને સમાજે અણમોલ રતન ગુમાવ્યું. તેમના નિધનથી દેશના લોકોએ ભારે આંચકો અનુભવ્યો, પ્રત્યેક ભારતીયને પોતાના સ્વજન ગુમાવ્યાની અનુભૂતિ થઈ, જેનાથી એમ કહી શકાય કે દેશવાસીઓ તેમને સારો પ્રેમ કરતા હતાં

અને એ જ પ્રેમ તેમના માટે ‘ભારત રત્ન’ થી અધિક બની ગયો. તેઓ ઉદ્યોગ ક્ષેત્રના મહારથી, દીર્ઘદૃષ્ટિ અને વૈશ્વિક અગ્રણી હતા. તેમના નેતૃત્વમાં દેશે ઓટોમોબાઈલથી માંડીને એવિએશન, હોસ્પિટાલીટીથી લઈને કન્ઝ્યુમર પ્રોડક્ટ્સ અને સ્ટીલ સહિતનાં અનેકાનેક ક્ષેત્રોમાં નવી ઉંચાઈઓ સર કરી હતી. તેમણે સખાવત તથા જાહેર સેવા કાર્યોમાં આપેલાં પ્રદાનથી લાખો લોકોની જિંદગી બદલાઈ હતી. તેઓ ખરા અર્થમાં ઉદ્યોગ જગતના ‘રતન’ હતાં. ભારતે આ ‘રતન’ ગુમાવ્યું છે.

રતન ટાટાની જીવનયાત્રા ખૂબ જ સંઘર્ષમય રહી છે. સને ૧૯૩૭ ની ૨૮ ની ડિસેમ્બરે સુરત શહેરમાં જન્મેલા રતન ટાટા તેમની વ્યાવસાયિક સૂઝ, દીર્ઘદૃષ્ટી, ઉદાર સ્વભાવ તથા સખાવતોને કારણે દેશભરમાં લોકપ્રિય હતા. તેમણે કાર્નેલ યુનિ.માં આર્કિટેક્ચર અને સ્ટ્રક્ચરલ એન્જિનિયરીંગનો અભ્યાસ કરીને હાર્વર્ડ બિઝનેસ સ્કૂલમાંથી મેનેજમેન્ટની પદવી મેળવી હતી. તેમના પિતા નવલ ટાટા જે જમશેદજી ટાટાના દત્તક પૌત્ર હતાં. માતાનું નામ સુની તાતા હતું. તેઓ ૧૦ વર્ષના હતા ત્યારે તેમના માતા-પિતા એકબીજાથી અલગ થઈ ગયા, દાદીની છત્રછાયા હેઠળ મોટા થયા હોવા છતાં તેમણે આ ભાવાનાત્મક પડકારોને ક્યારેય પોતાની જિંદગીમાં હાવી થવા દીધાં નથી. તેઓ જીવનભર અવિવાહિત રહીને તાતા જૂથને એક કરી તેને નવી ઉંચાઈઓ પર લઈ ગયા. કેન્સર પીડિત માતાની સેવા કરતી વખતે રતને પરિવર્તનની સ્ક્રીપ્ટ લખી હતી. જે શરૂઆતમાં મેનેજમેન્ટે નકારી કાઢી વિરોધ કર્યો હતો, પરંતુ તેમણે “અધ્યક્ષ તરીકે આ નિર્ણય મારો છે.” તેમ કહીને અડગ રહ્યા અને તેનો અમલ કરાવવામાં સફળ રહ્યાં.

અમેરિકન ટેક્. ટિંગ્ગજ આઈ.બી.એમ.માં નોકરી કરવાની ઓફર હોવા છતાં ભારત પરત ફરીને ટાટા સ્ટીલ સાથે કેરિયરની શરૂઆત કરી, તેઓ ૧૯૬૧ માં ટાટા ગ્રુપમાં જોડાયા હતાં. સૌથી પહેલાં તેમણે ટાટા સ્ટીલના શોપ ફ્લોર પર સામાન્ય કામગીરી કરી પાયાનો અનુભવ મેળવ્યો. તેમના પરિવારના સભ્ય આ કંપનીના માલિક હોવા છતાં એક સામાન્ય કર્મચારી તરીકે ટાટા સ્ટીલના પ્લાન્ટમાં ભઠ્ઠીમાં ચૂનાના પથ્થર નાખવા જેવું સામાન્ય કામ કરીને ધંધા પ્રત્યેની પોતાની મક્કમતા પુરવાર કરી હતી.

ટાટા ગ્રુપની વિવિધ કંપનીઓમાં પોતાની આગવી સૂઝ અને સમજથી કઠોર પરિશ્રમ દ્વારા કારકિર્દી બનાવનાર રતન ટાટા વર્ષ ૧૯૭૧માં નેશનલ રેડિયો એન્ડ ઈલેક્ટ્રોનિક્સ (નેલ્કો) માં ડિરેક્ટર બન્યા હતા. એક એપ્રેન્ટિસથી ડિરેક્ટર બનવાની સફર સુધી પહોંચવામાં તેમને નવ વર્ષ લાગ્યા હતા. ૧૯૯૧માં J.R.D. ટાટા પાસેથી ટાટા ટ્રસ્ટના ચેરમેન તરીકેની જવાબદારી સંભાળનાર રતન ટાટાએ ભારતના આર્થિક ઉદારીકરણના સમયે ટાટા ગ્રુપની નવરચનાની શરૂઆત કરી હતી. નાની - મોટી અનેક કંપનીઓનું એક્વિઝિશન કરીને ટાટા ગ્રુપનું સામ્રાજ્ય ૧૦૦ થી વધુ દેશોમાં પ્રસ્થાપિત કરીને તેમણે તેમની સાહસિકતાનો પરિચય સમગ્ર ઉદ્યોગ જગતને કરાવ્યો હતો.

પ્રમુખશ્રીની કલમે

તેઓ માર્ચ ૧૯૯૧માં ટાટા જૂથના ચેરમેન બન્યા, ત્યારે ટાટા ગ્રુપનું ટર્નઓવર ૧૦,૦૦૦ કરોડનું હતું. જે ૨૦૧૧-૧૨ માં ૧૦૦ અબજ ડોલર પર પહોંચ્યું હતું. તેઓ ડિસેમ્બર ૨૦૧૨ સુધી ટાટા ગ્રુપના ચેરમેન પદે રહ્યાં હતાં. તેમની દીર્ઘદૃષ્ટી તથા બિઝનેસની સૂઝબૂઝના કારણે ટાટા ગ્રુપની નેટ ૩૧ મી માર્ચ ૨૦૨૪ ની સ્થિતિએ ૩૦.૭ લાખ કરોડ પર પહોંચી હતી. તેમણે ગ્રુપના ચેરમેન તરીકે બહુ આક્રમક રીતે વિસ્તરણ હાથ ધર્યું હતું. ૬૮ વર્ષ બાદ ફરી એર ઈન્ડિયાને ટાટાએ તેમની હસ્તક લેવામાં સફળતા મેળવી હતી, જે તેમના કાકા અને મેન્ટર જેહાગીર રતનજી દાદાભોય ટાટા દ્વારા વર્ષ ૧૯૩૨ માં સ્થાપવામાં આવી હતી.

રતન ટાટાએ ભારતનો સામાન્ય વ્યક્તિ પણ કારમાં ફરતો થાય તેવું સપનું જોયું હતું. તેમના આ સપનામાંથી ૨૦૦૮ માં માત્ર એક લાખ રૂપિયાની ભારતની સૌથી ટ્યૂકડી નેનો કારનો જન્મ થયો હતો. જેનો પ્લાન્ટ ગુજરાતના સાણંદ ખાતે સ્થાપિત થયો. આ ઉપરાંત જીવ દયાળુ રતન ટાટાએ મુંબઈમાં પ્રાણીઓ માટે વિશાળ અને અત્યાધુનિક ચાર માળની હોસ્પિટલ બનાવી છે.

ભારતમાં ગમે ત્યાં નજર કરો, તમને ટાટા બ્રાન્ડ લગભગ બધે જ મળશે. દેશમાં એવી વ્યક્તિ શોધવી મુશ્કેલ હશે જેમણે ટાટાની પ્રોડક્ટ કે સર્વિસનો ઉપયોગ કર્યો ન હોય. ટાટા સોલ્યુશી લઈને ટાટ મોટર્સ સુધી ટાટા ભારતની સર્વવ્યાપક બ્રાન્ડ સાથે પારિવારિક સામ્રાજ્યને આંતરરાષ્ટ્રીય એમ્પાયરમાં ફેરવીને કંપનીની વિશ્વાસનીયતા પુરવાર કરવામાં તેઓ સફળ રહ્યા. મતલબ કે ટાટા દરેક વ્યક્તિના વિશ્વાસની બ્રાન્ડ બની ગઈ.

ટાટા ગ્રુપે વ્યાપારિક તેમજ સામાજિક મૂલ્યોને અનુસરીને આગવી વ્યવસ્થા અને નૈતિક માપદંડોના આધાર ઉપર ઔદ્યોગિક સામ્રાજ્ય ઊભું કર્યું. જેમાં ટાટા ગ્રુપના ૬૬% ઈક્વિટી શેર સખાવતી ટ્રસ્ટો હસ્તક છે. આ ટ્રસ્ટો શિક્ષણ, આરોગ્ય, કલા અને સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિઓને સમર્પિત કામગીરી બજાવે છે. તેઓ જ્યાંથી આર્કિટેક્ચરનું ભણ્યા હતાં તે કાર્નેલ યુનિ. ને ૨૦૦૮ માં ૫૦ મિલિયન ડોલરનું દાન કર્યું હતું. યુનિ.ના ઇતિહાસમાં તેઓ લાઈસ્ટ ઇન્ટરનેશનલ ડોનર બન્યા. તેમની દરિયાદિલી બેમિસાલ હતી. કોરોનાના કપરા કાળમાં PM કેર ફંડમાં ૫૦૦ કરોડ રૂપિયાનું માતબર દાન કર્યું હતું. તેમણે સંપત્તિના ૬૫% થી વધુ શિક્ષણ, સ્વાસ્થ્ય અને ગામડાંઓના વિકાસમાં આપ્યા છે. તેમની વ્યાવસાયિક, સામાજિક અને સેવાકીય અનેક પ્રવૃત્તિઓને લઈને વર્ષ ૨૦૦૦ માં પદ્મભૂષણ અને વર્ષ ૨૦૦૮ માં પદ્મવિભૂષણ પુરસ્કારોથી રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા તેમને સન્માનિત કરવામાં આવ્યા હતા.

રતન ટાટા ઉદ્યોગ જગત માટે પ્રેરણાસ્ત્રોત હતા. તેમણે પોતાના વ્યક્તિત્વ થકી એક અલગ ઓળખ ઉભી કરી હતી. તેઓ દરેક દિવસે કંઈક નવું શીખવામાં ઓતપ્રોત રહેતા. તેઓ કહેતા કે વિપરીત પરિસ્થિતિને ક્યારેય પણ પોતાના પર હાવી ન થવા દો. કોઈ કામ નાનું કે મોટું નથી, આપણે દરેક કામ સમર્પણ સાથે કરવું જોઈએ. ઓછી સુવિધા અને વધુ મુશ્કેલીઓમાં પણ મોટા કાર્યો કરી શકાય છે, તે ક્યથન તેમણે પુરવાર કરી બતાવ્યું છે. તેમણે વિદેશના અભ્યાસ દરમિયાન જ્યારે ઘરેથી પૈસા ન મળે ત્યારે રેસ્ટોરન્ટમાં વાસણો પણ સાફ કરીને પોતાની વ્યવસ્થા કરી હતી. સમયની નિયમિતતા અને ચોક્કસાઈ તેમના સ્વભાવમાં હતી. તેઓ કહેતાં કે એકલા ચાલવાથી સફળતા મળી શકે છે, પણ ઉંચાઈએ પહોંચવા માટે લોકોનો સાથ આવશ્યક છે. ટાટાની ઉત્કૃષ્ટતા, પ્રમાણિકતા, પરોપકાર અને સમાજના વિકાસ પ્રત્યેના સમર્પણે લાખો લોકોના જીવનને પ્રભાવિત કર્યા છે.

“વિશ્વમાં પિતાની જગ્યા કોઈ ન લઈ શકે” તેવી સ્પષ્ટ વિચારધારા ધરાવતા રતન ટાટાએ ચેરમેન બન્યા બાદ પણ જે.આર.ડી. ટાટાના રૂમમાં ક્યારેય બેઠા નથી. તેના બદલે પોતાના માટે એક સાધારણ નાનો રૂમ બનાવ્યો. નમ્રતાનો ગુણ તેઓ પિતા પાસેથી શીખ્યા હતા. તેઓ જે કહેતાં તેનું નમ્રતાપૂર્વક પાલન કરતાં. પોતાના વિચારોથી ક્યારેય પીછેહઠ કરી નથી. પ્રામાણિક, સાહસિક, વિશ્વાસનીય, પરોપકારી વ્યક્તિત્વ ધરાવતા રતન ટાટાએ રાષ્ટ્રને પ્રેમ કર્યો છે. તેવું વ્યક્તિત્વ આજે આપણી વચ્ચે હવે રહ્યું નથી, પરંતુ તેમનું સમગ્ર જીવન પ્રેરણાનું એક ઝરણું છે જે આપણા સૌ માટે માર્ગદર્શક બની રહેશે. તો ચાલો આપણે પણ તેમના જીવનમાંથી પ્રેરણા લઈ તેમને સારી અંજલિ આપીએ.

વિક્રમ સંવત ૨૦૮૧ નું વર્ષ આપને તથા આપના પરિવારજનો માટે સમૃદ્ધિમય, આરોગ્યપ્રદ તેમજ યશસ્વી નીવડે તેવી જગતજનની મા ઉમિયાના ચરણોમાં પ્રાર્થના સાથે ટીમ વિશ્વ ઉમિયા ફાઉન્ડેશન તરફથી નવા વર્ષની ખૂબ ખૂબ શુભેચ્છાઓ.

આર. પી. પટેલ - પ્રણેતા એવમ્ પ્રમુખ
વિશ્વ ઉમિયાધામ - જસપુર, અમદાવાદ

કવર સ્ટોરી

પ્રો. ડો. જે. એમ. પનારા

પૂર્વ પ્રિન્સિપાલ - કણસાગરા મહિલા કોલેજ - રાજકોટ
પૂર્વ NSS કો-ઓર્ડિનેટર, સૌરાષ્ટ્ર યુનિવર્સિટી

હિંડા અંધારેથી પ્રભુ, પરમ તેજે તું લઈ જા...

વર્ષાશ્રુતિ વિદાય લઈ ગઈ હોય, નવલી નવરાત્રિમાં માતાજીની ઉપાસના પૂર્ણ થઈ ગઈ હોય, રાવણ વધની પ્રતીકાત્મક ઉજવણી થઈ ગઈ હોય પછી દિવાળી રૂમરૂમ કરતી આપણા આંગણે આવી પહોંચે છે. આપણે ઘરની સફાઈ કરી કચરો બહાર ફેંકી દઈએ છીએ. અવનવી મીઠાઈઓ બનાવી, વિવિધ રંગોની રંગોળીથી આંગણાને સજાવી ભાવપૂર્વક દિવાળીનું સ્વાગત કરીએ છીએ.

દીપોત્સવી એટલે આનંદનો ઉત્સવ, ઉલ્લાસનો ઉત્સવ, પ્રસન્નતાનો ઉત્સવ, પ્રકાશનો ઉત્સવ. દીપોત્સવી એ માત્ર એક ઉત્સવ નથી, પરંતુ ઉત્સવોનું સ્નેહ સંમેલન છે. ધનતેરસ, કાળીચૌદશ, દિવાળી, નૂતનવર્ષ અને ભાઈબીજ - આ પાંચ ઉત્સવો પાંચ વિભિન્ન સાંસ્કૃતિક વિચારધારાઓ લઈને આ ઉત્સવમાં જોડાય છે. આમ તો લાભપાંચમ સુધી આપણે દિવાળી ઉજવીએ છીએ. દેશના વિવિધ ભાગમાં દિવાળી વિવિધ પરંપરાથી ઉજવાય છે. દિવાળીના દરેક દિવસનું પોતાનું આગવું મહત્ત્વ છે. સમજપૂર્વક જો આ ઉત્સવ ઉજવવામાં આવે તો માનવને સમગ્ર જીવનનું સુસ્પષ્ટ દર્શન એમાંથી મળી રહે છે.

ધનતેરસ :

ધનતેરસ એટલે લક્ષ્મીપૂજનનો દિવસ. ભારતીય સંસ્કૃતિએ લક્ષ્મીનો મહિમા ગાયો છે, તેને ત્યાજ્ય માની નથી, પરંતુ તેને મા ગણી તેને પૂજ્ય માની છે. વિત એ એક શક્તિ છે. તેનાથી માનવ દેવ પણ બની શકે અને દાનવ પણ બની શકે. લક્ષ્મી સારા માણસોના હાથમાં રહેવી જોઈએ, તો તેનો સદુપયોગ થશે. મહાલક્ષ્મીની પૂજા કરવાનો આ દિવસ છે. લક્ષ્મીને પ્રભુની પ્રસાદી ગણનાર માણસ પોતે તો પાવન બને છે સાથે સૃષ્ટિને પણ પાવન કરે છે.

કાળીચૌદશ :

આ દિવસે મહાકાલીનું પૂજન કરવામાં આવે છે, જે શક્તિ પરપીડન કે સ્વાર્થ માટે વપરાય તે આસુરી શક્તિ અને જે પરમાર્થના કાર્યો માટે વપરાય તે મહાકાલી. આ દિવસનો સંદેશ એ છે કે આપણે આળસ, પ્રમાદ, અનિષ્ટ તથા અસ્વચ્છતારૂપી નરકાસુરોને મારવા જોઈએ. અંધારામાંથી પ્રકાશમાં જવાનો, સંકલ્પ કરવાનો સંદેશ કાળી ચૌદશની અંધારી રાત આપે છે. આપણી અંદર રહેલાં કામ, ક્રોધ, લોભ અને મોહરૂપી કકળાટ જાય તો જ કાળીચૌદશ આપણા માટે સાર્થક બને.

દિવાળી :

દિવાળી એટલે “તમસો મા જ્યોત્તિગમય”. વેપારીઓ માટે દિવાળી એટલે ચોપડા પૂજનનો દિવસ. સમગ્ર વર્ષનું સરવૈયું કાઢવાનો દિવસ. મિત્રો આપણે સૌએ પણ આ દિવસે જીવનનું પણ સરવૈયું કાઢવું જોઈએ. દિવાળી હિંદુઓનો સૌથી મોટો તહેવાર છે. દીપોત્સવી એટલે અજ્ઞાન અને મોહના ગાઢ અંધકારમાંથી જ્ઞાનના પ્રકાશ તરફ પ્રયાણ. દિવાળીના દિવસે આપણે બહાર દીવા પ્રગટાવીએ છીએ, તેની સાથે ખરો દીવો તો દિલમાં પ્રગટવો જોઈએ. દિલમાં જે અંધારું હોય તો બહાર પ્રગટાવેલા હજારો દીવડાઓ નિરર્થક બની જાય છે, કારણ કે દીવો એ જ્ઞાનનું પ્રતીક છે. દિવાળીમાં ધૂળની સાથે આળસને પણ ખંખેરીએ. દિવાળી અધર્મ, અનિષ્ટ અને અન્યાયના અંધકાર ઉપર ધર્મ, સત્ય અને પ્રકાશના વિજયનું ઉજવણી પર્વ છે. નવા વર્ષનું સ્વાગત કરવા માટે આબાલવૃદ્ધ સૌ આખી રાત ફટાકડા ફોડે છે. દિવાળીના પર્વ સાથે વિજયની અનેક કથાઓ વણાયેલી છે. અધર્મ અને અત્યાચારના પ્રતીક સમા રાવણ ઉપર વિજય મેળવીને રામનું અયોધ્યામાં પુનરાગમન થતાં, પ્રજાએ તેમનું સ્વાગત દીવડાઓ પ્રગટાવીને કરેલું. ‘કાલિકાપુરાણ’ પ્રમાણે આ દિવસે દેવી કાલિકાએ અનેક રાક્ષસોનો સંહાર કરેલો. શ્રીકૃષ્ણે ઈન્દ્રપૂજા બંધ કરાવીને, ગોવર્ધન પર્વત અને ગાયોની પૂજાનો આરંભ કર્યો, તેથી લોકોએ પર્વત પર લાખો દીવા પ્રગટાવ્યા, ત્યારથી દીપોત્સવી પર્વ મનાય છે એવી પણ માન્યતા છે.

કવર સ્ટોરી

બેસતું વર્ષ (નૂતન વર્ષનો આરંભ) :

આસો વદ અમાસે વર્ષ પૂર્ણ થાય છે અને કારતક સુદ એકમથી નવા વિક્રમ સંવતનો આરંભ થાય છે. પરસ્પર મળવાનો, ભેટવાનો, અંતર ઘટાડવાનો આ ઉત્તમ દિવસ છે. પરંતુ હાલની દોડધામ ભરી જિંદગીમાં આ બધું ભૂલાવું જાય છે. દરેક નૂતન વર્ષે આપણે નવા સંકલ્પ કરીએ છીએ. જીવનને ઉદ્ધર્વાગમી બનાવવાની શુભકામનાઓ આપીએ છીએ. નવું વર્ષ એ બલિ પ્રતિપદા કહેવાય છે. વૈદિક વિચારોની ઉપેક્ષા કરનાર બલિનો વામન ભગવાને આ દિવસે પરાભવ કર્યો હતો. તેની સ્મૃતિમાં આ ઉત્સવ ઉજવવામાં આવે છે.

બેસતા વર્ષના દિવસે જૂનું વેરઝેર ભૂલી શત્રુનું પણ શુભચિંતન કરવાનું - નવું વર્ષ એટલે શુભ સંકલ્પનો દિવસ. આ દિવસ એટલે શ્રી ગોવર્ધન પૂજન અને અન્નકૂટના ઉત્સવનો દિવસ. વૈવિધ્યસભર વાનગીઓ બનાવી ભાવપૂર્વક પ્રભુચરણે ઘરવાનો અવસર એટલે અન્નકૂટનો અવસર. નૂતન વર્ષના મંગલ પ્રભાતે જનસમુદાય વહેલી સવારે ઉઠીને નિત્યકર્મથી પરવારી પોતાના ઈષ્ટ દેવી - દેવતાની આરાધના કરે છે. પરમાત્માના શુભ આશીર્વાદ મેળવ્યા પછી પોતાના માતા-પિતા, વડીલવર્ગ, ગુરુજન, સગાં-સંબંધીઓ, સ્નેહીઓ, શુભેચ્છકો અને મિત્રોને મળીને આશીર્વાદ અને શુભેચ્છાઓની આપણે કરે છે.

નવું વર્ષ જીવન જીવવાની પ્રેરણા આપે છે. જૂના વેર-ઝેર ભૂલી નવા વર્ષના શ્રી મંગલાચરણ માંડો, નવું વર્ષ એકબીજાનું મંગલ કરવાનું પર્વ છે. એટલે જ નૂતન વર્ષાભિનંદન બોલવામાં આવે છે. જૂનું ભૂલી બધાને પ્રેમ અને આત્મીયતાથી મળવું જોઈએ. નવા વર્ષમાં આપણે સૌ સંકલ્પ લઈએ કે જીવનમાં જે ઉણપો, ખામીઓ અને કમીઓ હશે તેને દૂર કરવાનો પ્રયત્ન કરીશું.

ભાઈબીજ - ચમ દ્વિતીયા :

કારતક મહિનાની સુદ બીજ એ ભાઈબીજ અથવા ચમ દ્વિતીયાના નામે પ્રસિદ્ધ છે. ચમરાજા પોતાના બેન ચમુનાજીના ઘરે જાય છે. ભક્તિભાવથી ચમરાજાએ પોતાની બહેન ચમુનાજીનું સન્માન કર્યું. ચમુનાજીએ ચમદેવ પાસે માંગ્યું કે જેના ગળામાં તુલસીની કંઠી હોય અને મુખમાં શ્રીકૃષ્ણનું નામ હોય એને ત્યાં તમારે જવું નહીં. આમ ભાઈ-બહેનના મિલનનું પર્વ એટલે ભાઈબીજ. બહેન પણ પોતાના વહાલસોયા ભાઈના આયુષ્યની રક્ષા અને અભિવૃદ્ધિ માટે પ્રાર્થના કરે છે. આપણી સંસ્કૃતિએ ભાઈબીજના તહેવાર દ્વારા સ્ત્રી તરફ જોવાની ઉત્તમ દૃષ્ટી આપી. ભાઈના નિવ્યાજ સ્નેહથી સમસ્ત સ્ત્રી-જાતને મા કે બહેન તરીકે સ્વીકારવાની ઉચ્ચતમ વિચારધારા આપી.

આવો સુંદર સમજણરૂપી જ્ઞાનદીપ જો દિલમાં પ્રગટે તો આપણું જીવન સદૈવ દીપોત્સવી સમું બની રહે. દીપોત્સવીના પર્વો એ આધ્યાત્મિક અને ભાવાત્મક વિચારોને પ્રદાન કરવાવાળા છે. આપણી અંદર રહેલી આસુરી શક્તિનો નાશ થાય અને જ્ઞાનનું સર્જન થાય તો દીપોત્સવી સાચા અર્થમાં સાકાર થાય. નૂતન વર્ષમાં નવા સંકલ્પો કરી આધ્યાત્મિક અને સામાજિક માર્ગને ઉજવવળ બનાવીએ તથા દીપકની રોશની આપણા અંતરમનને ઉજાળે તેવી અભ્યર્થના કરીએ.

આપ સર્વે વાચકો, ગ્રાહકો, માનવંતા લેખકો, શુભેચ્છકો તથા વિજ્ઞાપન દાતાઓને નૂતનવર્ષની હાર્દિક શુભકામનાઓ.

નવું વરસ આવ્યું !!!

છોડો રાગ-લ્લેષને, આ નવું વરસ આવ્યું,
પ્રગટાવો પ્રેમ દીપ, આ નવું વરસ આવ્યું.

હળીમળીને રહેવાના - શુભ સંકલ્પો લાવ્યું,
વસુદેવ - કુટુંબકર્મની દિવ્ય ભાવનાઓ લાવ્યું.

ગયેલા દુઃખો - પાપોને ભૂલવાનું વરસ આવ્યું,
સહુને વંદન, અભિનંદન કરવાનું વરસ આવ્યું.

મનથી કરો મનના મેળ, આ નવું વરસ આવ્યું,
જીવન - માંગલ્ય કરવાનું, આ નવું વરસ આવ્યું.

દરેક માટે સુખ - સમૃદ્ધિની પ્રાથઓ લાવ્યું,
શુભ દૃષ્ટી કેળવવા, જાગૃતિનું વરસ આવ્યું.

- દેવેશ મહેતા

વૃદ્ધાવસ્થા અને અધ્યાત્મ

ભૂમિકા :

એક વાર મગધ સમ્રાટ અજીતશત્રુએ વજ્રજીઓ પર આક્રમણ કરવાનો સંકલ્પ કર્યો. આનંદે આ સમાચાર ભગવાન બુદ્ધને આપ્યા. ભગવાન બુદ્ધ આનંદને પૂછે છે :

“આનંદ ! તેં એમ સાંભળ્યું છે કે વજ્રજીઓ પોતાના વડીલો - વૃદ્ધજનોને સત્કારે છે, માન આપે છે, પૂજે છે અને તેમની આજ્ઞાનું પાલન કરે છે?”

“હા ભગવન્ ! મેં એમ સાંભળ્યું છે.”

“આનંદ ! જ્યાં સુધી વજ્રજીઓ પોતાના વડીલો - વૃદ્ધજનોને સત્કારશે, તેમને માન આપશે, તેમને પૂજશે અને તેમની આજ્ઞાનું પાલન કરશે ત્યાં સુધી વજ્રજીઓની ઉન્નતિ થશે, અવનતિ નહીં થાય !”

ભગવાન બુદ્ધના વચનનો અર્થ સ્પષ્ટ છે - જે કુળમાં, જે રાષ્ટ્રમાં, વૃદ્ધ અનુભવી જનોની આમન્યા જળવાય છે, તેમની સલાહ માનવામાં આવે છે તે પરિવાર, કુળ અને રાષ્ટ્ર ઉન્નતિ પામે છે, અવનતિ નહીં.

આમ થવાનું કારણ શું, વૃદ્ધજનો પાસે જ્ઞાન, અનુભવ અને હડાપણનું ભાણું હોય છે. આ જ્ઞાન, અનુભવ અને હડાપણનો લાભ લેવામા સૌનું કલ્યાણ છે.

જે સભામાં વૃદ્ધજનો ન હોય તે સભા અશિષ્ટ ગણાય છે. વૃદ્ધજનો માત્ર ભૂતકાળ નથી, પરંતુ વર્તમાન અને ભવિષ્યને પ્રભાવિત કરનાર ભૂતકાળ છે.

વૃદ્ધાવસ્થા શું છે ?

વૃદ્ધ એટલે ઘરડો નહીં, પરંતુ વૃદ્ધિ પામેલો તેમ સમજવું જોઈએ.

માનવશરીરની ઉત્તરાવસ્થાને આપણે વૃદ્ધાવસ્થા કહીએ છીએ, કારણ કે ત્યાં સુધીમાં માનવે ઘણી વૃદ્ધિ સિદ્ધ કરી હોય છે તેવી અપેક્ષા છે.

માનવ વ્યક્તિત્વ અનેક તત્ત્વોનું બનેલું છે, પરંતુ ત્રણ અને એક એમ ચાર તત્ત્વો પ્રધાન છે :

શરીર, પ્રાણ, મન અને આત્મા. શરીર, પ્રાણ અને મન આ ત્રણ દેહ છે અને આત્મા દેહી છે.

આત્મા તો અવસ્થાતીત છે, અર્થાત્ આત્માને વૃદ્ધાવસ્થા ન હોઈ શકે.

પ્રાણ અને મન આ બંને સૂક્ષ્મ શરીરનો ભાગ છે અને તદ્દનુસાર આ બંને તત્ત્વોને પણ વૃદ્ધાવસ્થા નથી. અતિ વૃદ્ધાવસ્થામાં પ્રાણ અને મનની શક્તિ મંદ પડતી હોય તેમ જણાય છે, પરંતુ તે તો શરીરની ઘણી નબળી અવસ્થાને કારણે પ્રાણ-મનની અભિવ્યક્તિ નબળી પડે છે તેથી તેમ જણાય છે. વસ્તુતઃ પ્રાણ - મનને વૃદ્ધાવસ્થા નથી, કારણ કે પછીના જન્મે તે જ પ્રાણ-મન તાજાંમાજાં જણાય છે.

આનો અર્થ એમ થયો કે વૃદ્ધાવસ્થા માત્ર સ્થૂળ શરીરને છે, અન્ય તત્ત્વોને નહીં. આમ છતાં માનવી પોતાને, પોતે સમગ્રતયા વૃદ્ધ થઈ ગયો છે તેમ માની લે છે. આમ શા માટે બને છે ? તેનું કારણ છે અવિદ્યા, અજ્ઞાન ! શરીરને પોતાનું સ્વરૂપ માની લેવાથી આમ બને છે. યાદ રહે, અને બરાબર યાદ રહે, હું શરીર નથી, શરીર મારું નિવાસસ્થાન છે. શરીર મારું સાધન છે. હું દેહ નથી, હું દેહી, અર્થાત્ દેહમાં વસનાર દેહનો માલિક આત્મા છું.

અધ્યાત્મ શું છે ?

પોતાના અસલી સ્વરૂપ અર્થાત્ આત્માને પામવાની વિદ્યા તે જ અધ્યાત્મ-વિદ્યા છે. અધ્યાત્મ = અધિ + આત્મ, અર્થાત્ પોતાના આત્મા તરફની યાત્રા તે અધ્યાત્મ કે અધ્યાત્મ-યાત્રા છે.

આત્મા તો આપણું યથાર્થ સ્વરૂપ છે. આત્માને કોઈ કદી ગુમાવી ન શકે, માત્ર આત્મસ્વરૂપની વિસ્મૃતિ થઈ શકે છે. આ અવિદ્યા અનાદિ છે, પરંતુ અનંત નથી. તેનું નિવારણ શક્ય છે. આ અવિદ્યાના નિવારણ દ્વારા પોતાના યથાર્થ સ્વરૂપ અર્થાત્ આત્મ સ્વરૂપને પામવાની વિદ્યા તે જ છે અધ્યાત્મ વિદ્યા.

માનવી પોતાના આત્મસ્વરૂપને ભૂલી જાય

છે, તેમાંથી એક કાલ્પનિક અભાવગ્રંથિ પ્રગટે છે. આપણે જીવનભર આ અભાવ-ગ્રંથિને ભરવા માટે ફાંફાં મારીએ છીએ, પણ ભરાતી નથી. આત્મસ્વરૂપની વિસ્મૃતિમાંથી પ્રગટ થયેલી આ કાલ્પનિક અભાવગ્રંથિમાંથી મુક્ત થવાનો એક જ ઉપાય છે : આત્મપ્રાપ્તિ !

માનવીની સમગ્ર શોધના, સઘળી વૃત્તિઓ અને પ્રવૃત્તિઓના આઠ કેન્દ્રો છે :

૧. શાંતિ, ૨. શક્તિ, ૩. સ્વતંત્રતા, ૪. અમરત્વ, ૫. સૌંદર્ય, ૬. આનંદ, ૭. જ્ઞાન, ૮. પ્રેમ. આપણે જાણ્યે કે અજાણ્યે આ આઠમાંના કોઈ એક કે અધિકને પામવા માટે સતત પ્રયત્નશીલ અને પ્રવૃત્તિશીલ રહીએ છીએ. કોઈ એવું કેન્દ્ર છે, જેમાં આ આઠયે કેન્દ્રો કેન્દ્રિત થયાં છે ? હા, તેનું પરમ કેન્દ્ર અર્થાત્ સર્વ કેન્દ્રોનું કેન્દ્ર છે. તે કેન્દ્ર છે આત્મા - આપણું યથાર્થ સ્વરૂપ ! આત્માની વિસ્મૃતિમાંથી જીવનની બધી સમસ્યાઓ પ્રગટ થાય છે અને આત્મપ્રાપ્તિ સર્વ સમસ્યાઓનું સમાધાન - નિરાકરણ છે.

યાદ રહે, જીવન સત્યની શોધ છે, સુખની શોધ નથી. સુખની શોધ દુઃખ પ્રત્યે દોરી જાય છે અને સત્યની શોધ સચ્ચિદાનંદ પ્રત્યે દોરી જાય છે. પસંદગી આપણે કરવાની છે : સત્ય, કાં તો ખીણ !

વૃદ્ધાવસ્થાનો ઈન્કાર અને સ્વાગત :

(૧) પ્રસ્તાવ :

જાપાનમાં બનેલી એક સત્ય ઘટના છે. જાપાનની એક લાઈબ્રેરીમાં બેસીને જાપાનના એક બાણું વર્ષના વૃદ્ધ પુરુષ યાઈનીઝ ભાષા શીખતા હતા. યાઈનીઝ ભાષા વિશ્વની કઠીન ભાષાઓમાંની એક ગણાય છે. બાણું વર્ષના આ વૃદ્ધ પુરુષ આ યાઈનીઝ ભાષા શીખી રહ્યા છે. બાણું વર્ષના ? હા, બાણું વર્ષના ! અને યાઈનીઝ ભાષા ? હા, યાઈનીઝ ભાષા !

એક સૌહાર્દપૂર્ણ મિત્રે તેમને ટોક્યા :

“અરે ! બાણું વર્ષની ઉંમરે તમે આ શું કરો છો ? હવે નવી ભાષા અને તે પણ યાઈનીઝ જેવી

ધર્મ સૃષ્ટિ

કઠિન ભાષા શીખવાની આ ઉંમર નથી ! આટલી વૃદ્ધ વયે તમને આ શું સૂઝ્યું છે ?”

યાઈનીઝ ભાષા શીખી રહેલા તે વૃદ્ધ પુરુષે પોતાના પુસ્તકમાંથી માથું ઊંચું કરીને બળપૂર્વક કહ્યું :

“જ્યાં સુધી જીવું છું ત્યાં સુધી જીવું છું અને પૂર્ણતાથી જીવું છું. હું મૃત્યુની વાટ જોઈને જીવતો નથી ! જીવન મરવા માટે નથી !”

“તો જીવન શા માટે છે ?” “જીવન જીવવા માટે છે અને તદ્દનુસાર હું જીવું છું !”

“પરંતુ મૃત્યુ તો નિશ્ચિત છે !” “આવતી કાલે જ મૃત્યુ આવે તો તૈયાર છું, પરંતુ મૃત્યુને માથા પર લઈને જીવતો નથી. એવી રીતે મરતાં-મરતાં જીવવાનું મને ફાવે પણ નહીં !”

એક વૃદ્ધજની જીવવાની આ રીત છે. જીવો ત્યાં સુધી જીવો. જીવો, જીવન માટે જીવો. જીવો, મનભર જીવો. જીવો પૂર્ણતાથી જીવો અને જ્યાં સુધી જીવો ત્યાં સુધી - છેલ્લી ક્ષણ સુધી જીવો !

(૨) વૃદ્ધાવસ્થાનો ઈન્કાર :

વૃદ્ધાવસ્થા અપરિહાર્ય છે, જો દીર્ઘાયુષ્ય હોય તો ! જે અપરિહાર્ય છે તેનો ઈન્કાર કેવી રીતે થઈ શકે ? અહીં ‘વૃદ્ધાવસ્થાનો ઈન્કાર’ આ શબ્દપ્રયોગ એક વિશિષ્ટ અર્થમાં થયો છે.

‘હવે તો આપણે ઘરડા થયા. હવે તો આપણે ખાઈ-પી ઊતર્યા. હવે તો તેડું ગમે ત્યારે આવે. હવે તો આપણે ખર્ચું પાન ગણાઈએ’-આ અને આવા શબ્દપ્રયોગો આપણે અવારનવાર સાંભળીએ છીએ. આ પ્રકારની મનોદશા વૃદ્ધાવસ્થાને તાબે થઈ જવાની મનોદશા છે. જાણે વૃદ્ધાવસ્થાએ આપણા ઉપર આક્રમણ કર્યું અને આપણે હારીને તેને તાબે થઈ ગયા. આવી આ મનોદશા છે. આ રીતે વૃદ્ધાવસ્થાને માથે ચડાવીને જીવવું તે વૃદ્ધાવસ્થાને જીવવાની ઉચિત પદ્ધતિ નથી. આ પ્રકારની મનોદશાનો ઈન્કાર કરવો તે આપણે વૃદ્ધાવસ્થાનો ઈન્કાર ગણીએ છીએ.

વૃદ્ધાવસ્થાની તાબેદારીનો ઈન્કાર, તદ્દનુરૂપ મનોદશાનો ઈન્કાર તે વસ્તુતઃ વૃદ્ધાવસ્થાનો ઈન્કાર છે.

શરીરને વૃદ્ધાવસ્થા આવે તોપણ મન યુવાન રહે તે વૃદ્ધાવસ્થાનો ઈન્કાર છે. મન યુવાન રહે તો

શરીરની વૃદ્ધાવસ્થા પણ મોડી આવશે અને હળવી આવશે. આ પણ એક સ્વીકૃત હકીકત છે.

વૃદ્ધાવસ્થાનો ઈન્કાર એટલે શરીરની વૃદ્ધાવસ્થાનો ઈન્કાર નહીં. શરીરની વૃદ્ધાવસ્થાનો ઈન્કાર ન થઈ શકે. વૃદ્ધાવસ્થાનો ઈન્કાર એટલે મનની વૃદ્ધાવસ્થાનો ઈન્કાર. મનની વૃદ્ધાવસ્થાનો ઈન્કાર શક્ય છે અને આ ઈન્કાર કરવા જેવો છે.

(૩) વૃદ્ધાવસ્થાનું સ્વાગત :

વૃદ્ધાવસ્થા આવે ત્યારે ગભરાઈ ન જવું, મૂંઝાઈ ન જવું, ભાંગી ન પડવું, પરંતુ સ્વસ્થ ચિત્તે, એક હકીકત તરીકે શરીરની વૃદ્ધાવસ્થાનો સ્વીકાર કરવો તે વૃદ્ધાવસ્થાનું સ્વાગત છે. શરીરની વૃદ્ધાવસ્થા એ તો પ્રાકૃતિક ક્રમ છે અને જે અપરિહાર્ય છે, તેનાથી ગભરાવું શા માટે ? હકીકતનો સ્વસ્થ ચિત્તે સ્વીકાર કરવો તે જ ડહાપણનો માર્ગ છે. વૃદ્ધાવસ્થાના આગમનને આ રીતે જોવાની મનોદશા તે વૃદ્ધાવસ્થાનું સ્વાગત છે.

વૃદ્ધ એટલે વૃદ્ધિ પામેલો, વૃદ્ધ એટલે અનુભવ સમૃદ્ધ, વૃદ્ધ એટલે પરિપક્વ-આવી સમજપૂર્વક વૃદ્ધાવસ્થાનો સાનંદ સ્વીકાર તે વૃદ્ધાવસ્થાનું સ્વાગત છે.

યુવાવસ્થામાં અનેક પ્રવૃત્તિઓ અને જવાબદારીઓને કારણે અનેક મૂલ્યવાન અને ઈચ્છિત કર્મો કરવાનાં બાકી રહી ગયાં છે. આવાં મુલતવી રાખેલાં મૂલ્યવાન કર્મો કરવાની હવે તક આવી છે. આવી તક આપનાર વૃદ્ધાવસ્થાને વધાવી લો. આ વૃદ્ધાવસ્થાનું સ્વાગત છે.

યાદ રહે, ગોસ્વામી તુલસીદાસજીએ તેમના મહાન ગ્રંથ ‘રામચરિતમાનસ’ની રચનાનો પ્રારંભ કર્યો ત્યારે તેમની ઉંમર ૭૭ વર્ષની હતી. મહાન કેળવણીકાર શ્રી નાનાભાઈ ભટ્ટે જ્યારે લોકભારતીની સ્થાપના કરી ત્યારે તેમની ઉંમર ૭૧ વર્ષની હતી. આ વૃદ્ધાવસ્થાનું સ્વાગત છે.

વૃદ્ધાવસ્થામાં અધ્યાત્મ શા માટે ?

(૧) જીવનની યથાર્થ સાર્થકતા અધ્યાત્મ દ્વારા સિદ્ધ થાય છે, તેથી જીવનની પ્રત્યેક અવસ્થામાં અધ્યાત્મનું સ્થાન પ્રથમ નંબરે છે. આમ છતાં હજુ સુધી અધ્યાત્મ માટે

મન અને સમય ન ફાળવી શકાયાં હોય તો હવે વૃદ્ધાવસ્થામાં અધ્યાત્મ વિશેષ સ્વરૂપે પ્રસ્તુત છે.

(૨) વૃદ્ધાવસ્થામાં ખાલીપો અનુભવાય, નિરર્થકતા અનુભવાય તો તે ખાલીપાને ભરવા માટે અને યથાર્થ સાર્થકતા સિદ્ધ કરવા માટે અધ્યાત્મની તોલે આવે તેવું માધ્યમ હજુ પૃથ્વી પર રચાયું નથી.

(૩) વૃદ્ધાવસ્થામાં યાત્રા, વ્યાયામ, યોગાસન, સેવા આદિ કર્મો શરીરની નબળાઈને કારણે કદાચ ન થઈ શકે તોપણ અધ્યાત્મ એક એવું માધ્યમ છે, જે કોઈ પણ વ્યક્તિ, કોઈપણ અવસ્થામાં તેનું પરિશીલન કરી શકે છે, કારણ કે અધ્યાત્મના અપરંપાર વિકલ્પો છે. વ્યક્તિ પોતાની અવસ્થા, વય, રુચિ, યોગ્યતા આદિ અનુસાર પોતાનો વિકલ્પ પસંદ કરી શકે છે.

(૪) વૃદ્ધાવસ્થાની ગ્લાનિપ્રદ મનોદશામાંથી મુક્ત થવા માટે અને મુક્ત રહેવા માટે અધ્યાત્મ સર્વોચ્ચ સાધન છે અને સર્વજન સુલભ સાધન છે.

(૫) અધ્યાત્મ સાધન કદી બહુ વહેલું નથી અને કદી બહુ મોડું નથી. જાગ્યા ત્યાંથી સવારે સમજીને આ જ ક્ષણે પ્રારંભ કરી દો.

વૃદ્ધાવસ્થામાં અધ્યાત્મ કયા સ્વરૂપે ?

અહીં વ્યક્તિગત ભિન્નતા ઘણી છે. આમ છતાં કેટલાંક સર્વજન સુલભ અધ્યાત્મ સાધનો અહીં પ્રસ્તુત છે :

(૧) હળવાં સરળ યોગાસનો (૨) પ્રાણાયામ (૩) નામજપ કે મંત્રજપ (૪) પૂજા, પાઠ, યજ્ઞ આદિ (૫) ધ્યાન (૬) યાત્રા (૭) સ્વાધ્યાય (૮) સત્સંગ (૯) ધૂન, ભજન, કીર્તન.

સમાપન :

આજ સુધી આપણે વૃદ્ધજનો માટે દાદા, દાદી, ડોસા, ડોસી, ઘરડાં, બાપા, માજી આદિ શબ્દોનો પ્રયોગ કરતા રહ્યા છીએ, પરંતુ હવે નવો શબ્દપ્રયોગ શરૂ થયો છે : વરિષ્ઠ નાગરિક (Senior Citizen) અને તે બરાબર છે. વૃદ્ધજનો ઘરડાં નથી, વરિષ્ઠ નાગરિકો છે.

વેદોનો દિવ્ય સંદેશ

અનુહૂતઃ પુનરેહિ વિદ્વાનુદયનં પથઃ ।
આરોહણમાક્રમણં જીવતોજીતોઽયનમ્ ॥

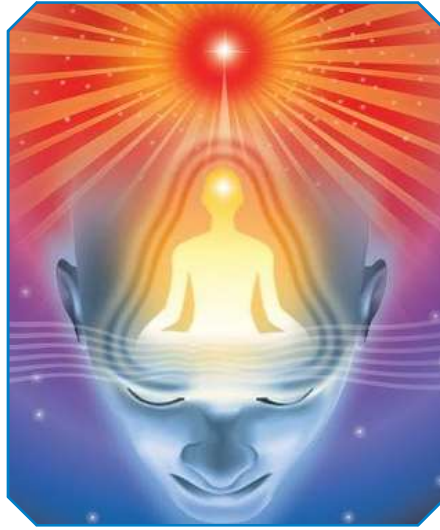
(અર્થવેદ ૫/૩૦/૭)

ભાવાર્થ : મનુષ્ય ! તું હંમેશાં ઊંચે ઊઠ, એ તારો ધર્મ છે, જેમ કીડી વગેરે નાના નાના જીવો ઉપર ચડે છે, તેમ તું પણ ઉન્નતિના ઉપાયો જાણીને હંમેશાં આગળ વધતો રહે,

સંદેશ : સંસારમાં જ્ઞાન અને વિજ્ઞાનની કેટલી બધી ઉન્નતિ થઈ છે ! જાતજાતની સુવિધાઓ આપણને મળી રહે છે, પરંતુ આ વિજ્ઞાનથી સુખ-શાંતિ મળતી નથી. સુખ-શાંતિ હંમેશાં સારા માનવીથી ઉત્પન્ન થાય છે અને સારા માનવી બનાવવા તે વિજ્ઞાનની શક્તિ બહારનું કામ છે. સારા માનવી અધ્યાત્મથી બને છે.

આ અધ્યાત્મ, જે માનવીને ઉચ્ચ અને સારો બનાવે છે તે શું છે ? આ છે ઉપાસના, સાધના અને આરાધનાની ત્રિવેણી, જેમાં ડૂબકી મારવાથી માનવીનું જીવન સફળ થાય છે. ઈશ્વરના દિવ્ય ગુણોને પોતાની અંદર ધારણ કરવા તેને ઉપાસના કહેવાય છે. દિવ્ય સિદ્ધાંતોને સામે રાખીને તેમના આધારે પોતાના કર્તવ્યનો નિર્ણય કરવો અને જે કર્તવ્ય ગમતું હોય તેના ઉપર દૃઢ રહેવું, મોટામાં મોટા આકર્ષણ, પ્રલોભનો અથવા આપત્તિનો સામનો કરતા રહીને અડગ રહેવું, સાધના પોતાના મનની કરવાની હોય છે. તપ, બ્રહ્મચર્ય તથા સંયમથી શરીર અને મનને પૂરેપૂરી રીતે પોતાના વશમાં કરી લેવું, નિયંત્રણમાં રાખવું તે સાધના છે.

આરાધનાનો અર્થ સેવા છે. હંમેશાં બીજાની ભલાઈનું ધ્યાન રાખવું. પોતાના સ્વાર્થ અને હિતોની પૂર્તિમાં લાગી રહેવું નહિ, પણ સમાજની ઉન્નતિ માટે વિચારવું. બધાની ઉન્નતિમાં પોતાની ઉન્નતિ માનવી. જે માનવી આ રીતે ધર્માનુસાર આચરણ કરે છે તે હંમેશાં આગળ વધે છે અને

સ્વર્ગીય વાતાવરણ બનાવે છે. બધાને માટે સુખ-શાંતિનો માર્ગ મોકળો કરે છે.

માનવીનું જીવન વિચિત્ર પ્રકારનું જીવન છે. એમાં તે પશુ કરતાં પણ વધારે નીચે જઈ શકે છે અને એટલો ઉપર પણ ઉઠી શકે છે કે દેવો પણ તેનાથી નીચે રહી જાય છે. તમે જાતે નિર્ણય કરો કે તમારે ક્યાં જવું છે ? આ જે માનવયોનિ મળી છે તેમાં

પશુ જેવું આચરણ કરવું છે કે પછી દેવત્વનું આચરણ કરવું છે. નીચે પડવું તો બહુ જ સરળ છે, પણ ઉપર ચડવા માટે, જીવનમાં ઉન્નતિ કરવા માટે પ્રબળ પુરુષાર્થની જરૂર પડે છે. માછલીની જેમ નદીના પ્રવાહને ચીરીને સામી દિશામાં તરવાનું સાહસ કરવું પડે છે. માનવીએ જીવનમાં હંમેશાં ઉન્નતિ તરફ આગળ વધવાનું છે. વેદનું સૂચન છે “ઉદ્યાનં તે પુરુષ નાવયાતનમ્” હે માનવી ! તારે જીવનમાં ઊંચે ઊઠવાનું છે, નીચે પડવાનું નથી.

જીવનમાં ઉન્નતિના માર્ગ ઉપર આગળ વધવા માટે પરમેશ્વરના આશ્રયની જરૂર પડે છે. તેમના દૈવી ગુણોનો પોતાના આચરણમાં સમાવેશ કરવો તે એકમાત્ર માર્ગ છે. તેના માટે માનવતાની સાધના કરવાની હોય છે. માનસિક ભાવોની શુદ્ધિ કરવી પડે છે અને આત્મનિરીક્ષણને જીવનનું અંગ બનાવવું પડે છે, જેનાથી તે નિયમોને દૃઢતાપૂર્વક પાળી શકાય છે. સંસારમાં સૌથી અઘરું કામ માનવીનું નિર્માણ કરવાનું છે. માનવીનું મનુષ્યત્વ તેના માનસિક ભાવોની ઊંચાઈથી પ્રગટ થાય છે.

આ માનવધર્મનું પાલન કરવાથી માણસ માણસ બની શકે છે અને ઈશ્વરીય પ્રયોજનને પૂરું કરી શકાય છે.

ધર્મ સૃષ્ટિ

પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ

લેખક ચિંતક, સાહિત્યકાર, કોલમિસ્ટ અને સરકાર દ્વારા 'પદ્મશ્રી' એવોર્ડથી વિભૂષિત છે.

પરમની પ્રાપ્તિનો માર્ગ

પરમનો સ્પર્શ પામવાના ભિન્ન ભિન્ન માર્ગો છે. કોઈ જ્ઞાનના માધ્યમથી-ગ્રંથાભ્યાસ દ્વારા એને પામવાનો પ્રયાસ કરે છે. કોઈ ધ્યાન સાધનાથી એની પ્રાપ્તિ માટે ધ્યાનસ્થ બને છે. કોઈ અવિરત ધર્મયાત્રાઓ કરે છે. કોઈ જીવનમાં ધર્મક્રિયાને અપનાવીને એક પછી એક ક્રિયાઓ કર્યે જાય છે. કેટલાય દિવસના ઉપવાસો, અઠ્ઠાઈઓ, એકાદશીઓ, માસખમણ, વ્રતો અને અતિ દીર્ઘ તપશ્ચર્યાઓ કરે છે. ક્યાંક એવું દૃષ્ટિગોચર થાય છે કે દિવસભર એક પછી એક ધર્મ ક્રિયાઓની એવી ગૂંથણી કરી દેવામાં આવી હોય છે કે આ ધર્મ ક્રિયાઓને જ મોક્ષ પ્રાપ્તિનું સાધન માનવામાં આવે છે. કોઈ ધર્મ સ્થાનમાં માત્ર ભક્તિની ધૂન બોલાતી હોય છે અને એને જ પરમેશ્વર-પ્રાપ્તિનું પરમ સાધન માનવામાં આવે છે.

આ બધાં સાધનો - માધ્યમો દ્વારા પરમનો કિંચિત્ સ્પર્શ પામી શકીએ. પરંતુ ઘણી વાર આ સાધનોના ઉપયોગ અંગેનો ઔચિત્ય અને વિવેક વિનાનો અતિરેક એનો ઉપયોગ કરનારાને જ ડૂબાડી દે છે. વ્યક્તિ પોતાના સાધના માર્ગમાં અધવચ્ચે જ અટકી પડે છે, એ જ એનો આખરી મુકામ બની જાય છે અને પરમની પ્રાપ્તિનું ધ્યેય કે લક્ષ્ય દૂર રહી જાય છે.

પરમાત્મ પ્રાપ્તિ માટેનાં પોતાનાં માધ્યમો અંગે સાધકે સ્વયં કડક પરીક્ષા કરવી જોઈએ. આ માધ્યમો એ જ એનું સર્વસ્વ નથી. આ સાધનો દ્વારા એણે પોતાની હદનીયે પાર છલાંગ મારવા પ્રયાસ કરવો જોઈએ. ઈશ્વર વિશે ગ્રંથોના ગ્રંથો રચનાર કે કલાકોના કલાકો સુધી પરમાત્મા ભક્તિનું હૃદયસ્પર્શી વ્યાખ્યાન કે કથા કરનારની જીભ જ પરમાત્માની વાત કરતી હોય છે. એના હૃદયને એ સંસ્પર્શ થયો છે કે નહીં, એની એણે સ્વયં આંતર-તપાસ આદરવી જોઈએ.

યોગ કરનાર માત્ર આસનાદિ યૌગિક ક્રિયાઓ સુધી જ સીમિત હોય તો એ યોગ શારીરિક વ્યાયામ બને છે, પરમચેતના સાથેનું અનુસંધાન નહીં, ચાર ધામની યાત્રા કરનાર કે પંચતીર્થી કરનાર એનાં ચરણથી સઘળે ધૂમી આવે છે, પણ એના ભીતરમાં કોઈ યાત્રા થતી નથી.

ધર્મક્રિયા એ એક અર્થમાં અત્યંત છેતરામણી ઘટના છે. એ ક્રિયાથી પરમની પ્રાપ્તિના માર્ગે જનારે વિશેષ સાવધાની રાખવાની જરૂર છે. ક્યારેક ક્રિયા માત્ર જડ કે સ્થૂળ પુનરાવર્તન બની જાય છે. અગિયારસ આવે અને ઉપવાસ કરવાના, પર્યુષણ આવે અને અઠ્ઠાઈ કરવાની. આની સાથે ઘણી વાર ક્રિયાના મર્મને જોડવામાં આવતો નથી. ક્રિયા કરનારને માટે સૌથી મહત્વની બાબત એનું ધ્યેય સાથે સતત અનુસંધાન રહે એ છે; જેમ કે ઉપવાસનો હેતુ આત્માની નજીક વસવાનો છે. આથી ઉપવાસ સમયે સતત વિચાર કરવો જોઈએ કે આના કેન્દ્રમાં આત્મા છે ખરો? ઉપવાસ દ્વારા એ સાંસારિક બાબતોથી કેટલો અળગો થઈને આત્માની સમીપ ગયો તે જોવાનું છે, પણ જો આત્મલક્ષિતાને બદલે બાહ્યલક્ષિતા હશે તો એ ક્રિયા માત્ર કવાયત બનશે. ઉપવાસ લાંઘણ બની રહેશે. ક્રિયા ક્યારેક દંભ, તો ક્યારેક પ્રસિદ્ધિનો અંચળો ઓઢી લે છે. એ જીવનશુદ્ધિ માટે ક્રિયા કરતો નથી, પરંતુ 'પોતાનું જીવન શુદ્ધ છે એમ દર્શાવવા માટે' ક્રિયા કરે છે, આમ ક્રિયાના માર્ગથી પરમપ્રાપ્તિ માટે જનારની સામે અનેક ભયસ્થાનો હોય છે.

ભક્તિમાં એક પ્રકારનો રંગ હોય છે. વ્યક્તિ એના ગાનમાં તરબોળ બની જાય છે. ક્યારેક એ સ્વયં નૃત્ય કરવા લાગે છે, પરંતુ એ

ભક્તિનું ભાવનામય વાતાવરણ અને અનુસંધાન એના વ્યાવહારિક જીવનમાં હોવું જોઈએ. ભક્તિનું ગાન કરે અને છતાં હૃદયમાં માન, અભિમાન સ્ફૂરે તેવું બનતું હોય છે. ભક્તિના ગાન સાથે ચિત્તમાં પરમાત્મા સાથે નાતો જોડાવો જોઈએ. એના સમગ્ર અસ્તિત્વને પરમના સ્પર્શનો અનુભવ થવો જોઈએ.

આમ જ્ઞાન, કર્મ, ધ્યાન કે ભક્તિ; ગમે તે માર્ગે વ્યક્તિ પરમની પ્રાપ્તિ માટે પ્રયાસ કરે ત્યારે સૌથી પહેલી બાબત એ છે કે એનું સાધન શુદ્ધ હોવું જોઈએ અને એ શુદ્ધ સાધન દ્વારા એણે હૃદયને નિર્મળ કરવું જોઈએ. આ બધાં જ સાધનોમાં; પછી તે જ્ઞાન હોય, કર્મ હોય કે ભક્તિ હોય; એ સૌમાં હૃદયને નિર્મળ કરવાની અમાપ શક્તિ રહેલી છે. જેમ જેમ હૃદય નિર્મળ થતુંજશે, તેમ તેમ ઈશ્વરનો અવાજ શ્રવણ કરવાની ક્ષમતા વધશે. એમ કહેવાય છે કે પરમાત્માને તો અમારા આંગણે પધારવું છે, માત્ર એને આવકારવા માટે તમારે હૃદયને નિર્મળ કરવું પડશે.

હૃદયનું આંગણું ત્યારે જ સ્વચ્છ થાય છે કે જ્યારે વ્યક્તિમાં પરમાત્માને પામવાની તીવ્ર તૃષ્ણા હોય. ધર્મપુરુષો અને સંતોના જીવનમાં એક આરત કે ઝંખના હતી. એમણે બાહ્ય જીવનના સઘળા અવરોધો અને આકર્ષણો

ધર્મ સૃષ્ટિ

ત્યજીને માત્ર પોતાના ધ્યેય પર નજર ઠેરવી હતી. એમણે ક્યારેય એમ વિચાર્યું નહીં કે જીવનમાં આટલું પદ, ધન, સન્માન, સત્તા પહેલાં પ્રાપ્ત કરી લઉં; પછી નિરાંતે પરમાત્માનું ચિંતન કરીશ. એનાથી તદ્દન વિપરીત એવી એમની વિચારધારા હતી અને તે એ કે જીવનમાં પદ, માન-પમાન, સુખ-સંપત્તિ એ બધાંની લેશમાત્ર પરવા કર્યા વિના એમણે પરમની પ્રાપ્તિની ખેવના કરી.

સંસારી અને સંત વચ્ચે આ જ ભેદ છે. સંસારી સતત બાહરી પ્રભાવ પ્રગટ કરવા પ્રયત્ન કરે છે અને સંત સતત આત્મસ્વભાવ પ્રગટ કરવા પ્રયાસ કરે છે. સંસારી જગત સાથેના વ્યવહારોમાં દુઃખ આવતાં ઈશ્વરનું સ્મરણ કરે છે, જ્યારે સંન્યાસી દુઃખ કે સુખ-કોઈ પણ સ્થિતિમાં અહર્નિશ નામ સ્મરણ કરે છે. સંસારી માટે ઈશ્વર સ્મરણ સ-કારણ અને આયાસયુક્ત હોય છે, સંતને માટે એ નિષ્કારણ અને સહજ હોય છે. આથી સંસારમાં વસનાર સાધકમાં પરમાત્માની પ્યાસ જાગે છે, પરંતુ ‘માથું મૂકીને હરિના માર્ગે’ ચાલવાની એની તૈયારી હોતી નથી. એ પોતાના આગ્રહો, માન્યતાઓ, ધારણાઓ, ઈચ્છાઓ-એ બધું લઈને પરમાત્માનો માર્ગ પામવા નીકળે છે, જ્યારે સંત એ સઘળું છોડીને પરમાત્માના માર્ગે પ્રયાણ કરે છે.

પરમાત્મા-પ્રાપ્તિનાં સાધનનો વિચાર એ માટે જરૂરી છે કે ઘણી વાર પરમાત્મા અળગો થઈ જાય છે અને માત્ર સાધન જ રહે છે. વ્યક્તિ ઉપવાસ કરે ત્યારે એ કઈ રીતે વર્તે છે તે જુઓ. કેટલાકને માટે ઉપવાસ એ આત્મ-કલ્યાણનું સાધન નહીં, પણ આત્મશ્લાધાનું માધ્યમ બની રહે છે. ‘પોતે ઉપવાસ કર્યો છે’ એ વાત કોઈ પૂછે કે ન પૂછે, પરંતુ બતાવ્યા વિના રહી શકતા નથી. આવે સમયે ઉપવાસ દૂર જતો રહે છે અને માત્ર અહંકાર તરવરતો રહે છે. વળી વારંવાર ‘આજે મારે કશું ભોજન લેવાનું નથી’ એમ

વિચારીને પોતાની ભોજનવૃત્તિનું જ સ્મરણ કર્યા કરે છે અને એ રીતે આત્મસ્મરણને બદલે આહાર સ્મરણ કરતો રહે છે. આવો ઉપવાસ સ્વાદ વિજયને બદલે સ્વાદવૃત્તિની સ્મરણગાથા બની જાય છે.

ધર્મક્રિયાનો પાયો સાહજિકતા છે, જે કંઈ કરવામાં આવે, તે સહજ રીતે થવું જોઈએ. એને બદલે ઘણી વાર ક્રિયાનું બાહ્ય રૂપ જળવાય છે અને આંતર રૂપ નંદવાઈ જાય છે. વળી આવા ઉપવાસ ક્યારેક સ્પર્ધાનું રૂપ લે છે. ‘તમે એક ઉપવાસ કર્યો, તો મેં ત્રણ ઉપવાસ કર્યા’ એમ કહીને વ્યક્તિ પોતાની પીઠને પોતે જ ત્રણ વાર ધન્યવાદ આપતી હોય છે ! સામી વ્યક્તિ કરતાં પોતે વધુ તપસ્વી છે એ વાતની સ્થાપના કરતો હોય છે અને એ રીતે પોતાનો પ્રભાવ દર્શાવવાની કોશિશ કરે છે.

ક્યાંક વ્યક્તિ ઉપવાસ કરીને આખો દિવસ પોતાની દિનચર્યા પ્રમાણે જ જીવતો હોય છે. માત્ર એમાં આહારની બાદબાકી થઈ ગઈ હોય છે, પરંતુ એ આંતરમાંના પરમ તત્ત્વ પ્રતિ અભિમુખ બનતો નથી. એની બાહ્ય પ્રવૃત્તિઓ અવિરતપણે ચાલ્યા કરે છે. પરિણામ એ આવે છે કે ઉપવાસ પર ઉપવાસ થતા રહે છે અને ભીતરમાં કોઈ પરિવર્તન આવતું નથી. કંઈક અંશે પથ્થર પર પાણી રેડવા જેવી આ ક્રિયાઓ બની જાય છે.

ફરાળી ઉપવાસમાં તો અમુક આહાર છોડી દેવામાં આવે છે, પરંતુ જે આહાર કરવામાં આવે છે તે બધો સ્વાદિષ્ટ અને ચટાકેદાર હોય છે. ક્યારેક તો રોજના કરતાં ફરાળી ઉપવાસમાં ‘ભક્તજન’ વધુ ભોજન લેતો હોય છે ! પર્યુષણ સમયે હોટલનું વિસ્મરણ થઈ જાય છે, પરંતુ જેવાં પર્યુષણ પર્વ પૂર્ણ થાય કે તરત હોટલનું અતિસ્મરણ થઈ જાય છે !

આનો અર્થ એટલો કે જે કંઈ છોડ્યું તે થોડા સમય પૂરતું હતું. થોડા લોકોને બતાવવા માટે હતું, થોડા દેખાવ પૂરતું હતું ! એને ભીતર સાથે

કશી નિસબત નહોતી. એણે છોડવા જેવું કશુંય છોડ્યું નહોતું. એની સ્વાદવૃત્તિ પહેલાંના જેવી જ તીવ્ર રહી. આજના સમયમાં માણસ સતત કંઈ ને કંઈ ખાતો હોય છે. ભોજન ઉપરાંત પણ એને સતત ખાવાનું જોઈએ છે, ક્યારેક એ પોપકોર્ન ખાય, ક્યારેક વેફર્સ કે કેડબરી ખાય તો ક્યારેક કોઈ ઠંડું પીણું ગટગટાવે. પ્રાણીઓમાં આવી વારંવાર કે સતત ખાવાની વૃત્તિ જોવા મળતી નથી. ડુક્કરે એકવાર ઘાસ ખાઈ લીધું હોય પછી ગમે તેવું લીધું સરસ મજાનું ઘાસ એને ખાવા માટે આપવામાં આવે, તોપણ એ ખાતું નથી, જ્યારે મનુષ્ય આખો દિવસ કંઈ ને કંઈ ‘ફાક્યા’ કરતું પ્રાણી બની જાય છે. ગાય ભોજન પછી નિરાંતે વાગોળે છે. માણસ ભોજન જ કર્યા કરે છે ! આથી ધર્મની યાત્રા કરનાર પોતાની સાથે ધર્મને કેટલો રાખે છે તે વિચારવું જોઈએ. પગપાળા ડાકોર જનાર કે શત્રુંજય તીર્થની યાત્રા કરનાર એના રંગે કેટલો રંગાય છે તેનો વિચાર કરવો જોઈએ. બાકી ચરણ યાત્રાધામ તરફ ચાલે અને મન અનેક પાપવિચાર કરે તો એ યાત્રા કહેવાય નહીં; માત્ર આંટા માર્યા જ ગણાય.

આમ, ધર્મપાલનમાં પ્રયોજાતાં સાધનોની શુદ્ધિનો ઊંડો વિચાર કરવો જોઈએ. જ્યાં ક્રિયા જ અશુદ્ધ હોય, ત્યાં પ્રાપ્તિ ક્યાંથી થાય ? સ્વાદ વિજય માટે આર્યબિલ કર્યું હોય અને અનેક વાનગીઓનો થાળ ભર્યો હોય, તે કેમ ચાલે ? આથી જ જૈન દર્શનમાં ‘વૃત્તિસંક્ષેપ’નો વિચાર આપવામાં આવ્યો છે. પોતાના ભોજનમાં અમુક જ વાનગીઓ લેવી, તેમ કહેવામાં આવ્યું છે. પણ તેમાં વાનગી પર ભાર નથી, પણ વૃત્તિ પર ભાર છે. તમારી સ્વાદવૃત્તિ પર તમે સંયમ રાખો તેમ કહેવાયું છે.

આમ પરમતત્ત્વ પ્રતિ જતી વખતે ભક્તજને એવા પરમાત્માની ભાવના સેવવી જોઈએ કે જેના ગુણોથી પોતાનું જીવન સુવાસિત બને, જેની પાસેથી આત્મસાક્ષાત્કાર પામી શકાય અને જેનો મહિમા વર્ણવતાં - વર્ણવતાં પોતે એ ભાવોને હૃદયસ્થ કરી શકે. ■

ધર્મ સૃષ્ટિ

ડૉ. અમૃત કાંજિયા

લેખક બાણીતા હાસ્ય - વ્યંગ્યકાર
અને નિબંધકાર છે.

ભગવદ્ ગીતાનો શાશ્વત ઉપદેશ

એક પહાડ પર ચઢવા માટે અનેક પગદંડીઓ અને માર્ગો હોય છે. પહાડની ટોચ તો એક જ હોય છે. વિવિધ દિશાના બધા જ માર્ગોનું લક્ષ્ય આખરે શિખર જ હોય છે. બરાબર એ જ રીતે ભગવદ્ ગીતા માનવ જીવનના ઉત્કર્ષનું વિજ્ઞાન છે અને તેનો શાશ્વત અને સૌથી ઉચ્ચ ઉપદેશ શું છે ? એ વિષય પણ ચિંતનીય છે.

આપણે જાણીએ જ છીએ કે વર્ષોથી પાંડવોને ધુત્કારનારા, અન્યાય અને અપમાન કરનારા, છળકપટ વડે વારંવાર યાતના પહોંચાડનારા કૌરવો સામે યુદ્ધ માટે ઊભેલા અર્જુનને ખરે ટાણે મોહ ઉત્પન્ન થયો ત્યારે તેની કાયરતા હટાવી, યુદ્ધનો ઉત્સાહ ભરવા ગીતાનો ઉપદેશ કહેવાય છે એ પ્રારંભિક સત્ય છે.

અઢાર અધ્યાયની ગીતામાં છ-છ અધ્યાયમાં ક્રમશઃ કર્મ, જ્ઞાન અને ભક્તિ માર્ગનો ઉપદેશ છે એ પણ એટલી જ સાચી હકીકત છે.

ગીતા એ પુરોગામી તમામ ઉપનિષદોના સિદ્ધાંતોનું સંકલન છે એની ના થઈ શકે તેમ નથી. સનાતન ધર્મનું સર્વ તત્ત્વજ્ઞાન બહુ વ્યવસ્થિત ટૂંકમાણમાં અહીં રજૂ થયું છે એ તો નજર સામે છે. એમ કહીએ તો વધારે ઉચિત લાગે કે ગીતા એ જીવનના અને આત્મોન્નતિના તમામ ઉપાયો, સાધનો અને માર્ગોનું ઉત્તમ ડિસ્પેન્સેરી છે.

સ્વામી વિવેકાનંદ તો ગીતાને વેદાંતના સર્વોચ્ચ ગ્રંથ તરીકે ઓળખાવે છે. પ્રસ્થાનત્રયીમાં ગીતાનું સ્થાન તેના મહત્ત્વનું પરિચાયક છે.

ગીતા આખરે માણસને શું પ્રબોધે છે ? યુદ્ધ એ ગીતાનું લક્ષ્ય ન જ હોઈ શકે.

અર્જુનની મમત્વભરી અને પ્રાસંગિક કાયરતા દૂર કરવા ગીતાનો ઉપદેશ ભલે કહેવાયો હોય પણ એટલું જ માત્ર ઈચ્છિત નથી. શ્રીકૃષ્ણ ન્યાય અને સત્યના પક્ષધર છે. આ બે પાસાં જ ધર્મનું કેન્દ્રબિંદુ છે. જ્યાં સત્ય અને ન્યાય છે જ નહીં ત્યાં ધર્મ કેવો ? શું બ્રાહ્મચારો જ માત્ર ધર્મ છે ? ના, ક્યારેય નહીં ! જો બ્રાહ્મચારો જ ધર્મ હોત તો કૃષ્ણ ક્યારેય અર્જુનને એમ ન કહેત કે તું યોગી બન. તો એ પણ એટલું જ સત્ય છે કે કૃષ્ણ ક્યારેય યુદ્ધનું અનુમોદન પૂરતાં કારણ વગર કરે જ નહીં. પાંડવોને ક્યારેય ફક્ત રાજ્ય કે રાજ્યભાગનો મોહ નહોતો. એમ તો તેઓએ ખાંડવ વન જેવી ઉજ્જડ ભૂમિ સ્વીકારીને પોતાની શક્તિથી ઈન્દ્રપ્રસ્થની સ્થાપના કરી જ હતી. આ રીતે તેઓએ શાંતિ અને સમાધાન મેળવીને પણ રાજ્યાભિષેકમાં કૌરવોને આદર માન સાથે ક્યાં નહોતા બોલાવ્યા ? આમ છતાં દુર્યોધન આણી મંડળીએ છળકપટથી અને પાંડવોની વડીલો પ્રત્યેની આદરભાવનાનું બ્લેકમેઈલ કરીને એમણે જાત મહેનતે ઊભું કરેલું ઈન્દ્રપ્રસ્થ પણ પડાવી લીધું. કૌરવોએ પાંડવોને યાતનાઓ અને પીડા પહોંચાડવાનું જાણે મહા અભિયાન આદરેલું !

આટલું થવા છતાં વર્ષો સુધીની વન અને જંગલોની રજળપાટ પછી પણ ફક્ત પાંચ ગામથી પાંડવો સંતોષ માની લેશે એમ જણાવીને વિષ્ટીકાર બનીને આવેલા કૃષ્ણ એ પણ માંગણી મૂકી ચૂક્યા હોય ત્યારે યુદ્ધ માટે અર્જુનને કૃષ્ણ ઉશ્કેરી રહ્યા છે એવો આરોપ તો અંધ ધૃતરાષ્ટ્ર જેવા જ મૂકી શકે.

અરે ! આવડા પાંચ ગામ તો દ્વારકાના અધિપતિ કૃષ્ણ પણ એમને ક્યાં નહોતા આપી

શકતા ? ફઈ મામાના ભાઈના સંબંધના નાતે પણ આમ કર્યું હોત તો ઉચિત જ લેખાત. પરંતુ કૃષ્ણ જાણતા હતા કે અન્યાય અને અસત્યને સહન કરવાની પણ એક હદ હોય છે. ત્યારબાદ આવા અત્યાચારોને મૂંગે મોઢે સહન કરવા એ સહનશક્તિ નહીં પ્રતિકાર કરવાની અશક્તિથી પેદા થયેલી વિવશતા જ હોય છે. આ વિવશતા માણસના અંતરને સતત વેદના અપાવનારી હોય છે. આ વેદનામાં જલતો માણસ ક્યારેય શાંતિ અને સંતોષની અનુભૂતિ કરી શકતો નથી. એનાથી બહેતર છે કે પ્રતિકાર કરતા કરતા પાપી જવું. આ રીતે અંતિમ ઘડીએ તેને એમ તો થશે જ કે મેં શક્ય પ્રયાસ તો કર્યો જ છે. આટલું પણ સંતોષ માટે પર્યાપ્ત છે.

અધર્મ, અન્યાય ને અસત્યના પલ્લે હંમેશાં બળ કે તાકત વધારે હોય છે. કારણ કે એમને કોઈ નીતિ-નિયમો કે ધર્મબંધનો નડતા નથી. આમ ને આમ અધર્મીઓની શક્તિ વધતી જ રહે તો સમાજમાં ન્યાય, સત્ય અને શાંતિના ટેવી મૂલ્યોનો હ્વસ થાય. આવું ન બને એની જવાબદારી વિશ્વનિયંતાની છે. એટલે જ કૃષ્ણે અર્જુનના સારથિની ભૂમિકા સ્વીકારી છે.

આમ શાંતિ અને સંતોષ પ્રાપ્તવ્ય મૂલ્યો છે. આ પ્રાપ્તિ જ પ્રસન્નતાનું મૂળ છે. જીવનમાં જેમણે શાંતિ અને પ્રસન્નતા માટે પ્રયાસ કર્યો છે

ધર્મ સૃષ્ટિ

તેઓ મૃત્યુ બાદ અચૂક પરમગતિ પ્રાપ્ત કરે છે. આ ગીતાનો મધ્યવર્તી અને શાશ્વત ઉપદેશ છે.

ગીતામાં ઠેકઠેકાણે આ વાત કહેવામાં આવી જ છે. ગીતા વારંવાર કહ્યા કરે છે કે જીવનમાં શાંતિ અને પ્રસન્નતા, મરણ બાદ પરમ ગતિ એ જ એકમાત્ર ઈચ્છનીય છે, પ્રાપ્તવ્ય છે. આ ત્રણ સ્થિતિની પ્રાપ્તિ કેન્દ્રમાં રાખીને આખી ભગવદ્ગીતાનો એક એક શ્લોક કહેવાયો છે.

ગીતામાં વારંવાર કહેવાયું છે કે યોગ એ સુખ પ્રાપ્તિનો જ ઉપાય છે. ગીતાનો યોગી એટલે ગુફામાં બેસીને સમાધિ ચડાવનારો માત્ર જ નહીં. બહુ ટૂંકી અને સરળ વ્યાખ્યા કરતા કૃષ્ણ અર્જુનને કહે છે, જે મનુષ્ય મૃત્યુ પહેલાં કામ અને ક્રોધથી ઉત્પન્ન થતા વેગને અહીં જ સહેવા સમર્થ છે, તે યોગી છે અને તે સુખી છે. સ યુક્તઃ સુખૌ નરઃ ॥ અહીં સાચા સુખની વ્યાખ્યા કરી છે.

કામ, ક્રોધ અને લોભ આ ત્રણ પ્રકારના નરકના દ્વારથી મુક્ત થયેલો મનુષ્ય આત્માનું કલ્યાણ આચરે છે અને તેથી પરમ ગતિ પામે છે. આચારત્યાત્મનઃ શ્રેયસ્તતો યાતિ પરં ગતિમ્ ॥ (૧૬-૨૨)

સુખની વ્યાખ્યા કરતા ગીતા કહે છે, જે સુખ શરૂઆતમાં ઝેર જેવું લાગે, પણ પરિણામ અમૃત સમાન હોય તેવું આત્મજ્ઞાનની પ્રસન્નતામાંથી ઊપજેલું સુખ સાત્ત્વિક કહેલું છે. તત્સુખં સાત્ત્વિકં પ્રોક્તમાત્મબુદ્ધિપ્રસાદજમ્ ॥ (૧૮-૩૭)

આખરે સંયમ, નિયમ, સાધના દ્વારા મળનારું છે શું? આવો પ્રશ્ન થવો સાવ સામાન્ય છે. તો એનો ઉત્તર આગળના શ્લોકમાં એવો જ આકર્ષક છે. જે અંતરાત્મામાં જ સુખ, પ્રસન્નતા અને પ્રકાશ અનુભવે છે, તે યોગી પરમાત્મરૂપ થઈને બ્રહ્મનિર્વાણ મોક્ષને પામે છે. સ યોગી બ્રહ્મનિર્વાણં બ્રહ્મભૂતોઽધિગચ્છતિ ॥ (૬-૨૪) જેમ નિદ્રાનું સુખ હોય છે, જેમ પરિતૃપ્તિનું સુખ હોય

છે એવું જ એનાથી વધારે માત્રામાં અને વધુ પ્રગાઢ સુખ અંતરાત્મામાં ભર્યું પડ્યું છે. આમ જરાય આંટીઘૂંટી વગર કહ્યું છે. બને છે એવું કે શ્રીકૃષ્ણનું પાણી મેળવવા આપણે છોતરાં અને કાચલી ઉખેળવામાં જ જિંદગી પૂરી કરી નાખીએ છીએ અને આ પૃથ્વી પર પાછા આવીને આ જ મથામણમાં ઉલજીએ છીએ. પણ આ જીવનમાં અહીં જ આંતર-સુખનો અનુભવ પામ્યો એવો મનુષ્ય જ બ્રહ્મનિર્વાણ મોક્ષને પામે છે.

વશ અંતઃકરણવાળો મનુષ્ય રાગદ્વેષ વિનાનો અને સ્વાધીન ઈંદ્રિયો વડે પ્રવૃત્તિ કરતો હોવા છતાં પ્રસન્નતા પામે છે. ૫૬ી..

પ્રસાદે સર્વદુઃખાનાં હાનિરસ્યોપજાયતે । (૨-૬૫) પ્રસન્નતા થતાં મનુષ્યનાં સર્વ દુઃખો નાશ પામે છે. કેવો માણસ શાંતિ પામે છે અને કેવો માણસ શાંતિ પામતો નથી એ બીજા અધ્યાયના અંતમાં સમુદ્રના દૃષ્ટાંત દ્વારા સમજાવ્યું છે. સમુદ્રમાં ચારેબાજુથી નદીઓ ઠલવાતી રહે છે છતાં તે અચળ જ રહે છે. તેમ સર્વ વિષયો વિકાર કર્યા વિના પ્રવેશે, તે માનવ શાંતિ પામે છે. સ શાન્તિમાનોતિ ન કામકામી ॥ (૨-૭૦) વિષયોની સ્પૃહાવાળો નહિ.

જે પુરુષ સર્વ કામનાઓને ત્યજી નિઃસ્પૃહ, મમતા રહિત અને અહંકાર રહિત થઈ વિચરે છે, સ શાન્તિમધિગચ્છતિ ॥ (૨-૭૧) મોહને વશ થતો નથી એવો મનુષ્ય અંતકાળે પણ આ સ્થિતિમાં રહીને શાંત બ્રહ્મપદને પામે છે. સ્થિતવાઽસ્યામન્તકાલેઽપિ બ્રહ્મ નિર્વાણમૃચ્છતિ ॥ (૨-૭૨) ટૂંકમાં જેમણે જીવન દરમિયાન જ શાંતિ પ્રાપ્ત કરી છે તેને મરણોપરાંત શાંત બ્રહ્મપદને પામે છે.

આખરે જ્ઞાનપ્રાપ્તિ પણ શાંતિને અર્થે જ છે એવું સ્પષ્ટ ગીતામાં કહેવાયું છે; શ્રદ્ધાવાન, તત્પર અને જિતેન્દ્રિય પુરુષ જ્ઞાન મેળવે છે. જ્ઞાન પામીને તરત તે પરમ શાંતિ પામે છે. જ્ઞાન

લબ્ધ્વા પરં શાન્તિમચિરેણાધિગચ્છતિ ॥ (૪-૩૧)

જેઓ પરમ ભાવે (તત્ત્વજ્ઞાન કે આત્મજ્ઞાનમાં) સ્થિર છે તેઓ પાપરહિત થઈ જન્મ-મરણથી છૂટી જાય છે. ગચ્છન્ત્યપુનરાવૃત્તિ જ્ઞાનનિર્મૂતક્લ્મષાઃ ॥ (૬-૧૭)

ઈંદ્રિયો પરના શમ, દમ અને દ્વંદ્વોમાં સમતા સિવાય શાંતિ સંભવ નથી. શાંતિ નથી તે તો પરમાત્માનો અનુભવ પણ કેમ કરી શકે? જિતાત્મનઃ પ્રશાન્તસ્ય પરમાત્મા સમાહિતઃ ॥ (૬-૭) મન અને ઈંદ્રિયો જીતીને જે મનુષ્ય અત્યંત શાંત રહે છે, તે પરમાત્માનો અનુભવ કરે છે.

આવી શાંતિનો અનુભવ કરવા માટે શમ, દમ અને સમતા જ પર્યાપ્ત નથી. એ પરમ શાંતિનો સુખદ સ્પર્શ પામવો હોય તો યોગાભ્યાસ દ્વારા અંતઃકરણને હંમેશાં યોગમાં જોડવું જોઈએ. ધ્યાનનો અભ્યાસ આગળ વધારવો જોઈએ. તો જ તે શાન્તિ નિર્વાણપરમાં મત્સંસ્થામધિગચ્છતિ ॥ (૬-૧૫) માસમાં રહેલી મોક્ષરૂપ પરમ નિષ્ઠાવાળી શાંતિ પામે છે. એવું આ શ્લોકમાં કહેવાયું છે.

પ્રશાન્તમનસં હ્યેનં યોગિનં સુખમુતમમ્ । (૬-૨૭) અત્યંત શાંત મનવાળા યોગીને ઉત્તમ સુખ પ્રાપ્ત થાય છે. સખેન બ્રહ્મસંસ્પર્શમત્યન્તં સુખમશ્નુતે ॥ (૬-૨૮) ચિત્તને સદા યોગનિષ્ઠ કરતો યોગી સહેલાઈથી પરબ્રહ્મના અનુભવ રૂપ અનંત સુખનો અનુભવ કરે છે. આ અનંત સુખ પણ સમજવા જેવું છે. આંખ ખુલ્લી જાય ત્યારે નિદ્રાનું સુખ ચાલ્યું જાય છે. પેટ ભરાઈ જાય ત્યારે ખાવાનું સુખ સમાપ્ત થઈ જાય છે. અહીં અનંત સુખ એમ કહ્યું છે. જેમ નદી સતત વહેતી હોય એવું અવિરત સુખ ! ૫૬ી ચિત્તને ઈશ્વરમાં કે આત્મામાં જોડવું પડતું નથી. આપોઆપ જોડાઈ જાય છે, તેને એ દિવ્ય રસમાંથી છૂટું પાડવું અઘરું પડે છે. નરસિંહ અને મીરાં જેવા અનેક આના દાખલા છે. ■ (વધુ આવતા અંકે)

મો. ૯૮૭૯૮ ૭૯૯૦૦

ધી મહેસાણા અર્બન કો.ઓપ.બેન્ક લિમિટેડ

(મલ્ટી સ્ટેટ શિડ્યુલ્ડ બેન્ક)

: હેડ ઓફિસ :

અર્બન કોર્પોરેટ બિલ્ડિંગ, હાઈવે, મહેસાણા-૩૮૪૦૦૨, ફોન : (૦૨૭૬૨) ૨૫૭૨૩૩, ૨૫૭૨૩૪

E-mail: info@mucbank.com | Website : www.mucbank.com

પ્રગતિનાં સોપાન (તા. ૩૧-૦૩-૨૦૨૪) અન ઓડિટેડ (ઓડિટ વર્ગ 'અ')
(રકમ રૂ. કરોડમાં)

શેર ભંડોળ : ₹ ૩૮૮.૭૮	કામકાજનું ભંડોળ : ₹ ૧૦૯૯૧.૫૦
રીઝર્વ ફંડ : ₹ ૧૦૦૦.૫૦	ગ્રોસ નફો (૩૧-૦૩-૨૦૨૪) : ₹ ૨૪૭.૯૬
ધિરાણ : ₹ ૬૧૧૭.૯૪	નફો (૩૧-૦૩-૨૦૨૪) : ₹ ૧૨૨.૯૫
ડિપોઝિટ : ₹ ૯૧૮૬.૭૦	ડીવીડન્ડ (સાધારણ સભાની* મંચુરીની અપેલાએ) : ૧૫%*

58
શાખાઓ

થાપણનાં વ્યાજના દર (તા. ૨૧-૦૨-૨૦૨૩ થી અમલમાં)

૦૭ થી ૨૯ દિવસ સુધી : ૩.૭૫%	૧૨ માસ વધુ થી ૨૪ માસ સુધી : ૭.૨૫%
૩૦ થી ૯૦ દિવસ સુધી : ૪.૨૫%	૨૪ માસ વધુ થી પરંતુ ૩૬ માસ સુધી : ૭.૭૫%
૯૧ થી ૧૮૦ દિવસ સુધી : ૫.૦૦%	૩૬ માસ થી વધુ પરંતુ ૬૦ માસ સુધી : ૭.૫૦%
૧૮૧ થી ૩૬૪ દિવસ સુધી : ૬.૦૦%	૬૦ માસ થી વધુ પરંતુ ૧૨૦ માસ સુધી : ૭.૫૦%
૧૨ માસ સુધી : ૬.૭૫%	સેવિંગ્સ ડીપોઝિટ ઉપર મળવા પાત્ર વ્યાજ : ૩.૭૫%

સીનીયર સીટીઝન ખાતેદારને ૦.૫% વધારે વ્યાજદર ● સુપર સીનીયર સીટીઝન(૭૫ વર્ષ પૂર્ણ કરેલ હોય તેવા) થાપણદારને સીનીયર સીટીઝન ખાતેદાર કરતા ૦.૧૦% વધારે વ્યાજ દર

1,16,646 સભાસદો

અર્બન બેન્કની વિવિધ સેવાઓ

- (૧) કોર બેન્કિંગ સુવિધા તમામ ૫૮ શાખાઓમાં
- (૨) ATPAR ચેકબુક ફેસિલીટી, ATM તથા SMS ની સુવિધા
- (૩) RTGS, NEFT તથા NACH ફંડ ટ્રાન્સફરની સગવડ
- (૪) બેન્ક ગેરંટી તથા LC ઈસ્યુ
- (૫) ૧૦ શાખાઓમાં સ્ટેમ્પ ફ્રેન્કિંગ તથા ૨૮ શાખાઓમાં લોકર સુવિધા
- (૬) સ્થાપના વર્ષથી જ સતત ૪૦ વર્ષથી નફો કરતી બેન્ક
- (૭) સેવિંગ્સ-કરંટ ખાતેદાર તથા બેન્કના સભાસદોને રૂ. ૫ લાખનો અકસ્માત વિમાનો લાભ વિના મૂલ્યે
- (૮) બીજી બેન્કોના ATM સેન્ટરથી નાણા ઉપાડવાની સગવડ
- (૯) મોબાઇલ, ઈન્ટરનેટ તેમજ વોટસએપ બેન્કિંગ સુવિધા
- (૧૦) કરન્સીચેસ્ટ, પબ્લીક ઈસ્યુ ભરવા માટે ASBA ફેસિલીટી, DEMAT સુવિધા

શ્રી કે.કે.પટેલ
ચેરમેન

શ્રી જી.કે.પટેલ
વાઈસ ચેરમેન

શ્રી એમ.એસ.પટેલ
ચીફ એક્ઝીક્યુટીવ

બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટર્સ

શ્રી ચંદુભાઈ આઈ. પટેલ	શ્રી જોડાભાઈ એન.પટેલ	શ્રી ડૉ.અનિલભાઈ ડી.પટેલ	શ્રી કાનજીભાઈ એસ.પટેલ
શ્રી નરોત્તમભાઈ એસ.પટેલ	શ્રી જીતેન્દ્રભાઈ પી.પટેલ	શ્રી ભાઈલાલભાઈ એમ.પટેલ	શ્રીમતી કોકીલાબેન એન.પટેલ
શ્રી ઘનશ્યામભાઈ કે.પટેલ	શ્રી અમૃતભાઈ જી.પટેલ	શ્રી વિનોદભાઈ બી.પટેલ	શ્રીમતી દીપીકાબેન આર.પટેલ
શ્રી ઉપેન્દ્રભાઈ કે.પટેલ	શ્રી અલ્કેશભાઈ બી.પટેલ (C.A.પ્રો. ડિરેક્ટર)	શ્રી અશોક કુમાર
(એડિશનલ ડાયરેક્ટર-આર.બી.આઈ.)	
શ્રી લક્ષ્મણભાઈ એસ.વણકર	શ્રી સોમાભાઈ બી.પટેલ (પ્રો. ડિરેક્ટર)		

તેમજ સમગ્ર અર્બન બેન્ક પરિવાર...

ઉત્તમ, ઝડપી, વિનયી, ગ્રાહક સેવા એજ અમારો ઘ્યેય

મેરુ તો ડગો પણ મન ના ડગો

**મેરુ તો ડગો પણ જેનાં મન ના ડગો પાનબાઈ !
ભલે ભાંગી પડે રે બ્રહ્માંડ રે....**

મહાપંથના મહિમાવંત સંતનારી ગંગાસતી પોતાના સુપ્રસિદ્ધ ભજનમાં પાનબાઈને સંબોધીને કહે છે. પડકાર ઝીલવા એટલે મનોબળ ખૂબ મજબૂત હોવું. કસોટી કાળમાં ડગ્યા વિના, અડગ રહેવું જોઈએ. મંઝીલ સુધી પહોંચવા માટે ડગલું ભરવું પડે છે. ધીમે ધીમે રસ્તો ખૂટતો જાય છે. સંકલ્પ કરીએ પછી ચીટકી રહેવું જોઈએ. વળગી ન રહીએ તો આળસ આવશે. આળસ જીવતા માણસની કબર છે. મનોજયથી ઈચ્છિત કામ કરવાની શક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. પ્રારંભ કરીએ એટલે આગળ-આગળ ગતિ થાય. ગતિમાન પુરૂષાર્થથી મનોબળ મજબૂત થતું જાય છે. આરંભમાં અવઢવ થશે પણ પગલાં પાછાં વાળવાનાં નથી. કવિ નર્મદે સરસ કહ્યું છે:

ડગલું ભર્યું કે ના હઠવું

ગંગાસતીએ સાધના ધારામાં સફળ થવા માટે મનોજય માટે માર્ગદર્શન આપેલ છે. સાધના ધારામાં સફળ થવા માટે મનોજયનું મહત્વ છે તેવું જ કોઈ પણ કાર્યસિદ્ધિ માટે મનોબળ મજબૂત હોવું જોઈએ. ના હિંમત માણસો પાસે બધું હોવા છતાં સફળ ન થવાય. બહદુર બનવા, સફળ થવા દૃઢ મનોબળની જરૂર છે. એટલું તો માની જ લેવું પડે કે હું સમસ્યાઓથી ડરીશ નહીં કેમ કે હું ઈશ્વરનો પ્રીતિ પાત્ર સંતાન છું. આ કામ મણસ કરી શકે, હું માણસ છું મારાથી આ કામ થશે, હું આ કામ કરવા સક્ષમ છું. સારાં કામ કરવામાં ધનની અછત નડતી નથી પણ સંકલ્પની અછત અડચણો ઊભી કરે છે. **આત્મવિશ્વાસ, મનોબળ અને સંકલ્પનાં ત્રણ તીર જેના ભાથામાં હોય તે અધરું નિશાન વીંધી શકે છે.** એમાં બેમત નથી.

ભગવાને માણસનું જીવન આપ્યું પણ જીવવાનો નકશો નથી આપ્યો. એ નકશો માણસે પોતાની કોઠાસુઝથી, આવડતથી અને કુનેહથી જાતે તૈયાર કરવાનો હોય છે. જીવનના ચિત્રમાં માણસને મન ગમતા રંગ પૂરવાની સ્વતંત્રતા છે. પણ માણસ નકારાત્મક વિચારો કરી પોતાનું અવમૂલ્યન કરે તો પરિણામ શૂન્ય જ આવે. એટલે સકારાત્મક દ્રષ્ટિકોણ અપનાવીને જ માણસ સમુન્નત બની શકે. ભગવાને માણસને કાયર થઈને ‘જીવી ખાવા’ માટે અસ્તિત્વ આપ્યું નથી પણ પડકારો ઝીલી મજબૂત થવા માટે આપ્યું છે. પશુ - પંખીઓ જીવે છે. એની તુલનાએ માણસમાં અનેક વિશેષ ગુણો પડેલા છે એટલે જવાબદારીઓ વધી જાય છે. **કવિ દિનકરે ‘રશ્મિરથી’ માં કહ્યું છે તેમ -**

**ગુણ બડે અનેક પ્રખર, છીપે હૈં માનવ કે ભીતર,
મેંહદી મેં જૈસે લાલી હો, વર્તિકા બીચ ઉજિયારી હો,
દીયા નહીં જલાતા હૈ, વહ રોશની નહીં પાતા હૈ.**

એક-એકથી ચઢિયાતા ગુણો માણસમાં છૂપાયેલા છે. મેંદીનું પાંડુ બહારથી લીલું હોય છે પણ મેંદી પીસવામાં આવે તો તેની લાલિમા બહાર આવે છે. શેરડીના ટુકડાને સંયામાં પીસવામાં આવે તો રસની અખંડ ધારા વહેવા લાગે છે.

આત્મવિશ્વાસ એટલે પોતાની શક્તિ પર પોતાનો અખૂટ અને અડગ વિશ્વાસ. ‘આ કામ મારાથી નહીં થાય’ એવી નબળી કલ્પનાનો શિકાર બનનાર કોઈપણ કામમાં સિધ્ધિ મેળવી શકતો નથી. પોતાને રંક, નિરૂપાય અને લાચાર માનવો એ જાત પ્રત્યેનો અવિશ્વાસ છે. આત્મવિશ્વાસે જે નરેન્દ્ર નામના યુવકને સ્વામી વિવેકાનંદ બનાવ્યો. મોહનદાસ કરમચંદ ગાંધીને ‘મહાત્મા ગાંધીજી’ બનાવ્યા. એક

ગુલામના પુત્ર અબ્રાહમ લિંકનને અમેરિકાના રાષ્ટ્રપ્રમુખ બનાવ્યા.

એકલવ્ય પાસે મજબૂત મનોબળ હતું. એટલે ગુરૂ દ્રોણાચાર્યની માટીની પ્રતિમા બનાવી તેમને ગુરૂપદે સ્થાપી બાણવિદ્યામાં કુશળતા પ્રાપ્ત કરી. અર્જુન પણ તાક્યું તીર મારવામાં કાબેલ હતો. મત્સ્યવેધ કરી એણે દ્રોપદીને પ્રાપ્ત કર્યા. કુદરત ‘ચીંથરે વીંટયા રતન’ આ ધરતી પર ‘જાત મહેનત ઝિંદાબાદ’નું શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરવા મોકલે છે. મનોબળ હોય તો જ મોતી પ્રાપ્ત કરનાર મરજીવો બની શકે. એક કવિએ સરસ કહ્યું છે;

**માંહી પડેલા મહાસુખ માણે, દેખણહારા દાઝે...
તીરે ઉભો જુએ તમાશો, તે કોડી નવ પામે જોને.**

એ વાતનો કોણ ઈન્કાર કરી શકે ? આત્મવિશ્વાસ અને મનોબળને આધારે જ કલ્પના ચાવલા કે સુનીતા વિલિયમ અંતરિક્ષના દ્વારે ટકોરા મારવામાં સફળ થયાં. વૈજ્ઞાનિક શોધો અને પ્રગતિને કારણે આવતીકાલનો માનવી મંગળ કે ચંદ્ર પર રહેઠાણ કરતો થઈ જશે, એ અથાગ પરિશ્રમ કરનાર અને મનોબળના પરિણામ એક પગે દિવ્યાંગતા (ખોડ) અનુભવતાં અનેક ભાઈ-બહેનોએ રમત-ગમતના ક્ષેત્રે અવનવી સિધ્ધિઓ પ્રાપ્ત કરી છે.

આત્મબળથી જેઓ મનોવાંછિત વસ્તુ પ્રાપ્ત કરવા માટે નિરાશા-હતાશાને મૂકીને કાર્યરત રહ્યા છે એવા લોકો પર ઈશ્વરના આશીર્વાદ ઉતર્યા જ હશે. ફૂલ્ટને કલમોન્ટિ નામની નૌકા દ્વારા હડસન નદીના મૂળ તરફ જવાનો પ્રથમ પ્રયત્ન કર્યો, ત્યારે હજારો માણસ તેની મશકરી કરતા હતા અને ટોળાબંધ માણસો તેને પાગલ ગણાવતા હતા. પરંતુ આત્મશ્રદ્ધા અને આત્મવિશ્વાસના બળે પોતાના કાર્યને ચાલુ રાખ્યું હતું. અમેરિકા શોધવા નીકળેલો કોલંબસ પણ ક્યાં નિરાશ થયો હતો ?

ધર્મ સૃષ્ટિ

માણસે હંમેશા આત્મનિરીક્ષણની આદત કેળવવી જોઈએ અને જે ગુણની ઉણપ પોતાના કાર્યોને નિરાશા બક્ષે છે તેને હાંકી કાઢવાની હિંમત કેળવવી પડે. ટેનિસને એટલે જ ભારપૂર્વક કહ્યું હતું કે, **આત્મવિશ્વાસ, આત્મજ્ઞાન અને આત્મસંયમ આ ત્રણ વસ્તુઓ જીવનને બળ અને સફળતા પ્રાપ્ત કરાવે છે.** આત્મવિશ્વાસ એ પરાક્રમનો પાયો છે. ડેલ કારનેગીના મતે ‘આત્મવિશ્વાસ વધારવાની રીત એ છે કે તમે એ કાર્ય કરો જેને કરતાં તમે ડરો છો. એમ કરતાં જેમ-જેમ તમને સફળતા મળતી જશે આત્મ-વિશ્વાસ તેમ તેમ વધુ મજબૂત થતો જશે. સ્વામી વિવેકાનંદ એટલે જ કહેતા કે આત્મવિશ્વાસ જેવો કોઈ બીજો મિત્ર નથી. આત્મવિશ્વાસ જ ભાવિ ઉન્નતિની સીડી છે. આપણે એ વાતથી ડરીએ છીએ કે આપણા કામ વિશે બીજા શું કહેશે? પણ એમની વાત બાજુએ રાખી તમે તમારી જાત વિશે શું જાણો છો ને માનો છો.’

બે જોડિયા બંધુ સમાન વારસો, સમાન વાતાવરણ, સમાન આહાર વિહાર, સમાન તાલીમ લીધી હોય છતાં એક આગળ નીકળી જાય છે અને બીજો પાછળ રહી જાય છે. આ ભેદ ઈચ્છાશક્તિથી ઊભો થાય છે. **જેની ઈચ્છાશક્તિ મજબૂત તે ધારેલું પરિણામ મેળવી શકે છે.** કાર્યરિભે જ તર્ક-વિતર્ક અને શંકા-કુશંકામાં અટવાય જાય તો ખેલ ખતમ. છે. કેમકે ગભરાયેલા હૈયે કરેલું કામ સફળતા આપતું નથી. પ્રગતિશીલ કાર્ય માટે ધનની અછત નહિ પણ સંકલ્પની તાણ આવરણ ઊભા કરે છે.

**રસ્તો ન હોય તો રસ્તો કરવાનો છે;
અડગ મુસાફર પાસે જ પરવાનો છે ?**

દ્વિધાગ્રસ્ત વિષાદમાં અટવાયેલા અર્જુનને કૃષ્ણ ભગવાને સંકલ્પબદ્ધ બનવા ઉપદેશ આપ્યો હતો. અર્જુન દૈવ સંકલ્પ ધારણ કરીને યુદ્ધ માટે તૈયાર થાય છે પછી સફળતા મળી હતી. નરબંકાઓ પરિસ્થિતિ સામે ઝઝૂમે,

સામા પૂરે ઝંપલાવે છે. માણસ જગતનો ઉત્તમ જીવ છે. નવી શોધ ચીટકી રહેવાથી શક્ય બને છે. ભીંતમાંથી પીપળો ઊગે છે, પર્વત તોડી ગહવરમાંથી ઝરણું વહે છે. માનવ દૈવ-મનોબળથી ચોટલી વાળીને પાછળ પડી જાય તો પથ્થર તોડી પાણી કાઢી શકે છે. ગ્રહો પર પગ માંડી શકે છે. દરિયા ભીંતર ટનલ બનાવી શકે છે. દિવસોની મહેનત જોઈએ, ખૂંપી જવાનું ઝનૂન જોઈએ. છલોછલ આત્મવિશ્વાસ જોઈએ, અડગ મન જોઈએ અને સાચી દિશાનો સંકલ્પ જોઈએ. માણસ ધારે તો અધરામાં અજવાળું કરવા સક્ષમ છે.

પરિશ્રમરૂપી પારસમણિના સ્પર્શ વડે જ સિદ્ધિરૂપી સોનું પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. આપણે સૌ જીવનમાં સફળ થવા માટે અથાગ પ્રયત્નો કરતાં હોઈએ છીએ. સફળતા સુધી પહોંચવા માટેનો માર્ગસીધો અને સરળ નથી હોતો. આ માર્ગ પર આપણને અનેક અવરોધો નડે છે. સફળતા પામતાં પહેલાં નિષ્ફળતાના ઘણા કડવા ઘૂંટડા પણ પીવા પડે છે તેમજ ખૂબ જ પરિશ્રમ કરવો પડે છે. આપણા જીવનમાં સફળતા મેળવવા માટે આપણે સખત મહેનત કરવાની જરૂર છે. આજના આ સ્પર્ધાત્મક યુગમાં પરિશ્રમ જ આપણા માટે સફળતાની એક સીડી છે. મહેનતના ફળ મીઠા લાગે છે. મહેનત કર્યા વિના કોઈ પણ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થતી નથી. એટલે જ કોઈ કવિએ કહ્યું છે કે, ‘ઉદ્યમી ધૂળધોયા માણસો ધૂળમાંથી સોનું શોધી શકે છે.’ સફળતા અથવા સિદ્ધિ સુધી પહોંચવા માટે કોઈ ટૂંકો માર્ગ હોતો નથી. જો કોઈ આવો માર્ગ અપનાવે તો એને સિદ્ધિ મળવાની શક્યતા જ નથી. પરીક્ષામાં સારા ગુણ મેળવવા માટે કે ધંધામાં સારી પ્રગતિ કરવા માટે આપણે સખત પરિશ્રમ કરવો જ પડે. **પરિશ્રમ એ જ પારસમણિ છે. એટલે સિદ્ધિ મેળવવા ઈચ્છતા હોઈએ તો કઠોર પરિશ્રમનો કોઈ વિકલ્પ નથી.** સાચી દિશામાં કરેલો પરિશ્રમ ક્યારેય નિષ્ફળ જતો નથી.

આજે ગોટલો વાવીએ અને કાલે આંબો થાય અને તુરત જ આમ્રફલ મળે તેવું બની શકે નહીં. ‘મનુષ્યયત્ન અને ઈશ્વરકૃપા’ એ ઉક્તિ જાણીતી છે. પણ માત્ર ઈશ્વરકૃપાની રાહ જોઈને બેસી રહેવાથી કંઈ મળી શકે નહીં. પુરુષાર્થ વગર તો પ્રારબ્ધ પણ પાંગળું છે. જે બેસી રહે છે તેનું નસીબ પણ બેસી રહે છે. ઈશ્વર તેને જ મદદ કરે છે જે પરિશ્રમ કરવા માટે સદાય તત્પર રહે છે. આમ, પુરુષાર્થ કરવાથી સિદ્ધિ મળે કે ન મળે, પુરુષાર્થ કર્યાનો સંતોષ અને આનંદ તો મળે જ છે. ઊંચા મનોરથ સેવવા માત્રથી કે મોટા મોટા સપના જોવાથી આપણને સફળતા મળતી નથી. ધીરજ અને ખંત રાખીને આપણે મહેનત કરતાં રહીશું તો આપણને આપણા કાર્યમાં સફળતા મળશે જ. એટલે જ એક સંસ્કૃત સુભાષિતમાં સાચું જ કહેવાયું છે કે, મહેનતથી જ કાર્યસિદ્ધિ મળે છે. માત્ર મનોરથ સેવવાથી કાર્ય સિદ્ધ થાય નહીં. મોતી ખોજવા મરજીવાને મઝધારે ડૂબકી મારવી પડે છે. કાંઠા પર છબછબિયાં કરવાથી સ્નાન કરી શકાય, મોતી મળી શકે નહિ. મોતી ધનથી મળી શકે. ધન મેળવવા પુરુષાર્થ કરવો જ પડે. સંસ્કૃતમાં એક સુભાષિતમાં યોગ્ય જ કહ્યું છે.

**ઉદ્યમેન હિ સિધ્યન્તિ કાર્યાણિ ન મનોરથે ।
નહિ સુપ્તસ્ય સિંહસ્ય પ્રવિશન્તિ મુખે મૃગા ॥**

આપણી સંસ્કૃતિમાં કર્મયોગનો સ્વીકાર એટલે જ કરવામાં આવ્યો છે. સખત પરિશ્રમ વિના સફળ થવાતું નથી. ગમે તેવા તુક્કાઓ કરીને ઝડપથી લક્ષ્ય લેવાની લાલસા ફળપ્રાપ્તિ પછી એનો મનોભાર આપે છે. કાયમી સુખ મેળવવા માટે યોગ્ય સમયે સુયોગ્ય મહેનત કરવાની જરૂર છે. મહાપુરુષોની આત્મકથા અને જીવન ચરિત્ર વાંચીએ તો ખ્યાલ આવે છે કે ખૂબ મહેનત કરીને તેઓ ત્યાં સુધી પહોંચ્યા હોય છે. રાતોરાત મહાપુરુષ થવાતું નથી. ■

મો. ૯૮૭૯૮ ૩૫૭૧૭

મૂલ્યલક્ષી કેળવણી વેદાન્તની દૃષ્ટિએ

વૈદિકજ્ઞાનના ઉચ્ચતર શિખર સમા વેદાત્વજ્ઞાનની ફિલસૂફી પ્રમાણે માનવ વ્યક્તિ પાંચ સ્તરો - કોશો ધરાવે છે. આ કોશો : ૧. ભૌતિક શરીર (અન્નમય કોશ), ૨. શક્તિ સ્ત્રોત (પ્રાણમય કોશ), ૩. માનસિક દેહ (મનોમય કોશ), ૪. બૌદ્ધિક શરીર (વિજ્ઞાનમય કોશ) અને ૫. આનંદમય દેહ (આનંદમય કોશ) છે. પશ્ચિમમાં માણસ એક શરીર છે અને એને એક ચેતના છે. પણ ભારતમાં માનવ મૂળ સ્વરૂપે અશરીરી આત્મા છે અને ઉત્કાન્તિ થતી ચેતનાની ઈચ્છાઓ પ્રમાણે દેહ ધારણ કરે છે. કેવળ પ્રૌઘોગિક શિક્ષણ આગળ બતાવેલા પાંચ સ્તરોમાંથી પહેલા ચારને આવરે છે. તે શારીરિક, માનસિક અને બૌદ્ધિક રીતે વિદ્યાર્થીઓમાં શક્તિસંચાર કરી શકે છે; પણ અન્તિમ અભૌતિક આત્માનો સ્પર્શ કદાપિ કરી શકે નહિ. અને એ આત્મા જ તો અનંત જ્ઞાન, અનંત આનંદ, અનંત સત્તા - શક્તિનો સ્ત્રોત છે. બધા પ્રકારની માનવીય શ્રેષ્ઠતા દરેકે દરેક વિદ્યાર્થીની ભીતર છુપાયેલી પડી છે.

વેદાન્ત આ અભૌતિક ચૈતન્યને ‘આત્મા’ કે ‘સ્વયં’ એવું નામ આપે છે. આ અનંત ચેતનાને બહાર લાવવાનાં વિજ્ઞાન અને કલાને આધ્યાત્મિક સંસ્કૃતિ કહેવામાં આવે છે. એ કોઈ જૂથબંધી, પૂર્વગ્રહ, કોરા કર્મકાંડ કે પુરાણોની કિંવદન્તીની સંસ્કૃતિથી

સાવ ઊલટી સંસ્કૃતિ છે. એટલા માટે વેદાન્તે ઘોષણા કરી કે ‘તત્ત્વમસિ’ - ‘તે તું છે.’ એટલે કે આ વૈયક્તિક આત્મા એ વૈશ્વિક આત્મા પોતે જ છે. - ‘અયમત્મા બ્રહ્મ’

ધાર્મિક સાહિત્ય આપણને કર્મકાંડ દ્વારા ચિત્તશુદ્ધિ શીખવે છે. સામાન્ય જનસમૂહને આ કર્મકાંડ આનંદના ઉચ્ચતર સ્તર પર જવાનો પ્રકાશ પાથરે છે. ખ્રિસ્તીઓની નાતાલ, મુસલમાનોનો રમજાન, હિન્દુઓનાં શિવરાત્રી, જન્માષ્ટમી, રામ નવમી, દુર્ગાપૂજા જેવા વિધિપ્રધાન ઉત્સવો સામાન્ય માનવીને પ્રેરક પ્રકાશ આપે છે.

આધ્યાત્મિક અને તાત્ત્વિક સ્તરે બધા ધર્મો એક સમાન જ છે અને તેઓ એક જ ભાષા બોલે છે. હિન્દુઓ માનવજાતિને ‘અમૃતના પુત્રો’ કહે છે; ખ્રિસ્તીઓ કહે છે કે ‘ઈશ્વરનું રાજ્ય તમારી ભીતર જ છે ! અને સૂફી ઈસ્લામ કહે છે ‘અનલ હક (હું ઈશ્વરનું સત્ય છું.’ આ વૈશ્વિક આધ્યાત્મિક સત્ય, બધા જ ધર્મોના ઉચ્ચતર આધ્યાત્મિક પરિમાણની દૃષ્ટિએ એક સરખું છે. અનેક રાષ્ટ્ર,

સંસ્કૃતિઓ, ધર્મોની એકબીજા સાથે સંવાદિતાના પાયા ઉપર ઊભા થઈ રહેલ માનવ સમાજ તરફ શિક્ષાર્થીઓને અભિમુખ કરવા માટે આજે આપણને આ વૈશ્વિક સત્યને કેળવણીમાં જોડવાની ખાસ આવશ્યકતા છે. વિવેકાનંદે કહ્યું છે કે ‘કેળવણી એટલે માનવમાત્રમાં પહેલેથી જ રહેલ પૂર્ણતાનું પ્રકટીકરણ છે અને ધર્મ એ માનવમાં રહેલી દિવ્યતાની પૂર્ણતા છે. તેમણે ધર્મના પરિમાણને કેળવણીનો મૂળમંત્ર ગણ્યો છે. કારણ કે આધ્યાત્મિક, વૈશ્વિક અને અંતઃપ્રેરિત પરિણામો જ મૂલ્યોને પ્રેરણા આપે છે. એ એવાં મૂલ્યો છે કે જે માનવજાતને ઉજાળી અને જોડી શકે. જ્ઞાન કે માહિતીપૂર્ણ બૌદ્ધિક સમજૂતી તો ફક્ત આ વૈશ્વિક, આધ્યાત્મિક અને અંતઃપ્રેરિત મૂલ્યોની જીવનમાં થતી ક્ષમતાને જ નિશ્ચિત કરી શકે. ધર્મનો અર્થ શક્તિ પણ થાય છે. સ્વામી વિવેકાનંદે કહ્યું છે : “માનવમાં રહેલી સ્વાભાવિક શક્તિનું પ્રકટીકરણ જ ધર્મ છે.” ધર્મ કોઈ પૂર્વ સ્થાપિત આગ્રહનો વિષય નથી. એ ‘થવું’ પણ છે અને ‘હોવું’ પણ છે, એ આપણામાંના શુદ્ધ અને કાઈસ્ટનો સાક્ષાત્કાર છે.

કેળવણીની પશ્ચિમી વિભાવના બાલશિક્ષાર્થીના મનને કોરી પાટી જેવું ગણવાની છે.

એના ઉપર શિક્ષક પોતાના શિક્ષણ દ્વારા છાપ પાડી શકે છે; પણ કેળવણીની વૈદાન્તી દૃષ્ટિ આનાથી તદ્દન ઊલટો જ અભિપ્રાય

શિક્ષણ સૃષ્ટિ

ધરાવે છે. વેદાન્ત પ્રમાણે દરેકે દરેક બાળક સર્વ જ્ઞાન, વિશુદ્ધિ, પૂર્ણતા અને શ્રેષ્ઠતાનો ભંડાર છે. બાળકમાં રહેલ આત્મચૈતન્ય એ ચિત્-અનન્ત જ્ઞાનનો પર્યાય છે.

બાળકને ફોઈડનો ફક્ત શારીરિક પ્રાણી જ માનવાનો અભિગમ ધરાવતી દુનિયાને માટે વિવેકાનંદની વેદાન્તની દૃષ્ટિ એકલી કાન્તિકારક જ નહિ પણ યુગપ્રવર્તક પણ જણાશે.

વિવેકાનંદ પોતાના દૃષ્ટિબિન્દુને આ રીતે સમજાવે છે:

“કોઈ માણસ બીજા માણસ પાસેથી ક્યારેય કશું શીખ્યો નથી, શિક્ષક પોતે શીખવે છે, એવું વિચાર વલણ રાખીને બધું જ બગાડી મૂકે છે. માનવની ભીતર બધું જ જ્ઞાન ભર્યું છે એને જાગૃત કરવાની જ જરૂર છે, અને શિક્ષણનું માત્ર આટલું જ કામ છે. તમે એક છોડ ઉછેરવાના કામ કરતાં કશું વધારે કામ બાળકના શિક્ષણમાં કરી શકો નહિ. છોડ એની મેળે જ સ્વભાવ-સહજતાથી વિકસે છે. એમાં એવો શક્તિનો ભંડાર બંધાયેલો પડ્યો જ હતો. આપણે જાણીએ છીએ કે પ્રખર બુદ્ધિ એના સજીવ કોશમાં ગૂંચળું વળીને પડી છે.”

મૂલ્યો એ આ આધ્યાત્મિક સંસ્કૃતિની સહજ આડ ઉપજ છે; આધ્યાત્મિક સંસ્કૃતિ અને મૂલ્યો એક સિક્કાની બે બાજુઓ જ છે -

ઉચ્ચતર વૈશ્વિક માનસ અથવા માનવજાતિની પ્રકાશિત બુદ્ધિ.

પ્રકૃતિ નબળાં પ્રાણીઓને સબળાં પ્રાણીઓનો શિકાર બનાવે છે. પણ માનવમૂલ્યો તો એવાં છે કે જે આપણને આવાં પ્રાણીઓના સ્વભાવથી ઊંચે લઈ જાય છે. અને આપણને અસાધારણ એવા દિવ્ય જીવન તરફ પહોંચાડવામાં મદદ કરે છે. અને જ્યારે આપણામાંના આત્મા - સ્વયં - ઈશ્વર પોતાના આત્મભાવની ક્રિયા સાથે જાગી ઊઠે છે, ત્યારે અને ફક્ત ત્યારે જ બધા ઈશ્વરીય ગુણો પ્રકટ થાય છે - **બ્રહ્મવિદ્યા સર્વવિદ્યા પ્રતિષ્ઠા - (આત્મજ્ઞાન જ બધાં જ્ઞાનોનો પાયો છે) એમ મુંડકોપનિષદ (૧/૧/૧) કહે છે.** માનવ-જાતિમાં આ બધું જ્ઞાન અને દિવ્ય ગુણો ક્યાંથી આવે છે ? છાન્દોગ્યોપનિષદ (૭/૨૪/૧) જવાબ આપે છે. ‘સ્વે મહિમ્નિ ઈતિ’ - ‘આપણામાં રહેલા આત્માના મહિમામાંથી.’ એક સુતારના છોકરા ઈશુ ખ્રિસ્ત અને કહેવાતા અભણ ગામડિયા બ્રાહ્મણ પુત્ર રામકૃષ્ણના માનવોત્તર જ્ઞાનની પાછળનું આ જ કારણ છે. પોતાની મહાન અનુભૂતિથી પ્રકાશિત થયેલા શબ્દોમાં વિવેકાનંદે આ આત્મજ્ઞાનના ઉદ્ભવને અભિવ્યક્ત કર્યો છે.

‘તમે પોતાની જાતને, અને બીજા દરેકને સ્વસ્વરૂપનું ભાન કરતાં - કરાવતાં

શીખવો. સુષુપ્ત આત્માને જગાડી, તે કેવી રીતે જાગે છે, તે જુઓ; જ્યારે આત્મા સ્વસ્વરૂપમાં જાગશે ત્યારે પ્રભુત્વ તો આવશે, યશ પણ આવશે, વિશુદ્ધિ પણ આવશે અને જે બધું ઉત્તમ છે તે બધું આવી મળશે.’

મૂલ્યનિષ્ઠ જીવનો મૂલ્યોને પ્રેરે છે

ભગવદ્ ગીતા (૩/૨૧) મૂલ્યનિષ્ઠ મહાન જીવનોનો જબરો પ્રભાવ વર્ણવે છે. ‘સમાજની શ્રેષ્ઠ વ્યક્તિઓ જે પ્રમાણે આચરણ કરે છે, એનું જ સામાન્યજનો અનુકરણ કરે છે. મહાપુરુષો ગમે તે કામ શ્રેષ્ઠ માનીને કરે એનું સામાન્ય જનો કશી શરત વિના અનુસરણ કરે છે.’ (યયદ્યદાચરતિ શ્રેષ્ઠઃ તત્તદેવેતરો જનઃ । ત યત્પ્રમાણં કુરુતે લોકસ્તદનુવર્તેતે ॥)

પ્લેટોનો સોક્રેટિસ સાથેનો સંવાદ આ પ્રશ્નની આસપાસ જ પરિક્રમા કરતો હતો કે, ‘મૂલ્યો શીખવાડી શકાય ખરાં કે ? એને ખાતરી થઈ ગઈ હતી કે સદ્ગુણો વિશ્વગામી અને સદાયે સર્વત્ર સમાન હોય છે. સારાં મૂલ્યો શીખવાડી તો શકાય, પણ શિક્ષકો સારા હોવા જોઈએ. આવા શિક્ષકો જ આપણને ઉપદેશ આપવા કરતાં આપણી ભીતરના સદ્ગુણોનું પ્રકટીકરણ કરી શકે છે. શબ્દો ખાલી આપણને મૂલ્યોનો ઉપદેશ કરે છે, જ્યારે મહાપુરુષો એને અમલમાં મૂકવા માટે આપણને પ્રેરે છે. ■

ભણાવવું એટલે શું ? ભણાવવું એટલે જ્ઞાન આપવું અને સાથે મરદાનગી આપવી. આજે શિક્ષણનું મુખ્ય કામ અન્યાય સામે લડવાનું શીખવવાનું છે. આપણા શિક્ષણમાંથી, સાહિત્યમાંથી, એવી તાકાત જન્મવી જોઈએ કે જેથી સામાન્ય માણસ ઊઠીને ઊભો થાય અને અન્યાય નિવારણ માટે લડત આપે. શિક્ષણનું ખરું કામ આ છે. ભણેલો માણસ શૂરવીર હોય. સેવા પણ એને માટે જ છે. સેવામાં મરદાનગી પ્રગટ થવી જોઈએ, સામાન્ય માણસમાં નૂર પ્રગટવું જોઈએ. શિક્ષણ, સાહિત્ય અને સેવાએ જે કરવાનું છે તે આ છે. શિક્ષણ ખાતર શિક્ષણ નહીં, સાહિત્ય ખાતર સાહિત્ય નહીં, સેવા ખાતર સેવા નહીં. તે ત્રણેયમાંથી શક્તિ પ્રગટવી જોઈએ, માણસ બેઠો થવો જોઈએ. આવી તાકાત જો ન નીપજતી હોય, તો શિક્ષણ - સાહિત્ય - સેવા બધું નકામું.

- મનુભાઈ પંચોળી

મનુષ્યના જીવનમાં પ્રાર્થનાનું મહત્વ

મનુષ્યના જીવનમાં પ્રાર્થનાનું ખૂબ જ મહત્વ છે. પ્રાર્થના આત્માનો ખોરાક છે. પ્રાર્થનાથી ધીમે - ધીમે અંતઃકરણ શુદ્ધ બને છે. અંતઃકરણ શુદ્ધ થવાથી સાત્વિક કર્મ કરવાની પ્રેરણા મળે છે. અને જ્ઞાન ઈચ્છા જાગૃત થવાથી નિયત કર્તવ્ય કર્મ દ્વારા ઈશ્વરને પ્રસન્ન કરી શકાય છે.

પ્રાર્થનારૂપી પુરુષાર્થ વડે ઈશ્વરનો અનુગ્રહ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. ઈશ્વરના અનુગ્રહ વગર કોઈપણ રીતે આપણી અંદર રહેલા કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ, મત્સર વગેરે મહાન શત્રુ સામે મનુષ્ય વિજય પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી.

આપણા જીવનમાં કોઈ પણ કાર્યની સિદ્ધિ માટે ત્રણ પરિબળો કામ કરતાં હોય છે. (૧) સ્વપ્રયત્ન (૨) કાળ (૩) દૈવ. આમ સ્વપ્રયત્ન એટલે પોતાનો પુરુષાર્થ. પોતાના પુરુષાર્થ વગર કોઈ કાર્યમાં સફળતા મળતી નથી. જો પરિસ્થિતિની અનુકૂળતા હોય તો તે સહાયક બની શકે, પરંતુ પ્રયત્ન તો આપણે જ કરવો પડે. એવો પ્રયત્ન પણ યોગ્ય સમયે અને યોગ્ય કાળે થવો જરૂરી છે. ધારો કે આપણે સારી ખેતી કરવી છે તો આપણે ખેતરમાં ખેડાણ કરીએ, યોગ્ય સમયે વાવણી કરીએ, ખાતર-પાણી આપીએ. આ બધું યથાયોગ્ય સમયે કરીએ તો વિપુલ પાક ઉતરે છે અને આપણા કાર્યમાં સફળતા મળે છે. પરંતુ આપણો અનુભવ એવો છે કે ક્યારેક બધું જ બરાબર હોય, આપણો પુરુષાર્થ પણ પૂરતો હોય, યોગ્ય સમયે ખેડ વાવણી ખાતર-પાણી બધું જ કર્યું હોય, છતાં આપણું કાર્ય સફળ થયું ન હોય. એનું કારણ શું? આપણા પ્રયત્નોમાં કોઈ ખામી નથી, કાળ

પણ બરાબર છે, તો આમાં ત્રીજું પરિબળ દૈવ અર્થાત ઈશ્વર કૃપા.

સ્વપ્રયત્ન અને કાળ આ બે પરિબળો આપણા હાથમાં છે પરંતુ ત્રીજું પરિબળ આપણા હાથમાં નથી. આપણા કાર્યની સિદ્ધિ માટે કેટલાય એવાં પરિબળો છે જે આપણા નિયંત્રણમાં નથી, તે કુદરતી પરિબળો પર આધારિત છે. આવા કુદરતી પરિબળો ઉપર આપણું કંઈ ચાલતું નથી અને આવા કુદરતી પરિબળોના નિયમોને પણ પૂરેપૂરા જાણતા નથી. જેમ કે ક્યારે કેટલો વરસાદ પડશે, ક્યારે તડકો પડશે, ક્યારે ઠંડી પડશે, વાવાઝોડુ ક્યારે આવશે, ક્યારે ધરતીકંપ કે સુનામી આવશે. આ બધા પરિબળો આપણા નિયંત્રણમાં નથી.

આ બધા પરિબળો આપણને અનુકૂળ રહે તે માટે એક જ રસ્તો છે કે આ બધા કુદરતી પરિબળો જેના નિયંત્રણમાં છે તેને પ્રાર્થના કરી શકાય. આ બધા કુદરતી પરિબળો ઈશ્વરના નિયંત્રણમાં છે અને માટે આપણે ઈશ્વરને પ્રાર્થના કરી શકીએ કે અમારા બધા જ કાર્યો સફળ થાય તે માટે આપણને અનુકૂળતા કરી આપે.

આમ પ્રત્યેક કાર્યની સફળતા માટે સ્વપ્રયત્ન, કાળ અને દૈવ ત્રણેયનું મહત્વ છે. દૈવની કૃપા પ્રાપ્ત કરવા માટે પ્રાર્થના જ પ્રબળ સાધન છે. કોઈ પણ વિચારશીલ માણસ પોતાના કાર્યની સફળતા માટે ખરા અંતઃકરણ-પૂર્વક ઈશ્વરને અવશ્ય પ્રાર્થના કરે છે.

પ્રાર્થના રોજ કરવી જરૂરી છે? હા, જેવી રીતે શરીરના સ્વાસ્થ્ય માટે ભોજન કરીએ છીએ તેવી જ રીતે આપણું મન સ્વસ્થ રહે તે માટે પ્રાર્થના રોજ કરવી જોઈએ. જેમ અન્ન શરીર માટે આવશ્યક છે, તેથી વિશેષ મનના

શુદ્ધિકરણ માટે પ્રાર્થના આવશ્યક છે. અન્નથી ક્યારેક અજીર્ણ થવાની શક્યતા રહે છે અને તે દિવસે ન ખાવાથી, ઉપવાસ કરવાથી સારું લાગે છે. પરંતુ પ્રાર્થનાનું એવું નથી. પ્રાર્થનાથી મનને ક્યારેય અજીર્ણ થતું નથી. અન્ન વિના જેમ શરીર નબળું પડી જાય છે અને ક્યારેક રોગી પણ થઈ જવાય, તેવી જ રીતે પ્રાર્થના વિના મન નબળું પડી જાય છે. અને અનેક રોગરૂપી દુર્ગુણો મનમાં પ્રવેશી જાય છે અને જીવનમાં અશાંતિ પેદા કરે છે.

ક્યારેક પ્રશ્ન એવો થાય છે કે, ઘણા લાંબા સમયથી, વર્ષોથી પ્રાર્થના કરતા હોઈએ અને બે ચાર દિવસ પ્રાર્થના ન કરીએ તો ના ચાલે? તો તેનો જવાબ છે ના. પ્રાર્થના રોજ કરવી જોઈએ. જેવી રીતે આપણે શરીરની શુદ્ધિ માટે રોજ સ્નાન કરીએ છીએ. તેથી શરીર સ્વચ્છ અને શુદ્ધ રહેશે. પરંતુ જો બે-ચાર દિવસ સ્નાન ન કરીએ તો શરીરમાંથી દુર્ગંધ આવે છે. ભલે વર્ષોથી રોજ પ્રાર્થના કરતા હોઈએ છતાં બે-ચાર દિવસ પણ પ્રાર્થના ન કરીએ તો ન ચાલે. કારણ કે તો મનમાંથી દુર્ગુણોની દુર્ગંધ આવવા લાગશે. આમ મન અંતઃકરણની શુદ્ધિ માટે એક દિવસ પણ પ્રાર્થના વિનાનો ન જવો જોઈએ.

પ્રાર્થનાથી ઈશ્વરમાં આપણી ભક્તિ દઢ થાય છે અને આપણા દરેક કાર્યમાં ઈશ્વરનો અનુગ્રહ પ્રાપ્ત થાય છે. માટે નિયમિત સ્નાનની જેમ પ્રાર્થના કરવાની આદત અવશ્ય પાડવી જોઈએ. જેવી રીતે નિશ્ચિત સમયે ભોજન કરવાની આદત હોવાથી તે સમયે ભોજન કરવા મન તૈયાર થઈ જાય છે, તેવી રીતે પ્રાર્થના કરવાની પણ જીવનમાં આદત પડી ગઈ છે, જે મનુષ્ય જીવનમાં ખાસ જરૂરી છે. ■

મો. ૯૮૭૯૫ ૫૬૮૪૮

“કોમ્યુનિકેશન ગેપ : એક ગંભીર સમસ્યા”

What is communication and communication gap ? આ એક વિસ્તરણ શિક્ષણનો ટોપીક છે. કોમ્યુનિકેશન ગેપની સામાજિક તેમજ કૌટુંબિક જીવન ઉપર ઘણી બધી અસર જોવા મળે છે. કોમ્યુનિકેશન એટલે એક વ્યક્તિ તરફથી બીજી વ્યક્તિને માહિતી કે વાતચીત પહોંચાડવી અથવા એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ માહિતી પહોંચાડવી તેને કોમ્યુનિકેશન કહેવામાં આવે છે. આ એક Latin word છે, It means to share information, one person to another person or persons. ચાર પ્રકારથી કોમ્યુનિકેશન થાય છે, Verbal, Non verbal, Visual and Written. એક વ્યક્તિ થકી બીજી વ્યક્તિને પહોંચાડવામાં આવતી માહિતી કે વાતચીત અધૂરી પહોંચે કે તેમાં ફેરફાર થઈને પહોંચે અથવા તો ખોટી માહિતી પહોંચે તેને આપણે કોમ્યુનિકેશન ગેપ કહીએ છીએ. આ આપણા રોજીંદા જીવનમાં સામાજિક કે કૌટુંબિક જીવનમાં આવું વારંવાર બનવા પામે છે. જેને લીધે ઘણી બધી સમસ્યાઓ ઉભી થાય છે અને આ સમસ્યાનું સ્વરૂપ કેવું આવે તેના વિશે કંઈ જ કહી શકાય નહીં.

આજકાલ માણસોની હાઈલેવલની લાઈફ સ્ટાઈલ અને આ ઝડપી યુગમાં માણસો માણસો વચ્ચે કોમ્યુનિકેશન ગેપ રહેવાની શક્યતા વધી જાય છે, જેને પરિણામે કૌટુંબિક કે સામાજિક જીવનમાં તણાવ ઉભા થાય છે. આના નિવારણ માટે પહેલાં એ કરવું જોઈએ કે જે વ્યક્તિ આપણી સાથે વાતચીત કરે છે તેને પૂરેપૂરી સાંભળવી જોઈએ, પછી તેમની વાતચીત પુરી થઈ જાય ત્યાર બાદ આપણા તરફથી રીએક્ટ કરવું કે તેમને જવાબ આપવો જેથી કરીને તે વ્યક્તિ જે

કહેવા માગે છે કે તેમનો કહેવાનો જે હેતુ છે તેનો સાચો અને સંપૂર્ણ જવાબ આપણે આપી શકીએ. કેટલીક વખત આપણે આપણી વાતનું મહત્ત્વ સમજાવવાના ચક્કરમાં સામેવાળાની વાતને નજર અંદાજ કરતા હોઈએ છીએ. આમ કરવાને બદલે તેની વાતને પણ બરાબર મહત્ત્વ આપવું જોઈએ. સામેવાળી વ્યક્તિ સાથે વાતચીત દરમ્યાન પોઝીટીવ રીસ્પોન્સ આપવો પણ એટલો જ જરૂરી છે. સામેવાળી વ્યક્તિ સાથે વાતચીત દરમ્યાન આપણી વાતચીત કરવાની રીત, ભાષા, બોડી લેંગ્વેજ તેમજ વાતચીત કરવાનો ટોન પણ મહત્ત્વનો ભાગ ભજવે છે. આમા જો કંઈ ફેરફાર થઈ જાય તો પણ કોમ્યુનિકેશન ગેપ રહેવાની શક્યતા વધી જાય છે. કોમ્યુનિકેશન ગેપને લીધે સંબંધમાં તણાવ પેદા થાય છે. કોમ્યુનિકેશન ગેપ ઘટાડવા માટે એક વસ્તુનું ખાસ ધ્યાન રાખવું કે જ્યારે આપણે કોમ્યુનિકેશન કોઈ માધ્યમ દ્વારા જેવા કે - ઈ-મેઈલ કે ટપાલથી કરતા હોઈએ, તો તેમાં જે મેટર લખવામાં આવે છે તેનું ખાસ ધ્યાન રાખવું જોઈએ કે લખતી વેળાએ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું જોઈએ. જો આમ ન કરવામાં આવે તો ટાઈપીંગની ભૂલ રહી જવા પામે કે અમુક વ્યાકરણની ભૂલ રહી જતી હોય છે જેને લીધે કોમ્યુનિકેશનમાં ફેરફાર થઈ જાય છે. જે વાત કહેવા માગતા હોઈએ તેને બદલે સામેવાળાને બીજું કંઈક સમજાય છે જે પણ એક કોમ્યુનિકેશન ગેપ છે.

કેટલીક વખત એવું બને છે કે આપણે કોઈને સંદેશો મોકલ્યો હોઈ અને તે સંદેશો તેમને પહોંચી ગયો છે તેમ માની લઈએ છીએ અને આગળની કાર્યવાહી કરીએ છીએ જેના પરિણામે ઘણી બધી મુશ્કેલીઓ ઉભી થાય છે.

દા.ત. આપણે ઘેર કોઈ પ્રસંગ હોય ત્યારે આપણી પ્રથા મુજબ તેનું આમંત્રણ કાર્ડ આપણા સગાં કે સંબંધીઓને મોકલીએ છીએ ત્યારે ઘણી વખત આપણે માની લઈએ છીએ કે તે કાર્ડ જે - તે વ્યક્તિને પહોંચી ગયું છે. હકીકતમાં તે યોગ્ય જગ્યાએ ન પહોંચ્યું હોય ત્યારે કેવી પરિસ્થિતિ ઉભી થાય છે ? સ્વાભાવિક છે કે પ્રસંગમાં તે માણસ કે તેમનું કુટુંબ આવે નહીં જેથી આપણે તેમ માની લઈએ કે તેઓ આવવા માંગતા નથી. હકીકતમાં તેમને આમંત્રણ મળેલ નથી એટલે તેઓ આવેલ નથી તે વાતથી આપણે અજાણ છીએ. આથી ખૂબ જ મોટો સામાજિક પ્રશ્નો ઉભો થાય છે અને સંબંધમાં તણાવ આવવાની શરૂઆત થઈ જાય છે. બંને તેમની રીતે સાચા છે, એકેયનો વાંક કાઢી શકીએ નહીં છતાં પણ આવું બને છે જેનું કારણ આ કોમ્યુનિકેશન ગેપ છે.

આવા પ્રકારના કોમ્યુનિકેશન ગેપ નિવારવા માટે આમંત્રણ મોકલ્યા પછી શક્ય બને તો ટેલીફોનિક વાતચીત કરીને અથવા કોઈ દ્વારા જાણી લેવું જોઈએ કે તેમને કાર્ડ મળી ગયેલ છે કે નહીં ? બહુ જ નજીકના સગાં કે સંબંધીઓ સાથેના વહેવારમાં આવું કરવું જરૂરી છે. નહીંતર આવા એક વખતના કોમ્યુનિકેશન ગેપને કારણે તેમજ બંને નિર્દોષ હોવા છતાં સંબંધ બગડવાનું સ્વરૂપ કેવું આવે તે કંઈ કહી શકાય નહીં. ક્યારેક આપણે રૂબરૂ કે ટેલીફોનિક રીતે કોઈને આમંત્રણ આપતા હોઈએ કે બીજી કોઈ બાબત સમજાવતા હોઈએ ત્યારે સામા-વાળાની બોડી લેંગ્વેજ ઉપરથી ખ્યાલ આવી જવો જોઈએ કે તેને આપણી વાત સમજાણી છે કે નહીં, ક્યારેક એવું બને કે હકીકતમાં તેમને

શિક્ષણ સૃષ્ટિ

આપણી વાત સમજાયેલ ન હોય પરંતુ તે જવાબ પોઝીટીવ આપતા હોય છે જેથી આપણને એમ થાય કે તેને સમજાય ગયું છે. આવા સમયે તેમને વારંવાર ટોકવા જોઈએ કે ભાઈ તને સમજાયું છે કે નહીં? આવી રીતે કોમ્યુનિકેશન કરવાથી ઉભા થતાં ગેપને નિવારી શકાય છે.

કેટલીક વાર વરબલ કોમ્યુનિકેશનમાં તેના શબ્દોના જુદા - જુદા અર્થ થતા હોય છે. આવા સમયે તેની સ્પષ્ટતા કરી લેવી જોઈએ કે આનો અર્થ હું આ કહેવા માંગું છું. જો આમ કરવામાં ન આવે તો પણ કોમ્યુનિકેશન ગેપ ઉભી થાય છે જેને લીધે અનેક મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો પડે છે. ક્યારેક કોઈપણ માધ્યમ દ્વારા આપણે મેસેજ મોકલતા હોઈએ છીએ, આવા મેસેજ તાત્કાલીક મોકલવાના થતા હોય અને જો તે ઈ-મેઈલથી મોકલવાનું થાય અને તેમાં જરૂર કરતાં વધારે અને લંબાણપૂર્વકથી માહિતી મોકલવામાં આવે તેવા સમયે વાંચવાવાળો માણસ આટલી બધી લંબાણપૂર્વકની માહિતી વાંચે નહીં જેને કારણે જરૂરી માહિતી પહોંચાડવાનો હેતુ હોય તે પાર પડતો નથી અને આપણો ધ્યેય સફળ થતો નથી. આ પણ એક કોમ્યુનિકેશન ગેપ છે જેના કારણે પણ સંબંધમાં તણાવ ઉભા થાય છે. આવા સમયે જરૂર પૂરતી અને ટૂંકમાં સાર આવી જાય તે રીતે માહિતીનો મેસેજ મોકલવા અથવા તો જરૂરી માહિતીને હાઈલાઈટ કરવાની પ્રથા રાખીને કોમ્યુનિકેશન ગેપ ટાળી શકાય છે.

બે વ્યક્તિ વચ્ચેની વાતચીત એકબીજાને સમજવા માટેનું સાધન છે. બંને વચ્ચેની વાતચીત ઉપરથી ખ્યાલ આવે છે કે કોને શું પસંદ છે. પરંતુ આ વાતચીત સ્પષ્ટ અને સ્વસ્થ હોવી જોઈએ નહીંતર ઘણી બધી

સમસ્યાઓ ઉભી થાય છે, તેને પણ કોમ્યુનિકેશન ગેપ કહેવામાં આવે છે. જો આ ગેપ વધી જાય તો સંબંધોમાં મોટી સમસ્યા આવીને ઉભી રહે છે. આવી સમસ્યાઓને વાતચીત દરમ્યાન ફક્ત વોઈસથી ઉભી થતી નથી પરંતુ ચહેરાના હાવભાવ, વાત કરવાના ટોન, ઉંચો અવાજ કે કઠોર શબ્દોનો ઉપયોગ વગેરે જેવા કારણોને લીધે પણ હોઈ શકે જે કોમ્યુનિકેશન ગેપનું કારણ બને છે. બોલવાની રીત મીઠા અવાજમાં અને શાંતચિતથી હોય તો આવી સમસ્યા ઓછી થઈ શકે છે. જો સગાં - સંબંધીઓ વચ્ચે નિયમિત રીતે વાતચીત થતી હોય તો કોમ્યુનિકેશન ગેપની શક્યતા ઓછી થાય છે. કેમ કે તેમાં પરસ્પર વિશ્વાસ વધુ પેદા થાય છે તેમજ એકબીજા પ્રત્યે સહકારની ભાવના હોય છે. નિયમિત કોમ્યુનિકેશનનો મોટો ફાયદો એ છે કે સંબંધમાં ત્રીજી વ્યક્તિ થકી જે કોમ્યુનિકેશન ગેપ ઉભી થાય છે કે અજાણતા થઈ જાય છે તે થતી નથી.

સોશિયલ મીડિયા દ્વારા દરરોજ આપણે ગ્રુપમાં કે વ્યક્તિગત ગુડ મોર્નિંગ, જય શ્રીકૃષ્ણ, જય માતાજી જેવા મેસેજ થકી નિયમિત રીતે કોમ્યુનિકેશન કરતા હોઈએ છીએ તેને લીધે પણ કોમ્યુનિકેશન ગેપમાં ઘટાડો થાય છે તેમજ રીલેશનશીપ પણ મજબૂત બને છે. જ્યારે કોઈપણ વ્યક્તિ સાથે કોમ્યુનિકેશન દરમ્યાન સંઘર્ષ થાય તેવા સમયે પણ શાંત મન રાખીને તેમજ સન્માન સાથે વાતચીત થવી જોઈએ. આવા સમયે ઉગ્રતાથી વાતચીત કરવામાં આવે તો ક્યાંક ને ક્યાંક કોમ્યુનિકેશન ગેપ રહી જવા પામે છે જે આગળ જતા રીલેશનમાં તણાવ ઉભા કરે છે. કોમ્યુનિકેશન ગેપનું એક ઉદાહરણ જોઈએ તો એક કોઈ ઓફિસમાં

ત્યાંનો બોસ કોઈ કર્મચારીને પટાવાળા દ્વારા બોલવવા મોકલે ત્યારે કોમ્યુનિકેશન બોસ અને પટાવાળા તેમજ પટાવાળા અને કર્મચારી વચ્ચે થશે. જો આ દરમ્યાન પટાવાળા દ્વારા કોમ્યુનિકેશનમાં કંઈ ફેરફાર કરવામાં આવે કે તેના દ્વારા થઈ જાય તો બોસ અને કર્મચારીના રીલેશન ઉપર અસર થશે. આ બંને વચ્ચે પટાવાળા દ્વારા કેવું કોમ્યુનિકેશન થાય છે તેના ઉપર આધાર રાખે છે, જો તેના કોમ્યુનિકેશનમાં કંઈ ગેપ રહી જશે તો કંઈક જુદુ જ પરિણામ આવશે. પટાવાળા થકી કર્મચારી પાસે સંદેશો આપતા સમયે તેની બોલવાની ઢબ કે ટોન બદલાઈ જશે તો પણ કોમ્યુનિકેશન ગેપ ઉભી થશે. એ જ રીતે કર્મચારીનો સંદેશો બોસ પાસે હકીકત મુજબ પહોંચશે તો કંઈ તકલીફ નથી પરંતુ તેમાં પણ કંઈ ફેરફાર થશે તો કોમ્યુનિકેશન ગેપ ઉભી થશે. આવી પરિસ્થિતિ ઉભી થાય તો ઓફિસના કામના વાતાવરણમાં પણ મોટો ફેરફાર થશે.

આપણા ગુજરાત સરકારમાં નરેન્દ્રભાઈ મોદી સાહેબ મુખ્યમંત્રી હતા ત્યારે તેમને આખા ગુજરાતમાં એક ઘનિષ્ટ કાર્યક્રમ આપેલ જે કૃષિ મહોત્સવ તરીકે ઓળખવામાં આવતો હતો, જેમાં કૃષિ વૈજ્ઞાનિકો અને ખેડૂતો વચ્ચે કોમ્યુનિકેશન ગેપ નિવારવા માટેનો પણ હેતુ હતો. આ કાર્યક્રમ હેઠળ કૃષિ યુનિવર્સિટીના વૈજ્ઞાનિકો ગામડે જઈને સીધા જ ખેડૂતો સાથે સંવાદ કરતા તેમજ તેમના જે કંઈ કૃષિને લગતા પ્રશ્નો હોય તેનું નિરાકરણ લાવતા. આ યોજનાથી પણ કોમ્યુનિકેશન ગેપ દૂર થાય છે કેમ કે જુની સીસ્ટમ મુજબ વૈજ્ઞાનિકો પહેલાં વિસ્તરણ અધિકારીઓને તાલીમ આપે, આ વિસ્તરણ અધિકારીઓ ગ્રામ સેવકોને તાલીમ આપે પછી ગ્રામસેવકો ખેડૂતોને તાલીમ આપે કે સમજ આપે, આ ચેનલને લીધે ક્યાંક ને ક્યાંક કોમ્યુનિકેશન ગેપ રહી જવાની શક્યતા ઉભી થાય છે જે આ યોજનાથી નિવારી શકાય છે. ■

મો. ૯૮૨૫૯ ૫૦૪૬૨
E-mail:njrankja2007@yahoo.com

उन्नति
सबमर्सिबल पम्प

U[®] **Unnati**[®]
Since 1969
SUBMERSIBLE PUMP

*"Together we can do it
Together we have always done it"*

Unnati Pumps Private Limited

81, Amarnath Industrial Estate, Opp. Shayona Estate, Naroda Road, Ahmedabad -
380025. Gujarat, INDIA. Phone : 079-22203434 / 0128

Email : sales@unnatipumps.com Website: www.unnatipumps.com

શિક્ષણ સૃષ્ટિ

નટવર આહલપરા

બાણીતા લેખક, કેળવણીકાર, કોલમિસ્ટ, અભિનેતા અને ઉદ્દ્યોષક, સારસ્વત એવોર્ડ વિજેતા ૩૨ પુસ્તકોનું પ્રકાશન અને ૩૫ પારિતોષિક વિજેતા છે.

સફળતાનું રહસ્ય

દુનિયામાં એવો કયો માણસ હશે જે સફળતા નહીં ઈચ્છતો હોય ! પરંતુ આપણે જાણીએ છીએ કે, બધાં જ માણસો જીવનમાં સફળતા મેળવી શકતા નથી. કેટલાંક માણસો જીવનભર નિષ્ફળતા મેળવીને દુઃખી થતાં હોય છે. કિન્તુ એનો અર્થ એવો નથી કે, સફળતાનાં શિખર સર ન જ કરી શકાય. સફળતા મેળવવી દુષ્કર ભલે હોય, પરંતુ તેને પણ ચોક્કસ નિયમો હોય છે અને તેને અનુસરવાથી જીવનમાં અવશ્ય સફળતા પામી શકાય છે. પ્રત્યેક મનુષ્યને પોતાનું લક્ષ અને તે સાધવાની શક્તિ ઈશ્વરે આપેલી જ છે.

યુવાન મિત્રો, એટલું જરૂર યાદ રાખશો કે, આજ સુધી તમને તમારા કાર્યમાં નિષ્ફળતા મળી છે. તેનો અર્થ કદાપિ એ નથી કે તમને સફળતા મળશે જ નહીં. ગમે તેવી અંધકારવાળી રાત્રિ બાદ સૂર્યોદય નિશ્ચિત જ હોય છે, તેમ ધોર નિષ્ફળતા બાદ તમારી સફળતા પણ નક્કી જ છે. લક્ષ્યને જ પોતાનું જીવનકાર્ય સમજો. દરેક ક્ષણે એવું જ ચિંતન કરો, તેનાં જ સ્વપ્નો જુઓ અને તેને જ સહારે જીવો.

માણસ કોઈપણ કામ હાથમાં લે એટલે સદૈવ સફળ થાય એવું હંમેશ બનતું નથી. પરંતુ જેથી કરીને નિષ્ફળતાને ખત્મે બેસાડી જીવન જીવી શકાય નહીં. જે તમારા માર્ગને રોકનારું છે, નડતરડૂપ છે, જે અહિત કરનારું છે તેને તમે શા માટે પકડી રાખો છો ? ફેંકી દો, તે વાતને એની જરૂર નથી. કારણ કે, એ નકામું છે અને તેને કાયમી વાતો સાથે સાંકળી શકાય નહીં.

માણસની માન્યતા જ તેની સફળતા કે નિષ્ફળતા માટે જવાબદાર હોય છે. કોઈપણ કામ સફળ થશે જ તેવી શ્રદ્ધા સાથે કરવામાં આવે તો જરૂરથી સફળ થવાય. હતાશ મનથી હાથ ધરેલું કામ મહદઅંશે નિષ્ફળ જ જાય છે. શ્રદ્ધા એ તો સફળતા મેળવવાનું પ્રથમ સોપાન છે. જીવન એ એક રણમેદાન છે. એમાં જય-પરાજય તો આવતાં જ રહે છે. એવા પરાજયથી માણસે હતાશ થઈને બેસી રહેવું જોઈએ નહીં.

અમેરિકાના પ્રમુખ અબ્રાહમ લિંકનથી માંડીને ઈંગ્લેન્ડના વડાપ્રધાન ડીઝરાયેલી અને ગ્લેડસ્ટનને તેમના જીવનમાં અનેક નિષ્ફળતાઓનો સામનો કરવો પડેલો.

આપણા દેશમાં ખુદ ગાંધીજીએ પણ બ્રિટીશ હકૂમત સામેની લડતમાં ૧૯૨૦ થી ૧૯૪૫ દરમિયાન અનેક નિષ્ફળતા અને દગાબાજીનો સામનો કરવો પડેલો. કિન્તુ આ બધા મહાપુરુષો નિષ્ફળતાને સફળતા માટેનું એક વધુ સોપાન ગણીને પોતાના ધ્યેયની દિશામાં આગળ વધતા રહ્યા અને આખરે તેમણે સફળતાનાં ઉન્નત શિખરો

સર કરી બતાવ્યાં.

‘નિશાનચૂક માફ નહીં નીચું નિશાન’

જીવનમાં સફળતા મેળવવા માટે શિસ્ત, સંયમ અને ધગશ જેવા સદ્ગુણો વિકસાવવા ખૂબ જ આવશ્યક છે. સફળ થવા ઈચ્છતી વ્યક્તિએ શ્રદ્ધા અને આત્મવિશ્વાસ પણ કેળવવાં જોઈએ. કોઈપણ કામમાં રુચિનો અભાવ, એકાગ્રતાનો અભાવ અને અતિ સંવેદનશીલ સ્વભાવ એ નિષ્ફળતાનાં કારણો બની શકે છે.

સફળતા મેળવવાનું એક સોનેરી સૂત્ર યાદ રાખવા જેવું છે. સતત પ્રયત્ન એ સફળતા મેળવવાની જડીબુટ્ટી છે. જેનો ઉપયોગ કરી કોઈપણ વ્યક્તિ, કોઈપણ ક્ષેત્રમાં ચોક્કસ સફળતાનાં શિખરો સર કરી શકે છે. યુવાન દોસ્તો, આપણે પણ સફળતા મેળવવા આજથી સંકલ્પ કરીએ

‘કર્મશક્તિ અને ઈચ્છાશક્તિ પ્રાપ્ત કરો, કઠિન પરિશ્રમ કરો તો તમે નિશ્ચિતરૂપે સફળતાના લક્ષ્ય પર પહોંચી જશો.’

મો. ૯૯૭૪૦ ૦૯૦૪૨

સ્ત્રી ચિત્તના રહસ્યને સમજો

આજે દુનિયામાં સ્ત્રી સ્ત્રી નથી રહી. જે સ્ત્રી અત્યારે છે તે પુરુષના દ્વારા બનાવેલી બનાવટી સ્ત્રી બની ગઈ છે. પુરુષની ઢીંગલી બની ગઈ છે. બીજું કંઈ નથી રહી. જેવી હોવી જોઈએ તેવી નથી રહી.

સ્ત્રીનું રહસ્ય છે કે તે કંઈ પણ કર્યા વગર બધું જ કરી શકે છે. ધર્મનું રહસ્ય પણ સ્ત્રી ચિત્ત જ છે. કોઈ અગર પરમાત્માને પામવા ગમે તેટલું મથે તો પણ કદી ન પામી શકે. પરમાત્માને ફક્ત તે જ પામી શકે જે સ્ત્રી ચિત્તના રહસ્યને સમજે. ગમે ત્યાં ભટકે, માણસ અનંત જન્મો સુધી પરમાત્માને પામી નહિ શકે. કારણ કે પરમાત્માને પામવાનું રહસ્ય જ એ છે કે આપણે ગ્રાહક બની રહીએ. ફક્ત આપણો પ્રેમ એટલો હોય કે તે નિષ્ક્રિય પ્રતીક્ષા બની રહે. પોતાની જાતને આપણે એટલી સમર્પિત કરીએ કે પરમાત્મા ત્યાં આવી શકે. જેમ સ્ત્રી, પુરુષના પ્રેમમાં પોતાને સમર્પિત કરે છે. સ્ત્રી કંઈ કરતી નથી બસ ફક્ત છોડી દે છે અને પુરુષ તેમાં ઊતરી જાય છે.

સ્ત્રીના રહસ્યને બરાબર સમજવાની જરૂર છે. સ્ત્રી એ ખીણનો આત્મા છે. જ્યાં પહાડ હોય ત્યાં ખીણ હોય, પરંતુ પહાડ પેદા થાય અને નાશ પામે છે. ખીણ કદી નાશ પામતી નથી. ખીણ કોઈ વસ્તુનો અભાવ છે ત્યારે પહાડ એ કોઈ ચીજનો ભાવ છે.

આ સ્ત્રીના રહસ્યને સમજવાથી જ માણસ જીવનના સત્યને જાણી શકે છે. પુરુષની રીતે પરમ સત્યને કદી જાણી નથી શકાતું. કારણ કે પરમ સત્ય પર કોઈ આક્રમણ નથી કરી શકાતું.

જો કોઈ સ્ત્રી કોઈના પ્રેમમાં પડે છે તો પણ તે કશી આક્રમણ નથી કરતી પ્રેમમાં પણ ફક્ત પ્રતીક્ષા જ કરે છે. આક્રમણની તક પુરુષને આપે છે. કોઈ પુરુષ કદી કોઈ સ્ત્રીને એમ નહિ કહો શકે કે ‘તે મને પ્રેમમાં નાખ્યો. નાખે છે તો સ્ત્રીઓ જ પરંતુ કોઈ સ્ત્રીને એમ કહી શકાતું નથી કારણ કે તે કોઈ દિવસ પહેલ નથી કરતી, તે જ સ્ત્રીનું એક મોટું રહસ્ય છે. કોઈ ક્રિયા વગર ખેંચવું, કોઈ કર્મ કર્યા વગર આકર્ષિત કરવું, ફક્ત હોવા માત્રથી આકર્ષિત કરવું, જેને કૃષ્ણે ગીતામાં અકર્મ કહ્યું છે તે સ્ત્રી રહસ્ય છે.

સ્ત્રી અગર પ્રેમમાં પડે તો પણ તેના તરફથી ઈશારો પણ નથી મળતો કે તે પ્રેમમાં પડી ગઈ છે. સ્ત્રીનું હોવું જ, તેની મોજૂદગી જ પુરુષને ખેંચે છે. પુરુષ કહેશે ખરો કે હું પ્રેમમાં પડ્યો છું, સ્ત્રી કદી કોઈને નથી કહેતી કે ‘હું પ્રેમમાં પડી ગઈ છું. ‘જ્યારે પુરુષ કહે છે કે હું તારા પ્રેમમાં પડ્યો છું તેનો અર્થ એ કે તેણે ક્યાંક આક્રમણ કર્યું. બીજાની સીમામાં દાખલ થયો.

સ્ત્રી કદી કોઈની સીમામાં પ્રવેશ નથી કરતી તો પણ સ્ત્રી આકર્ષક છે, તે તેનું રહસ્ય છે. ખરેખર તેનું એ આકર્ષણ નિષ્ક્રિય છે. તે પોકારે છે પણ અવાજ નથી થતો, તે હાથ ફેલાવે છે પણ હાથ દેખાતા નથી. નિમંત્રણ આપે છે પરંતુ નિમંત્રણની કોઈ રૂપરેખા નથી હોતી.

કર્મ પુરુષને કરવું પડે છે. જવું પુરુષને પડે છે. વિનંતી પુરુષને કરવી પડે છે તો પણ સ્ત્રી તેનો વિરોધ કર્યે જ જાય છે.

જો કોઈ સ્ત્રી કોઈના પ્રેમમાં જલ્દી હા પાડી દે તો સમજવું તે સ્ત્રીને પણ ચિત્તના

રહસ્યની કંઈ ખબર નથી. આ જેવી હા બોલે કે તે આ આ નથી રહેતી. કારણ કે સ્ત્રીનો વિરોધ, તેનો ઈન્કાર એ જ અનંત રસનું રહસ્ય છે. તેની ના કંઈક એવી હોય છે કે તે ના બોલે તો તેનો અર્થ હા થાય. અગર સ્ત્રીને ના કહેવું હોય તો પણ તે ના નથી કહેતી. કારણ કે તેવું કહેવું તે તેને માટે બહુ મોટી વાત છે. પુરુષ કદી તેના જેવું બોલી નથી શકતો. પુરુષ બોલે ના ત્યારે ખરેખર ના જ હોય છે. સ્ત્રીઓએ જે અને જેટલું કર્યું છે તેટલું પુરુષો કદી નથી કરી શકવાના.

સ્ત્રી સંભોગની દૃષ્ટિથી પણ નિષેધાત્મક છે. એટલે કોઈ બળાત્કારનો આક્ષેપ સ્ત્રીઓના ઉપર કદી કરી નથી શકતા. કોઈ સ્ત્રીએ લાખો વરસના ઈતિહાસમાં કોઈના પર બળાત્કાર નથી કર્યો. સ્ત્રીના વ્યક્તિત્વમાં બળાત્કાર સંભવ જ નથી.

સ્ત્રી જન્મોજન્મ સુધી પોતાના પ્રેમની પ્રતીક્ષા કરી શકે છે. પુરુષ નહિ કરી શકે. પુરુષ પ્રતીક્ષા જાણતો જ નથી. પરમાત્માને પામવાનું રહસ્ય એ પ્રતીક્ષાનું રહસ્ય છે. એટલે કે કરવાનું બધું છોડી દેવાનું હોય છે.

સ્ત્રીનું આ પ્રતીક્ષારત વ્યક્તિત્વ છે તે જીવનનું બહુ ઊંડું રહસ્ય છે. પરમાત્મા સ્ત્રીના રૂપે અસ્તિત્વમાં છે. પુરુષના રૂપે નહીં. એટલે દુનિયામાં જે પ્રાચીનતમ ધર્મો છે તે પરમાત્માને પુરુષના રૂપમાં નથી માનતા સ્ત્રીના રૂપમાં માને છે.

જો પરમાત્મા ક્યાંય હોય તો તે સ્ત્રી હશે, કારણ કે આટલી મોટી દુનિયા પેદા કરવાની ક્ષમતા પુરુષમાં નથી તે ત્યારે જ સમજાય જ્યારે સ્ત્રી રહસ્યને આપણે સમજીએ.

‘દાદા’ ની દુલારી દીકરી

“તું કેમ સાપનો ભારો ? તું તુલસીનો ક્યારો લાડકડી ! હીબકાંને હેયામાં રૂંધ્યા ને પારકા કીધા લાડકડી...!”

દીકરી એટલે આંગણે શોભતો તુલસીક્યારો.’ કોઈ સુંદર ઘરના આંગણામાં તુલસીક્યારો ના હોય તો ઘર કેટલું સૂનું લાગે છે ? દીકરી વિનાનું ઘર પણ એવું જ સૂનું લાગે છે. સાચે જ નાનકડી પ્યારીસી ગુડિયા જેવી દીકરી પગમાં ઝાંઝરી પહેરી આખા ઘરમાં રૂમઝૂમ રૂમઝૂમ અવાજ કરતી દોડાદોડી કરતી હોય એ કલ્પના જ કેટલી આનંદદાયક છે ! અને આવી દીકરી જ્યારે વહાલથી દાદા દાદા કરીને પોતાના દાદાની આસપાસ ફરતી હોય તો ક્યા દાદાને દીકરી વહાલી ના લાગે ? **આમેય દીકરી એના દાદાને સૌથી વહાલી હોય છે, જાણે કે પોતાની મૂડીનું વ્યાજ ના હોય !**

દીકરી તો દાદાની મૂડીનું વ્યાજ છે

આધુનિક સમાજના નારીજગતમાં એક જબરજસ્ત પરિવર્તન આવી રહ્યું છે. જાણે ૨૧મી સદીમાં નવા સૂરજ સાથેનું આકાશ ખીલી રહ્યું છે અને નારીજગત માટે આપમેળે જ અનુકૂળ વાતાવરણ રચાઈ રહ્યું છે. સમાજનો દૃષ્ટિકોણ બદલાવા લાગ્યો છે. લોકો જૂનાં રીત-રિવાજો ભૂલી રહ્યા છે. લોકોના વિચાર બદલાઈ રહ્યા છે. “દીકરો હશે તો મોક્ષ મળશે, દીકરો કુળ તારે કે પછી દીકરો અગ્નિદાહ દેશે” આવી બધી રૂઢિચુસ્તતાનાં બંધનો તોડવાની લોકો હિંમત કરવા લાગ્યા છે. ગઈકાલ સુધી જે લોકો દીકરી પ્રત્યે પૂર્વગ્રહ ધરાવતા હતા તે હવે જાગ્રત બન્યા છે. “અમારે પણ એક દીકરી

હોય તો કેટલું સારું !” આ માન્યતા હવે જરૂરિયાત બની ગઈ છે. હમણાં સુધી જ્યારે દીકરીનો જન્મ થાય ત્યારે “લક્ષ્મીજી પધાર્યા” કહીને ચિંતામાં પડી જતા અમુક લોકોના વિચાર આધુનિક સમયને અનુસાર બદલાઈ રહ્યા છે. લોકો સમજવા લાગ્યા છે કે ફક્ત શારીરિક તફાવતને બાદ કરતા દીકરો કે દીકરી બંનેમાં કાંઈ જ ફરક નથી. દીકરી તો વધારે સ્નેહાળ, લાગણીશીલ અને સંવેદનશીલ હોય છે. દીકરો તો હોવો જ જોઈએ આવું માનનારા પણ હવે ઈચ્છે છે કે જો બે સંતાન હોય તો બેમાંથી એક દીકરી તો અવશ્ય હોવી જ જોઈએ અને જો એક સંતાન હોય તો એ દીકરી જ હોવી જોઈએ.

જોકે દીકરીનું મહત્ત્વ વધવા પાછળ દીકરી જ કારણરૂપ છે. દીકરી હંમેશા આજીવન મા-બાપ સાથે સતત સ્નેહથી જોડાયેલી રહે છે. લગ્ન થઈ ગયા બાદ પણ દીકરી તનથી દૂર રહેવા છતાં પણ મનથી મા-બાપથી ખૂબ નજીક રહે છે. માતા-પિતાનાં સુખ-દુઃખની ભાગીદાર, અભ્યાસમાં આગળ, પ્રેમાળ, સહનશીલ, કરકસરની ભાવનાવાળી તેમજ જવાબદાર અને સમજદાર એવી દીકરીઓ સમાજમાં અને પરિવારમાં આગવું મહત્ત્વ ધરાવે છે.

વાયુસેનાના મેડિકલ ઓફિસર ફલાઈટ લેફ્ટેનન્ટ ડૉ. ગીતા ઘોષ પ્રથમ ભારતીય સ્ત્રી હતી. જેણે ૧૯૪૯ની ૧૭ જુલાઈએ વિમાનમાંથી પેરેશૂટ દ્વારા નીચે ઊતરવાનો સફળ-સાહસિક પ્રયાસ કર્યો હતો. શંકા,

ભય અને જોખમથી ધડકતા હૃદયે આગ્રાના એરપોર્ટ પર વિમાનમાંથી એક પેરેશૂટ દ્વારા નીકળી અને પવનમાં લહેરાતી ગીતા જમીન પર આવી ગઈ. આ છે એક મહત્ત્વાકાંક્ષી દીકરી ડૉ. ગીતાની પ્રબળ ઈચ્છા અને સાહસની વાત - પહેલી જ વખત એક સ્ત્રીનો ઐતિહાસિક આકાશી કૂદકો. ખરેખર ડૉ. ગીતાનું ભારતીય મહિલા સમાજમાં એક વિશિષ્ટ સ્થાન છે. જેણે ભારતીય સ્ત્રીઓની પ્રગતિના ઇતિહાસમાં એક નવું પાનું ઉમેર્યું.

સ્ત્રી જીવનની સૌથી પાયાની ભૂમિકા એ દીકરીનું સ્વરૂપ છે. દીકરીના જન્મની સાથે જ એના જીવનચક્રની શરૂઆત થઈ જાય છે. દીકરી, બહેન, પત્ની, માતા અને સાસુ આમ એક પછી એક ભૂમિકા બદલાતી રહે છે અને દાદાની દુલારી દીકરી કુસુમની કળી આગળ જતાં ફૂલ બનીને સમાજમાં પોતાની ચિરકાલીન મહેક પ્રસરાવતી રહે છે.

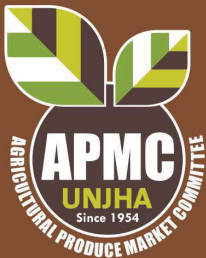
નવી દિશા... નવા વિચાર...

સહકારથી સમગ્ર સમાજની સેવા

- નાગરિકો માટે જૂથ અકસ્માત વીમા યોજનાનો પુનઃ પ્રારંભ...
- પાક સહાય યોજનાનો અમલ...
- ટપક સિંચાઈ યોજનામાં આર્થિક યોગદાન...
- વાયર ફેન્સિંગ યોજનામાં આર્થિક સહાય...
- ખેતીકામમાં ઉપયોગી તાલપત્રીઓનું રાહતદરે વિતરણ...
- જમીન ચકાસણી લેબ તથા સ્પાઈસિસ લેબની નજીવા દરે ટેસ્ટિંગની સુવિધા...
- એ.સી. ભોજનાલયમાં શુદ્ધ અને સાત્વિક ભોજનની ઉત્તમ વ્યવસ્થા...
- માત્ર રૂ. ૧૦/- માં સારી કવોલિટીના ચા-નાસ્તાની સુવિધા...
- માર્કેટયાર્ડમાં ગરમીની સીઝનમાં ફ્રી છાશનું વિતરણ...
- જાહેર સ્થળોએ ઠંડા મિનરલ પાણીની સુવિધા...
- એમ્બ્યુલન્સ તથા ફાયરફાઈટરની ૨૪ કલાક સુવિધા...
- બ્રાહ્મણવાડા મુકામે ૩૦ એકર જમીનમાં અદ્યતન સુવિધાઓવાળા માર્કેટયાર્ડનો શુભારંભ...
- ઉંઝા તાલુકા તથા બજાર વિસ્તારના કુપોષિત બાળકોને દત્તક લઈ માનવતાનું કાર્ય...

જય સહકાર... જય કિસાન...

દિનેશભાઈ પટેલ
ઈન્ચાર્જ સેક્રટરી

અરવિંદભાઈ પટેલ
વા. ચેરમેન

દિનેશભાઈ પટેલ
ચેરમેન

તથા ડિરેક્ટરગણ

ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર સમિતિ, ઉંઝા

સફળ બિઝનેસના સિદ્ધાંતોના સંદર્ભમાં વેદમંત્રો

સફળ બિઝનેસ માટે સમયને સમજવાનું, સમય પ્રમાણે આગળ વધવાનું, સમયે સમયે બદલાતી માંગને સમજવાનું અત્યંત જરૂરી છે. વેદમંત્રોમાં સમય અંગે સુંદર વિચારો છે. કાળરૂપી અશ્વ વિશ્વરૂપી રથનું વહન કરે છે. તે સાત કિરણો અને હજાર આંખોવાળો છે. સઘળા લોક તેના ચક્ર છે. બુદ્ધિમાન માણસ તેના પર આરોહણ કરે છે.

તમારોહન્તિ કવયો વિપશ્ચિતઃ । (અથર્વવેદ ૧૯-૫૩-૧)

વાણિજ્ય માટે સમય પારખવો, યોગ્ય સમયે વસ્તુ ખરીદવી, યોગ્ય સમયે વેચવી - વેપારમાં જરૂરી છે. સમયના આ વેગવાન અશ્વ પર સવાર થવું.

હેતુ અને પ્રયોજનને વિચારીને ધંધાઓ કરતા શીખો : આ જીવન અને આપણા કાર્યો હેતુપૂર્વક, વિચારપૂર્વક થવા જોઈએ. વેદના ઋષિઓએ આપણી પ્રવૃત્તિઓને યજ્ઞનું રૂપક આપ્યું છે.

इयं ते यज्ञिया तनूः । (યજુર્વેદ ૪-૧૩)

આ શરીર યજ્ઞ (આપણા બિઝનેસ માટે છે) શરીરની સર્વ શક્તિઓ, મન તથા બુદ્ધિને એકસાથે જોડીને ધંધો કરવાથી ક્યારેય નિષ્ફળતા મળતી નથી.

મનમાંથી નાદુરસ્ત વિચારોને દૂર કરો : આપણું મન જ સફળતાનો નકશો બતાવે છે. મનમાંથી 'મને સફળતા મળશે કે નહિ' મને નફો થશે કે નહીં? મને બિઝનેસમાં બીજા લોકો છેતરીને નુકશાન તો નહીં કરે ને? આવા નકામા વિચારોને દૂર કરવા પડે. વેદના ઋષિ કહે છે કે,

सुधारश्चानिव यन्मनुष्यान्नेनीयते ऽ भीष्णुभिर्वाजिनऽईव हत्प्रतिष्ठंयदजिरं जविष्ठं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ।

(યજુર્વેદ ૩૪-૬)

જેમ કુશળ સારથી લગામના નિયંત્રણથી ગતિમાન અશ્વોને ગંતવ્ય પથ પર લઈ જાય છે, એ રીતે મન મનુષ્યોને લક્ષ્ય સુધી પહોંચાડે છે. એવું મન કલ્યાણકારી વિચારોવાળું થાઓ - સાહસે શ્રી: પ્રતિવસતિ સાહસમાં જ લક્ષ્મી રહે છે. મનમાં નિરાશાને ખંખેરીને બિઝનેસ કરવાનું શરૂ કરો.

સપના સાકાર કરવા સંકલ્પો જરૂરી છે : સંકલ્પો સાથે સત્યનિષ્ઠા, આત્મવિશ્વાસ ઉમેરવાથી સપનાઓ સિદ્ધ કરવામાં બળ મળે છે. યજુર્વેદ કહે છે કે,

मनसः काममाकूतिं वाचः सत्यमशीमहि

હું મનની કામનાઓ, સંકલ્પો, વાણીનું સત્ય પ્રાપ્ત કરું.

પોતાના કાર્યક્ષેત્રમાં ઉત્તમ બનવાની કોશિષ કરો : લોકો ધંધાદારીને મહત્ત્વ આપતા નથી, સફળ અને ઉત્તમ બિઝનેસ મેનને જ સમાજમાં પ્રતિષ્ઠા મળતી હોય છે. ટૂથપેસ્ટ તો ફલાણી કંપનીની જ લેવાય, કપડાં તો આ દુકાનેથી જ વાજબી ભાવે મળે એવી છાપ ઉભી કરવા માટે સૌથી ઉત્તમ બનવાની કોશિષ કરવી પડે. અથર્વવેદમાં ઋષિ કહે છે કે,

अहं भूयासमुत्तमः । (અથર્વવેદ - ૬-૧૫-૨)

આ ઉત્તમ બનવાની ઈચ્છા જ સફળતાના પાયામાં છે. બજારનું જ્ઞાન, સારી વસ્તુઓને ખરીદીને બજારમાં ગ્રાહકોના અભિપ્રાયો જાણવા, બધાનો સંતોષ ઉત્તમ થવો જરૂરી છે.

નિષ્ફળતામાંથી સફળતા તરફ જવાય છે : ઘણીવાર નિષ્ફળતાઓ જ સફળતા તરફ દોરી જતી હોય છે. નિષ્ફળતા એ અટકવાનું સ્થાન નથી. આપણી નબળાઈઓને સમજવાનું સ્થાન છે, અથર્વવેદમાં કહ્યું છે કે,

आ रोह तमसो ज्योतिः । અંધકારમાંથી પ્રકાશમાં આરોહણ કર.

બધાને પ્રિય બનતા શીખો : બિઝનેસમેને બધાને પ્રિય બનતા શીખવું પડે. અથર્વવેદ ૧૭-૧-૩ માં ઉક્તિ છે કે, **પ્રિયઃ પ્રજાનાં ભૂયાસમ્** હું લોકોને પ્રિય બનું. લોકોને મારી વાણી, સારા વર્તન અને પ્રામાણિકતાથી પ્રસન્ન કરીને પ્રિય બની શકાય છે **પ્રિયઃ સમાના ભૂયાસમ્** અથર્વવેદ ૧૭-૧-૫માં કથન છે કે, હું મારા સમાન લોકોમાં પ્રિય બનું. આપણી શાખ ઉભી કરીને, વાયદા પ્રમાણે લેવડ-દેવડ કરીને વેપારીઓમાં પ્રિય બની શકાય છે.

ગ્રાહકો સાથે વ્યવહાર : ગ્રાહકો સાથે વાતચીતમાં સ્પષ્ટતા, નમ્રતા, મધુરતા અને શાંતિ જરૂરી છે. અથર્વવેદ ૧૬-૨-૨માં કહેવાયું છે કે,

મધુમતીં વાચમુદેદમ્ । હું મધુર વાણી બોલું. ગ્રાહક ઉશ્કેરાઈ ન જાય તે પણ ધ્યાન રાખવું જોઈએ. **મા ક્રુધઃ ।** (અથર્વવેદ ૧૧-૨-૨૦) ગુસ્સો ન કરો. તમે સાચા છો. આપણે શાંતિથી વાત કરીએ, એમ કહીને ગ્રાહકને સાચી વાત સમજાવી શકાય. આપણો સિદ્ધાંત હોવો જોઈએ કે **માત્ર તિષ્ઠ પરાઽમનાઃ ।** (અથર્વવેદ ૮-૧-૮) અહીં વિમુખ, ઊંચા મનવાળા થઈને ન ઊભા રહો.

આત્મવિશ્વાસ, સંતોષ અને વૃદ્ધિની કામના :

શ્રદ્ધયા વિન્દતે વસુ । (ઋગ્વેદ ૧૦-૧૫૧-૪)

શ્રદ્ધાથી ધનની વૃદ્ધિ થાય છે. રોજે રોજ વેપાર એકસરખો ન ચાલે, પણ મંદીના સમયમાં આપણી નીતિ પર ભરોસો કેળવવો પડે.

ઋગ્વેદ કહે છે કે, **વિન્તે રમસ્વ બહુ મન્યમાનઃ ।** (૧૦-૩૪-૧૩) જે આપણી પાસે ધન છે, તે પણ ઘણું છે એવો સંતોષ સુખ આપે છે. સાથે સાથે **સ્વયં વર્ધસ્વ** પોતે વૃદ્ધિ પામતા રહેવાની કામના કરવી.

સમાજ સૃષ્ટિ

વયં શ્યામ પતયો રયીણામ્ । (અથર્વવેદ-૩-૧૦-૫)

અમે ધનના સ્વામી બનીએ એવું ઈચ્છવું.

કૃતં મે દક્ષિણે હસ્તે જયો મે સવ્ય આહિતઃ । (અથર્વવેદ ૭-૫૦-૮)

મારા જમણા હાથમાં કૃતયુગ-સત્યયુગ, કર્મ અને પુરુષાર્થ છે. મારા ડાબા હાથમાં વિજય છે, એમ માનીને સાહસ કરવું.

ધંધાનો વિસ્તાર :

શતહસ્ત સમાહર સહસ્રહસ્ત સંકિર । (અથર્વવેદ ૩-૨૪-૫)

સો હાથવાળા હે વ્યાપારી ! સો હાથથી ધનનો સંચય કર, સહસ્ર હાથવાળા બનીને એને વહેંચી દે, એટલે કે વેપારનો વિસ્તાર કર, તારા બિઝનેસમાં આવડત, ખંત અને ઉત્સાહથી કામ કરનારા માણસોનો સાથ લઈને ધંધાના ફેલાવા કર. વહેંચીને કમાણી કરવાની ભાવના રાખો. એમ કરવાથી આપણને અને બીજાને લાભ થાય.

મા સો અસ્માન્ દ્વિક્ષત મા વયં તમ્ । (અથર્વવેદ-૧૨-૨-૩૩)

એ પ્રતિસ્પર્ધી આપણો દ્વેષ ન કરે, આપણે તેનો દ્વેષ ન કરીએ.

સા નો ભૂમિર્વર્ધયદ્ વર્ધમાના । (અથર્વવેદ ૧૨-૧-૮૩)

એ આપણી ભૂમિ છે. તે વધે તો આપણી વૃદ્ધિ થાય છે. આપણું કાર્યક્ષેત્ર વિસ્તરે તો એમાં આપણો પણ વિકાસ છે. ધંધો ઈર્ષ્યા, અદેખાઈ કે ખોટી સ્પર્ધા નહીં, ગળાકાપ પ્રતિસ્પર્ધાથી નહિ, પોતાના ક્ષેત્રનો વિસ્તાર કરવાથી વધે છે. અંતે...

અનૃણાઃ અસ્મિન્નનૃણાઃ પરસ્મિન્ તૃતીયે લોકે અનૃણાઃ સ્યામ્ ।

(અથર્વવેદ ૬-૧૧૭-૩)

આપણે આ લોકમાં, પરલોકમાં દેવાથી મુક્ત કરજ રહિત બનીને અથવા વર્તમાન અને ભવિષ્યમાં પણ ફરજ વગર જીવીએ. બિઝનેસમાં સાહસ જરૂર હોય, પણ એટલું દેવું ન હોય કે દેવણિયા બનીને ઉઠામણું કરવું પડે. બિઝનેસનો મૂળ હેતુ એક જ છે -

મયિ શ્રીઃ શ્રયતાં યશઃ । ઋગ્વેદ શ્રી સૂક્ત - ૧૦

અથવા

યશઃ શ્રી શ્રયતાં મયિ સ્વાહા । (યજુર્વેદ ૩૮-૪)

મારામાં કીર્તિ અને સંપત્તિ આશ્રય લે. કીર્તિ અને લક્ષ્મી રહે અને વૃદ્ધિ પામે એ રીતે કુશળતાપૂર્વક વ્યવહાર કરવો એ જ બિઝનેસનું ધ્યેય છે. ■

મો. ૭૮૭૪૫ ૩૨૨૨૫

VISHVESH PATEL
9879590685

Garden of Delight

CHIRAG PATEL
9825010685

Gold Roof
DESIGNER DIAMOND JEWELLERY
VVS • EF • IGI CERTIFIED

202/3/4, Madhav Complex, Nr President Hotel, Off C. G. Road, Ahmedabad - 9

અસત્યની કલ્પના હોવા છતાં સત્ય બોલવું એ નૈતિક કર્મ છે

અઢારમો અને છેલ્લો અધ્યાય શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતાનો એટલે સમગ્ર ગીતાનો ઉપસંહાર...આપણને જીવનમાં ગીતા બોધનું માર્ગદર્શન આપે છે.

સાચો ભક્ત તો ઈશ્વરને હંમેશાં એમ જ કહેશે કે, આ ભક્તિ મારે માટે પૂરતી છે. પેલો મોક્ષ કે જેને જીવનનું અંતિમ ફળ માનવામાં આવે છે તે મારે નથી જોઈતું. કારણ મુક્તિ એટલે એક જાતની ભક્તિ જ નથી શું? મોક્ષ એ પણ એક ભોગ છે, ફળ છે. ‘આ મોક્ષરૂપી ફળ ઉપર પણ તારી ફળ ત્યાગની કાતર ચલાવ’, એવું ભગવાન કહે છે.

પ્રેમ કરવાથી મોક્ષ નાસી જવાનો નથી. મોક્ષની આશા છોડશો ત્યારે જ મોક્ષ તરફ ખબર ન પડે એવી રીતે તમે જશો. ‘તારી સાધના જ એવી તન્મયતાથી થવા દે કે મોક્ષની યાદ સરખી ન રહે અને મોક્ષ તને શોધતા-શોધતો તારી સામે આવીને ખડો થાય.’ સાધકે સાધનામાં જ રંગાઈ જવું, માટે સંગોધ્વ કર્મણિ માહો રાગ અકર્મમા, અકર્મ દશાની મોક્ષની આસક્તિ રાખમાં, એમ ભગવાને પહેલાં જ કહ્યું છે. હવે ફરીથી છેવટે પણ ભગવાન આપણું ધ્યાન દોરે છે. ‘અહં ત્વાં સર્વપાપેભ્યો મોક્ષ ઈષ્યામિ મા સુચઃ’ હું તને સર્વ પાપોથી છોડાવીશ, તું નાચિંત થઈ જા. મોક્ષ આપવાવાળો હું સમર્થ બેઠો છું. તું મોક્ષની ચિંતા છોડી દે. સાધનાની ફિકર કર, મોક્ષને વિસારે પાડવાથી સાધના સારામાં સારી રીતે થશે અને મોક્ષ જ બિચારો મોહિત થઈને તારી પાસે આવશે.’

નિરપેક્ષ વૃત્તિથી જે કેવળ સાધનામાં તલ્લીન થયેલો છે. તેના ગળામાં મોક્ષ લક્ષ્મી

વરમાળા પહેરાવે છે. ‘સાધનાની પરાકાષ્ટા એટલે સાધકની સાધનાની સહજાવસ્થા’. હું કંઈક કરું છું એવો ખ્યાલ જ ત્યાં હોતો નથી. નાનો છકરો સાચું બોલે છે, પરંતુ તેની તે ક્રિયા નૈતિક નથી, કારણ કે તેને જૂઠું શું તેનો ખ્યાલ જ નથી. અસત્યની કલ્પના હોવા છતાં સત્ય બોલવું એ નૈતિક કર્મ છે. સિદ્ધાવસ્થામાં જે નિસિદ્ધ છે, તે ત્યાં નામનુંય ફરકતું નથી. જે સાંભળવાનું નથી તે કાનમાં પેસતું નથી, જે જોવાનું નથી તેને આંખો જોતી નથી, જે થવું જોઈએ તે હાથથી કરવું પડતું નથી. જે ટાળવાનું છે તેને ટાળવું નથી પડતું, પણ આપમેળે ટળી જાય છે. આવી એ નીતિશૂન્ય અવસ્થા છે. આ જે સાધનાની પરકાષ્ટા, આ જે સાધનાની સહજાવસ્થા, તે નીતિનો પરમ ઉત્કર્ષ છે.

આ અંતિમ અવસ્થામાં ત્રણ ભાવ હોય છે. એક પેલી વામદેવની દશા, તેનો પહેલો પ્રસિદ્ધ ઉદ્ગાર છે ને! ‘આ વિશ્વમાં જે - જે કંઈ છે તે હું છું’. જ્ઞાની પુરુષ નિરંકાર હોય છે, તેનું દેહાભિમાન ખરી પડે છે, ક્રિયા બધી ખરી પડે છે. એ જ વખતે તેને ભાવાવસ્થા પ્રાપ્ત થાય છે. એ અવસ્થા એક દેહમાં સમાઈ શકતી નથી. ભાવાવસ્થા એ ક્રિયા અવસ્થા નથી.

આ ભાવાવસ્થાની માફક જ્ઞાની પુરુષની ક્રિયા અવસ્થા પણ હોય છે. જ્ઞાની પુરુષ સ્વાભાવિક રીતે શું કરશે? તે જે જે કંઈ કરશે તે બધું સાત્ત્વિક જ હશે. બીજી જો કે તેને માણસના દેહની મર્યાદા છે, તો પણ તેનો આખોય દેહ, એની બધી ઈન્દ્રિયો, એ બધા સાત્ત્વિક થયેલા હોવાથી તેની અંદર તેની દરેક ક્રિયા સાત્ત્વિક જ થશે. ભાવાવસ્થા અનેક ક્રિયા અવસ્થા ઉપરાંત જ્ઞાની પુરુષની ત્રીજી

એક સ્થિતિ છે. જેને જ્ઞાન અવસ્થા કહેવાય છે. આ અવસ્થામાં તે પાપ પણ સહન કરતો નથી. પુણ્ય પણ સહન કરતો નથી. ખંખેરીને બધું ફેકી દે છે. આ ત્રિભુવનને દીવાસળી ચાંપી તેને સળગાવી દેવા તે તૈયાર થાય છે. પોતાની જાત પર એક પણ કર્મ લેવાને તે તૈયાર થતો નથી, તેનો સ્પર્શ સરખો તે સહી શકતો નથી. આવી આ ત્રણ અવસ્થા જ્ઞાની પુરુષની મોક્ષ દશામાં સાધનાની પરકાષ્ટાની દશામાં સંભવે છે.

આ જે અક્રિયા અવસ્થા છે. છેવટની દશા છે, તેને પોતાની રીતે કેવી રીતે કરવી? આપણે જે જે કર્મ કરીએ તેનું કર્તૃત્વ આપણે ન સ્વીકારવાનો મહાવરો કરવો પડે. હું કેવળ નિમિત્ત માત્ર છું. કર્મનું કર્તૃત્વ મારી પાસે નથી, એ મનન કરતાં રહેવું. આ અકર્તૃત્વ વાતની ભૂમિકા પહેલાં નમ્રપણે સ્વીકારવી. આમ થતાં દેહ સાથે જાણે કે સંબંધ જ નથી એવી જ્ઞાનીની અવસ્થા પ્રાપ્ત થશે.

એ અવસ્થામાં પાછી અગાઉ કહેલી ત્રણ અવસ્થા છે. એક તેની ક્રિયાવસ્થા. બીજી ભાવાવસ્થા. જેમાં ત્રિભુવનમાં થતા પાપ પુણ્ય હું કરું છું એમ તે અનુભવશે. પણ તેમનો તેને લેશમાત્ર સ્પર્શ નહીં થાય અને ત્રીજી તેની જ્ઞાનાવસ્થા, એ અવસ્થામાં લેશમાત્ર કર્મ તે પોતાની પાસે રહેવા દેશે નહીં.

અઢારમાં અધ્યાયના અંતમાં એક સરસ મજાની વાત ભગવાન કરે છે. ભગવાને શરૂઆતમાં અર્જુનને એક વખત કહ્યું કે, ‘હે અર્જુન, આજે મેં બધું તને કહ્યું તે તું બધું બરાબર સમજ્યો છોઈશ. હવે તારો વિચાર કરીને તને જે સુજે તે કર.’ ભગવાને અર્જુનને મનની મોટાઈથી છૂટ આપી છે. ■

વાડ વગરનું ખેતર અને મૂલ્યો વગરનો માણસ બંને જોખમી પુરવાર થાય છે.

વાડ વગરનું ખેતર અને મૂલ્યો વગરનો માણસ બન્ને જોખમી છે, દરેક પાકના રક્ષણ માટે કાંટાળી વાડ ખેતર ફરતી હોવી જોઈએ.. નહિતર કોઈ જાનવર જેમ કે રોઝડા.. ભૂંડ.. કાળિયાર... ખેતરના પાકને ખેદાન મેદાન કરી મોટું નુકશાન પહોંચાડી શકે છે, ખેતરની સુરક્ષા વાડ કરે છે તેમ આપણા જીવનમાં પણ એક “વાડ”નું આવરણ જરૂરી છે જે આવરણ આપણા જીવનને સંપૂર્ણ સુરક્ષિત કરે છે, વાડ એ એક લક્ષ્મણ રેખા પણ છે અને સુરક્ષાની દીવાલ પણ છે, કોધ... ઈર્ષા... વેરભાવ... લોભ... દૂષિત મનોવૃત્તિવાળું મન... આ બધા આપણા જીવનના રોઝડા ભૂંડ અને કાળિયાર છે, જે આપણા જીવનને ખેદાન મેદાન કરી નાખે છે, જેને આપણા “સદગુણો” રૂપી વાડથી રક્ષણ આપવું જરૂરી છે, ધન માટે દોડા દોડી કરતો માણસ ધાન્યના ગુણોથી અવગત થતો નથી અને છેવટે બીમાર પડે છે અને ધાન્ય ખાઈ શકાય તેવી સ્થિતિમાં પણ રહેતો નથી, ધન મેળવવાની આંધળી દોડમાં માણસ.. શરીરને ખોખલું કરી નાખે છે અને એજ શરીર બળવો પોકારે છે ત્યારે બહુ મોડું થઈ ગયું હોય છે, ખેતર ફરતે કાંટાળી વાડની વચ્ચે આવેલું છીંડું જો ખુલ્લું રહી જાય તો આવા છીંડા દ્વારા જ આપણા જીવનમાં દુષણો- દુર્ગુણો વાજતે ગાજતે આપણા ઘરમાં પધારે છે અને જે વાડનું સુરક્ષાકવચ ઉભુ કર્યું હોય છે તે આવા છીંડા દ્વારા જ તૂટે છે તે નિર્વિવાદ છે.

એ જ રીતે નીતિવાન સજ્જને પોતાના સદગુણોની આજુબાજુ પણ એક એવું મજબૂત

સુરક્ષા કવચ ઉભુ કરવું જોઈએ કે દુર્જનોના દુર્ગુણોના હુમલા એ સુરક્ષા કવચ ને ભેદી ના શકે. સજ્જન માણસના સદગુણ ઉપર હુમલા થવાના.. તેની પ્રમાણિકતા નીતિમત્તા ઉપર પણ હુમલા થવાના... આમેય ભ્રષ્ટ વ્યક્તિઓનો સમુદાય ઘણો મોટો હોવાનો.. ઉપરાંત આવા લોકો શક્તિશાળી પણ હોવાના.. જૂઠું જૂથ ઘણું મોટું પણ હોવાનું, કાગડાઓના ટોળામાં કોયલના મીઠા ટહુકાની અસર કેટલી રહે?? ૧૦૦ માણસોનું જૂઠ ક્યારેક સત્યની ખૂબ નજીક પહોંચીને સત્ય ને ધૂંધળું અને ઝાંખું તો કરી જ દે છે, એ વાત અલગ છે કે આખરે કાળમીઠ પથ્થર તોડીને પણ સત્ય અવશ્ય બહાર આવે છે તે નિર્વિવાદ છે.

આપણા વ્યક્તિત્વની ઉણપો... ખામીઓ... બીજાઓ દ્વારા ક્યારેય પ્રમાણિત થતી નથી, આપણા જીવનમાં બનતી દરેક સારી નરસી ઘટનાને કેવો મોડ આપવો.. કેવો નિર્ણય કરવો તે દરેક બાબતમાં આપણા સદગુણો અને દુર્ગુણોની ઝલક દેખાતી હોય છે, અસામાન્ય પરિસ્થિતિમાં પણ જે પોતાની નૈતિકતા પ્રમાણિકતા અને જીવનના મૂલ્યોને નીચે પડવા દેતા નથી તેવી વ્યક્તિઓ કે સંસ્થા મૂલ્યવાન બને છે અને હજારો વર્ષો સુધી તેમની શાખ પ્રતિષ્ઠા અકબંધ રહે છે તે નિર્વિવાદ છે.

માણસ જે સ્થળે ફિઝિકલ રીતે હાજર નથી હોતો ત્યાં તેના સદગુણ તેનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા હોય છે, એક જ વ્યક્તિ અલગ અલગ જગ્યાએ પોતાના સદગુણ મુકી

શકે છે, તેના સદગુણ જ તેની ઓળખ બની જાય છે સાથે સાથે દરેક વ્યક્તિની વાણી પણ તેની ઓળખ બનતી હોય છે, દરેક વ્યક્તિ પોતાની પ્રતિષ્ઠા... શાખ પોતાના સદગુણ થકી ઊભી કરી શકે છે, આભાસી પ્રતિષ્ઠા પતાના મહેલની માફક તૂટી પડે છે, કોર્કિટ અને મજબૂત પ્રતિષ્ઠા શાખ પોતાના સદગુણ થકી જ ઊભી થઈ શકે.

કોઈ પણ વાતની સચ્ચાઈના મૂળ સુધી પહોંચ્યા વગર અભિપ્રાય કે મંતવ્ય બાંધી લેવું તે ભૂલ ભરેલું હોય શકે છે, પૂર્ણ રીતે ભરેલો પાણીનો ઘડો જ પૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરે છે, અધૂરો ઘડો ક્યારેય નહીં, અધૂરો ઘડો છલકાય બહુ.. પરંતુ તે પૂર્ણતા ક્યારેય પ્રાપ્ત કરી ના શકે, આપણા જીવનમાં અલ્પ વિરામ છે ત્યાં સુધી આપણે અપૂર્ણ જ છીએ, પૂર્ણ વિરામ પછી જ આપણે પૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરી શકીએ છીએ, સૂકા રણમાં બે બુંદ પાણીથી તૃપ્તિ ક્યારેય થાય નહિ એના માટે તો પૂર્ણ રીતે ભરેલો ઘડો જ તૃપ્તિ આપી શકે, તરસની પૂર્ણતા પાણીના ઘડાથી જ પૂરી થઈ શકે, જે અધૂરું છે તે અપૂર્ણ જ છે, મૂલ્યો વગરનું જીવન પણ આવું જ અધૂરું હોઈ શકે, આપણા જીવનને પણ પૂર્ણતા આપવી જરૂરી છે અને તે જીવનના આદર્શો.. મૂલ્યો વગર શક્ય નથી. ઉપર છલ્લું દેખાદેખી કે કોઈ આડંબર વાળું વ્યક્તિત્વ એ અપૂર્ણતાની નિશાની છે, મૂલ્યો આધારિત જીવન જ દોષ રહિતનું હોઈ શકે અને તેવું વ્યક્તિત્વ જ પૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરી શકે અને તેવું પૂર્ણ વ્યક્તિત્વ છીંડા વગરની વાડ જેવું હોય છે. ■

મો. ૯૮૨૫૦ ૧૪૦૬૩

શું ચઢે : ભોજનનો આનંદ કે આનંદનું ભોજન

જાણીતા લેખક સ્વ. ઈશ્વર પેટલીકરે એક પ્રસંગ નોંધ્યો છે : એક શ્રીમંત વ્યક્તિ પોતાનો આધુનિક ભવ્ય બંગલો પેટલીકરને બતાવે છે. કહે છે : ‘આ ડ્રોઈંગ રૂમ, આ ડાઈનિંગ, આ બેડરૂમ, આ ટોઈલેટ...’ વગેરે. બંગલો પૂરો જોઈ લીધા પછી પેટલીકર વિચારમાં ડૂબી જાય છે : ‘આ આલીશાન બંગલામાં પુસ્તક માટે તો કોઈ જ જગ્યા નથી !’ આ છે પુસ્તક કે સાહિત્ય પ્રત્યે આપણું વલણ. આજે સાહિત્ય ઉપેક્ષિત છે. પચાસ લાખના બંગલામાં પાંચ હજાર રૂપિયાનાં પુસ્તક જોવા નહીં મળે ! પાંચ હજાર એટલે એક ટકાનો પણ દશમો ભાગ, પરંતુ પુસ્તક પાછળ એટલી રકમ વાપરતાં યજ્ઞ ચાલતો નથી !

આજે આપણે ઉપયોગિતાવાદી અભિગમના ભોગ બન્યા છીએ. પુસ્તક આપણને ઉપયોગી લાગતું નથી. આજે પ્રત્યેક પ્રવૃત્તિ અને ચીજનું મૂલ્યાંકન તે ભૌતિક રીતે કેટલો ઉપયોગી છે, એને આધારે કરવામાં આવે છે. આચાર્ય વિનોબાજીએ ‘ફાયદા ક્યા હૈ ?’ નામના પોતાના લેખમાં આ ઉપયોગિતાવાદી દષ્ટિકોણ પર માર્મિક વ્યંગ કર્યો છે. કવિ દલપતરામે :

**પોલું છે તે વાગ્યું, એમાં કરી તે શી કારીગરી;
સાંભેલું વગાડે તો જાણું કે તું શાણું છે.**

પંક્તિઓમાં ઉપયોગિતાવાદ પર કેવો કટાક્ષ કર્યો છે !

આજે સ્વાર્થી અને ટૂંકી દષ્ટિવાળી રાજનીતિ અને ધર્મ દેશની એકતા તોડવાનું પાપ આચરી રહી છે. એની સામે સાહિત્ય અને કળા, જ્યાં જુદાઈ છે, ત્યાં એકતા સ્થાપવાનો ધર્મ બજાવે છે. સ્વ. ઉમાશંકર યોગ્ય રીતે જ કહેતા કે રાજનીતિ કાતરનું કામ કરે છે. જ્યારે કવિતા સોયનું કામ કરે છે. સોયના કામનો મહિમા જેટલો આંકીએ તેટલો ઓછો ગણાય. માણસ ગમે તે દેશમાં રહેતો હોય, ગમે તે ધર્મ પાળતો હોય, ગમે તે પક્ષમાં માનતો હોય, પરંતુ મનુષ્ય

માત્રના હૃદયમાં એકસરખાં સ્પંદનો ઊઠે છે. આશા-નિરાશા, હર્ષ-વિષાદ, પ્રેમ-દ્વેષની લાગણીઓ સહુમાં એકસરખી જોવા મળે છે. તેથી પ્રતીત થાય છે કે બાહ્ય ભેદભાવ મિથ્યા છે. વાસ્તવમાં મનુષ્યમાત્ર ‘એક’ છે. આપણા જેવી જ લાગણીઓ બીજા બધા અનુભવે છે; એવી કલ્પનાશીલતા અને સમાનુભૂતિ જાગૃત કરવાનો ઉમદા ધર્મ સાહિત્ય બજાવે છે. જેનામાં આવી સમાનુભૂતિ જાગૃત થઈ, એ અન્યને કેવી રીતે દુભાવી શકે ? એનામાં પરદુઃખ કારકતાને અનુકંપા પેદા થાય જ. એવી વ્યક્તિ ‘પીડ પરાઈ જાણે’ જ. ‘આત્મવત્ સર્વભૂતેષુ ય: પશ્યતિ સ: પશ્યતિ’ એ ગીતાબોધ અનુસાર જગત અને જીવનને જોવાની સાચી દષ્ટિ એને પ્રાપ્ત થશે. આથી સર્વ પ્રતિ એ અનુકૂળ આચરણ કરશે. સાહિત્ય આપણને મનુષ્યમાત્રનું ગૌરવ કરવાનો સંદેશ આપે છે. કવીન્દ્ર રવીન્દ્રનાથ સાયું જ કહે છે કે આ સૃષ્ટિ પર મનુષ્યથી અદકેરું અન્ય કંઈ નથી. બધા પ્રકારના સંકુચિત મતમતાંતર અને પ્રચાર-પ્રપંચથી સાહિત્ય પર છે. સાહિત્ય ચિરંતન માનવમૂલ્યો પ્રબોધે છે.

સહૃદય ભાવકને નિર્વ્યાજ આનંદ આવતો, એ સાહિત્ય કળાનું મુખ્ય પ્રયોજન છે. આ પ્રકારના આનંદને આપણા પ્રાચીન કાવ્યાચાર્યોએ ‘બ્રહ્મ-સહોદર આનંદ’ કહ્યો છે. સામ્રાટ યંત્રસભ્યતાએ આપણા જીવનમાં એકવિધતા ને નીરસતા પેદા કરી છે, ત્યારે બ્રહ્મ-સહોદર અલૌકિક આનંદ પ્રદાન કરતા સાહિત્યનો મહિમા અનેકગણો વધી જાય છે. કેટલાક વિચારકો એવું માને છે કે ઉપયોગિતાવાદના આજના યુગમાં સાહિત્ય નિરુપયોગી હોઈ અપ્રસ્તુત છે. પરંતુ સાહિત્ય જે દિવ્ય આનંદ પ્રદાન કરે એનાથી મોટી ઉપયોગિતા બીજી કંઈ હોઈ શકે ? આપણે ઉપયોગિતાનો સંબંધ ભૌતિકતા સાથે જોડ્યો છે, એને કારણે જ ભ્રાન્તિ પેદા થઈ છે. આચાર્ય

વિનોબાજી કેવી સરસ માર્મિક વાત કરે છે કે : ‘સામાન્ય માણસને ભોજનનો આનંદ જ્યારે કવિને આનંદનું ભોજન !’ ભોજનમાં છ રસ છે; જ્યારે કવિતામાં નવ રસ છે.

માણસ બિમાર હોય ત્યારે જ ઉપચારની જરૂર પડે છે. સામ્રાટ સમાજ મનોરુગણ છે. એનો ઉત્તમોત્તમ ઉપચાર સાહિત્ય-કળાનું અનુશીલન છે. આ દષ્ટિએ આજે સાહિત્ય વધુમાં વધુ પ્રસ્તુત ગણાય. આપણા મૂર્ધન્ય વિવેક સ્વ. વિષ્ણુપ્રસાદ ત્રિવેદીના મતાનુસાર વર્તમાન સમાજની ભાવના હીનતાનું પ્રમુખ કારણ સાહિત્ય-કળાની ઉપેક્ષા છે. તેથી આજે સાહિત્ય સવિશેષ ઉપયોગી છે.

આજે માણસનો અસલી ચહેરો ખોવાઈ ગયો છે. માણસ રોબોટ બની ગયો છે. એનું વ્યક્તિત્વ ખંડિત અને વિશુંખલ છે. બધે બનાવટ જોવા મળે છે. આપણે માનવને અસલી અને સહૃદય બનાવવો છે. તો શું કરવું ? વિનોબાજી એક સુંદર દષ્ટાંત દ્વારા એનો ઉપાય બતાવે છે. પૃથ્વીના નકશાના આઠ-દશ ટુકડા થઈ ગયા છે. એને સરખા ગોઠવવા છે, પરંતુ ગોઠવવાનું જ્ઞાન નથી. એ નકશાની પાછળની બાજુ માણસની આકૃતિ છે. વિનોબાજી કહે છે : ટુકડા ઊલટા કરો. માણસની આકૃતિ બરાબર ગોઠવો; તો પૃથ્વીનો નકશો આપોઆપ ગોઠવાઈ જશે. તાત્પર્ય એ છે કે માણસ જો પોતાનો અસલી ચહેરો પ્રાપ્ત કરે તો સમગ્ર સંસાર સુંદર બને. આ અસલી ચહેરો શોધી આપવાનો ધર્મ સાહિત્ય-કળા બજાવે છે, પરંતુ આ કામ કઠિન છે; એવું પ્રખ્યાત ઉર્દૂશાયર ગાલિબ કહે છે :

**ફરિશ્તે સે બહેતર હૈ ઈન્સાન બનાના,
મગર ઈસ મેં પડતી હૈ મેહનત જિયાદી.**

મનુષ્યને સાચા અર્થમાં ‘ઈન્સાન’ બનાવવાનો કઠિન ધર્મ બજાવીને આજની પરિસ્થિતિમાં સાહિત્યકળાએ પોતાની પ્રસ્તુતતા સિદ્ધ કરવાની છે. ■

મો. ૭૩૮૩૫૭૪૭૪૭

પ્રેમ અને નિઃસ્વાર્થતા

બીજાઓનું કલ્યાણ કરવા પ્રયત્ન લાંબા સમય સુધી કરતા રહીએ; આ રીતે આપણી જાતને ભૂલી જવાનો પ્રયત્ન કરીએ છીએ. આવું આત્મવિસ્મરણ - આત્મવિલોપન એ જીવનમાં શીખવાનો મહાન પાઠ છે.

માનવી પોતાની મૂર્ખાઈને લીધે માને છે કે પોતે પોતાને સુખી બનાવી શકે છે. વર્ષોનાં વર્ષો એવી મહેનત કર્યા પછી છેવટે તેને માલૂમ પડે છે, સ્વાર્થબુદ્ધિને હણી નાખવી એમાં જ સાચું સુખ સમાયેલું છે ને પોતાના સિવાય બીજું કોઈ પોતાને સુખી કરી શકે એમ નથી.

સમગ્ર જીવન સમર્પણ છે એ વાત સમજો; કુદરત તમને આપી દેવાની ફરજ પાડશે; માટે સ્વેચ્છાએ આપો. ભેગું કરવા તમે સંસારમાં પ્રયત્ન કરો છો. પકડી રાખવા તમે મુઠ્ઠી વાળી રાખો છો, પણ પ્રકૃતિ તમારું ગળું દબાવીને તમારા હાથ ઉઘાડી નાખે છે. તમારી ઈચ્છા હોય કે ન હોય પણ તમારે આપવું જ પડે છે. જેવા તમે કહો છો, ‘નહિ આપું’ કે તરત જ થપ્પડ લાગે છે, માર પડે છે. વહેલું મોડું તો દરેકે દરેકને બધું જ આપી દેવું પડે છે.

બધી સેવાપૂજાનો સાર છે, શુદ્ધ રહેવું અને બીજાનું ભલું કરવું. દરિદ્રમાં, નિર્ભગમાં, રોગીમાં જે શિવનાં દર્શન કરે છે તે જ શિવજીની ખરેખરી પૂજા કરે છે અને જે માત્ર મૂર્તિમાં જ શિવનાં દર્શન કરે છે, તેની પૂજાની તો હજી શરૂઆત જ છે.

હું તો બસ પ્રેમ, કેવળ પ્રેમનો ઉપદેશ આપું છું અને વિશ્વમાં સર્વવ્યાપી એક અદ્વિતીય તત્ત્વ છે, એ વેદાંતના મહાન સત્ય પર તેનો આધાર રાખું છું.

પહેલાં ભોજન અને પછી ભજન. ગરીબ બિયારાં ભૂખે મરતાં હોય છે, તેમનામાં ધર્મ આપણે ઠાંસી ઠાંસીને ભરીએ છીએ ! ભૂખના દુઃખને કોઈ સિદ્ધાંત શાંત કરી શકશે નહિ. તમે હજારો કે લાખો મતવાદોની ચર્ચા કરો, અનેકગણા વધારે સંપ્રદાયો સ્થાપો, પણ જ્યાં

સુધી હૃદયમાં લાગણી ન હોય ત્યાં સુધી એ બધું નકામું, તમારું વેદાંત શીખવે છે, તે પ્રમાણે તેમને માટે લાગણી રાખો. છેવટે તમને એમ લાગવું જોઈએ કે એ બધાં તમારા પોતાના શરીરના જ અવયવો છે. છેવટે તમને અનુભવ થવો જોઈએ કે તમે તથા તેઓ, ગરીબ તથા ધનિક, પુણ્યવાન તથા પાપી, એ બધાં તમે જેને બ્રહ્મ કહો છો તે એકઅનંતના જ ભાગો છે.

દીનહીન માટે લાગણી રાખો અને મદદને માટે ઊંચે ઈશ્વર તરફ જુઓ. મદદ જરૂર મળશે. હૃદય પર આ બોજો અને મગજમાં આ વિચાર ધારણ કરીને હું બાર બાર વર્ષ સુધી આમતેમ ફર્યો છું. કહેવાતા ધનિકો અને મહાપુરુષોને ઘેર ઘેર હું ગયો છું. લોહીલુહાણ હૃદયે અર્ધી દુનિયા ઓળંગીને મદદ માગતો હું અજાણ્યા પ્રદેશમાં ગયો છું. પરમાત્મા મહાન છે. હું જાણું છું કે તે મને મદદ કરશે. આ દેશમાં હું ભૂખ્યો તરસ્યો કદાચ મરી જાઉં, પરંતુ નવયુવાનો ! દીન, અભણ, પીડિત - એ બધા માટેની લાગણી, તેમને માટે પ્રયત્ન, એ હું તમને વારસામાં આપતો જાઉં છું.

આ જીવન અલ્પકાલીન છે, સંસારના મોજશોખ ક્ષણિક છે. પણ જેઓ બીજા માટે જીવે છે તેઓ જ ખરેખર જીવે છે, બાકીના તો જીવતા કરતાં મરેલા વિશેષ છે.

જે ધર્મ કે ઈશ્વર વિધવાનાં આંસુ લૂછી શકે નહિ, અથવા માબાપ વિનાના નિરાધાર બાળકોનાં મુખમાં રોટીનો ટુકડો મૂકી શકે નહિ, તે ધર્મ કે ઈશ્વરમાં હું માનતો નથી.

વત્સ ! પ્રેમ કદી પણ નિષ્ફળ જતો નથી; આજે કે કાલે, અથવા ઘણા જમાના પછી પણ સત્યનો જય થશે. પ્રેમનો વિજય નિશ્ચિત છે, તમે તમારા દેશબંધુઓને ચાહો છો ?

મને મુક્તિની કે ભક્તિની પરવા નથી; ‘વસંતઋતુની જેમ બીજાનું કલ્યાણ કરતાં કરતાં ‘હું તો લાખોવાર નરકમાં જવાનું વધારે પસંદ કરું છું આ છે મારો ધર્મ.

વિશાળતા એ જીવન છે, સર્વ પ્રકારની સંકુચિતતા એ મૃત્યુ છે. સર્વ પ્રકારનો પ્રેમ એ વિશાળતા છે, અને બધી જાતની સ્વાર્થબુદ્ધિ એ સંકુચિતતા છે. તેથી પ્રેમ એ જ જીવનનો એકમાત્ર કાયદો છે. જે ચાહે છે તે જીવે છે, જે સ્વાર્થી છે તે મરે છે. માટે પ્રેમને ખાતર જ પ્રેમ રાખો. કેમ કે જીવવા ખાતર જેમ તમે શ્વાસ લો છો તેમ આ પણ જીવનનો એકમાત્ર નિયમ છે. નિઃસ્વાર્થ પ્રેમ, નિષ્કામ કર્મ અને એવી બીજી બધી વાતોમાં આરહસ્ય રહેલું છે.

દુનિયાને પ્રકાશ કોણ આપશે ? ‘હોમાઈ જવું’ એ ભૂતકાળમાં નિયમ હતો; હજી પણ યુગોના યુગો સુધી એ જ નિયમ ચાલુ રહેશે. સંસારના સર્વોત્તમ વીરો અને વિભૂતિઓએ ઘણાંના કલ્યાણ માટે, સમષ્ટિના શુભ માટે પોતાનો ભોગ આપવો પડશે. વિશ્વપ્રેમી, અપાર દયાવાળા અનેક બુદ્ધોની જરૂર છે.

બધા જીવાત્માના સરવાળારૂપ જે એકમાત્ર ઈશ્વર અસ્તિત્વમાં છે, અને જે એકમાત્ર ઈશ્વરમાં હું માનું છું, તેની પૂજા કરી શકું એટલા માટે ફરી ફરીને જન્મ્યું એમ હું માગું છું અને બીજા બધાં કરતાં દુરાત્મારૂપ મારા ઈશ્વરની, દીનદુઃખીરૂપ મારા ઈશ્વરની અને બધી જાતિનાં તથા બધી પ્રજાનાં ગરીબો રૂપ મારા ઈશ્વરની તો હું ખાસ કરીને સેવાપૂજા કરીશ.

દુનિયાના ધર્મો નિર્જીવ અને હાંસીપાત્ર બની ગયા છે. દુનિયા ચારિત્ર્ય માર્ગ છે. જેમના જીવનમાં નિઃસ્વાર્થ જીવલંત પ્રેમ હોય, એવાની દુનિયાને જરૂર છે. એ પ્રેમ તેમના દરેક શબ્દમાં વજ જેવી શક્તિ મૂકશે.

આત્મ બલિદાન એ ઉત્તમોત્તમ માનવી-ઓનો નિયમ છે, અહંભાવનું સ્થાપન નહીં.

ઉચ્ચ આત્મબલિદાન સાથે જ ધર્મનું આગમન થાય છે. તમારી જાતને માટે કંઈ ઈચ્છો નહિ. બીજાઓને માટે જ બધું કરો. ઈશ્વરમાં જીવવું. ઈશ્વરમાં વિહાર કરવો, ઈશ્વરમાં રમણ કરવું, એ બધાંનો અર્થ આવો જ થાય છે. ■

યાત્રા સૃષ્ટિ

પ્રા. ડો. યશવંત કે. ગોસ્વામી

જાણીતા હિન્દી લેખક અને વિવેચક,
ગુજરાતના શ્રેષ્ઠ NSS પ્રોગ્રામ ઓફિસર એવોર્ડ વિજેતા
અધ્યક્ષ : હિન્દી વિભાગ-કલ્યાણગરા મહિલા કોલેજ, રાજકોટ

૫૧ શક્તિપીઠ : ઇતિહાસ - યાત્રા અને મહત્વ

હિન્દુ શાસ્ત્રો, ધર્મગ્રંથો અને ધાર્મિક કથાનુસાર બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશ ત્રણ પ્રમુખ દેવ છે અને મા સરસ્વતી, લક્ષ્મી અને પાર્વતી ત્રણેય ક્રમશઃ એમનાં પત્ની અને પ્રમુખ દેવીઓ છે. અત્રે આ માહિતી વિવિધ લેખને આધારે તૈયાર કરી છે જેનો ઉદ્દેશ્ય વિવિધ દેવીઓ વિશે માહિતી આપવાનો છે. કારણ કે હિન્દુ ધર્મની વિવિધ દેવીઓ વિષે એટલી બધી કથા-ઉપકથા-લોકકથા અને માન્યતાઓ છે કે ભલભલા ગોથાં ખાઈ જાય. માહિતી દોષ પણ સંભવિત છે એટલે ક્ષમ્ય ગણવા વિનંતી. સતી મહાદેવના પ્રથમ પત્ની અને પાર્વતીજી બીજા પત્ની હતા. પાર્વતીજી પાછલા જન્મમાં સતી હતા. બીજા અવતારમાં સતીએ હિમાલયને ત્યાં અવતાર લઈ ધોર તપશ્ચર્યા કરી મહાદેવને પ્રસન્ન કર્યા અને પાર્વતીરૂપે મહાદેવના પત્ની બન્યા. દક્ષયજ્ઞમાં મહાદેવનું કોઈ સ્થાન ન જોતાં સતી યજ્ઞકુંડમાં પોતાની જાતને ડોમી દે છે. ત્યારબાદ મહાદેવ વીરભદ્ર દ્વારા દક્ષયજ્ઞનો વિનાશ કરે છે અને સતીના મૃત શરીરને ખભે ચઢાવી આકાશ માર્ગે વિચરણ કરતા ત્રણેય લોકમાં હાહાકાર મચી જાય છે, ત્યારે વિષ્ણુ મહાદેવની પ્રાર્થના કરે છે. મહાદેવની આજ્ઞાથી વિષ્ણુના સુદર્શન ચક્રથી સતીના શરીરના ૫૧ ટુકડા થયા એ પૃથ્વીલોકમાં જ્યાં-જ્યાં પડ્યા એ 'શક્તિપીઠ' તરીકે ઓળખાય છે.

ભારતમાં બાર જયોતિર્લિંગ અને ચારધામ યાત્રાની જેમ સતીની બાવન શક્તિપીઠનું વિશેષ ધાર્મિક, પૌરાણિક અને આધ્યાત્મિક મહત્ત્વ છે. શક્તિપીઠની સંખ્યા બાબતે મતભેદો છે. દેવીપુરાણમાં ૫૧ શક્તિપીઠ અને દેવી ગીતામાં ૭૨ શક્તિપીઠનો ઉલ્લેખ છે. તંત્ર યૂગમણીમાં ૫૨ શક્તિપીઠનો ઉલ્લેખ છે. વર્તમાન સમયમાં મુખ્ય ૫૧ શક્તિપીઠમાં ભારતમાં ૪૨, બાંગ્લાદેશમાં ૪ તથા પાકિસ્તાન, તિબેટ અને નેપાળમાં એક એક શક્તિપીઠ આવેલ છે. આ શક્તિપીઠનો ઉલ્લેખ શિવપુરાણ, દેવી ભાગવત, દેવીગીતા તથા કાલીકા પુરાણમાં જોવા મળે છે. સંખ્યાની દૃષ્ટિએ ઉત્તર ભારતમાં ૮ શક્તિપીઠ, દક્ષિણ ભારતમાં ૫ શક્તિપીઠ, પશ્ચિમ ભારતમાં ૫ શક્તિપીઠ, પ.બંગાળમાં ૧૦ શક્તિપીઠ, પૂર્વોત્તર ભારતમાં ૫ શક્તિપીઠ, મધ્ય ભારતમાં ૨ અને પાકિસ્તાન સહિત અન્ય ૪ દેશોમાં ૮ શક્તિપીઠ આવેલ છે. આ ૫૧ શક્તિપીઠોમાં ૧૨ શક્તિપીઠ વિષે મતભેદ પ્રવર્તે છે અને સ્થળ વિષે મતભેદ હોય એવા ૭ શક્તિપીઠ છે. અહીં આપણે મુખ્ય ૫૧ શક્તિપીઠ વિશે જાણીએ.

ઉત્તર ભારતમાં ૧૧ શક્તિપીઠ :

૧. અમરનાથ શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ જમ્મુ-કાશ્મીરમાં અમરનાથની ગુફામાં આવેલ છે. જે ૧૨૭૦૦ ફૂટની ઊંચાઈ પર છે. અહીં સતીનો કંઠ ભાગ પડ્યો હતો. જમ્મુથી પહેલગામ અને બાલતાલ શ્રીનગર થઈ અહીં પહોંચી શકાય છે. અમરનાથની ગુફામાં જ્યાં હિમ શિવલિંગના દર્શન થાય છે. ત્યાં જ બરફની બનેલ પાર્વતી પીઠ પણ છે. જે મહામાયા શક્તિપીઠ તરીકે ઓળખાય છે. મહાદેવે અહીં પાર્વતીજીને અમરનાથની અમરકથા સંભળાવી અમરતાનું જ્ઞાન આપ્યું હતું. આ શક્તિપીઠ પહેલગામથી ૪૬ કિ.મી., બાલતાલથી ૨૦ કિ.મી. અને શ્રીનગરથી ૧૪૬ કિ.મી. દૂર છે.

૨. કાત્યાયની શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ ઉત્તરપ્રદેશમાં મથુરામાં આવેલ છે. ત્યાં ભૂનેશ્વર મહાદેવનું મંદિર આવેલ છે. સતીના કેશ (વાળ) અહીં પડ્યા હતા. અહીં તેઓ 'કાત્યાયની દેવી' ઉમા અને ચામુંડા દેવી તરીકે પણ ઓળખાય છે. આ શક્તિપીઠ વૃંદાવન-મથુરા દિલ્લીથી ૧૫૦ કિ.મી. લખનૌથી ૩૫૦ કિ.મી. અને આગ્રાથી ૫૦ કિ.મી. દૂર છે.

૩. વિશાલાક્ષી શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ વારાણસી ઉ.પ્રદેશમાં ગંગા કિનારે મણીકર્ણ ઘાટ પર કાશી વિશ્વનાથ મંદિરની પાસે આવેલ છે. અહીં દેવી સતીના

જમણા કાનના મણી પડ્યા હતા. કાશી રેલ, સડક અને હવાઈ માર્ગે મોટા શહેરો સાથે જોડાયેલું છે. તેથી સરળતાથી કાશી પહોંચી શકાય છે. અહીંથી ગોરખપુર, નેપાળ, જનકપુર, અલ્હાબાદ, સારનાથ, બોધીગયા, ચિત્રકૂટ અયોધ્યા નજીક થાય છે. જે ગોરખપુરથી ૧૦૦ કિ.મી. અને પ્રયાગથી ૧૮૦ કિ.મી. દૂર છે.

૪. પ્રયાગ શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ ઉત્તરપ્રદેશમાં પ્રયાગ-અલ્હાબાદ ખાતે છે. દેવીનું નામ 'લલીતાદેવી' છે. સતીના હાથની આંગળીઓ આ જગ્યાએ પડી હતી. આ શહેર દેશના તમામ મોટા શહેરો સાથે રેલ, સડક, હવાઈ માર્ગે જોડાયેલું છે. અહીં જ ગંગા, યમુના અને સરસ્વતી નદીનો ત્રિવેણી સંગમ થાય છે. દર બાર વર્ષે અહીં કુંભમેળાનું આયોજન થાય છે. ગંગા નદીના કિનારે વસેલ પ્રયાગ-રાજનો ઉલ્લેખ રામાયણ, મહાભારત અને પુરાણોમાં થયેલ છે. આ સ્થળ કાશીથી ૧૨૦, લખનૌથી ૨૩૦, પટણાથી ૨૩૫ અને દિલ્લીથી ૬૭૫ કિ.મી. દૂર છે.

૫. જવાળામુખી શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ હિમાચલ પ્રદેશના કાંગડા જિલ્લામાં

યાત્રા સૃષ્ટિ

જવાળામુખી (નગરકોટ) ખાતે આવેલ છે. જે હિમાલયની પહાડીઓમાં ૨૪૦૦ ફૂટની ઊંચાઈ પર સ્થિત છે. અહીં દેવી સતીની જીભ પડી હતી. પાંચ પાંડવો એ પણ આ શક્તિપીઠના દર્શન કર્યા હતા. અહીં સતીની રોજ પાંચ વખત આરતી થાય છે. કાંગડાથી ૩૫ કિ.મી. દૂર હોશિયારપુરથી, ગૌરીપુર, ડેરા થઈ જવાળામુખી પહોંચી શકાય છે. પઠાણકોટથી પણ જઈ શકાય છે. ડેલહાઉસી, ખજીયાર, ચંબા, હિલસ્ટેશન અહીંથી નજીક થાય છે.

૬. જાલંધ શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ પંજાબ રાજ્યમાં જાલંધર શહેરમાં છે. દેવીનું નામ 'ત્રિપુરમાલી'ની અને 'વિશ્વમુખી' દેવી છે. અહીં સતીના વામ સ્તનનો ભાગ પડ્યો હતો. આ શક્તિપીઠ જાલંધર રેલ્વે સ્ટેશનથી ૪ કિ.મી., અમૃતસર અને લુધીયાણાથી ૭૦ કિ.મી. દૂર છે. જે સડક, હવાઈ અને રેલમાર્ગે ભારતના મુખ્ય શહેરો સાથે જોડાયેલ છે.

૭. દેવીકૂપ શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ હરિયાણા રાજ્યમાં કુરૂક્ષેત્ર જિલ્લામાં થાનેસર ખાતે આવેલ છે. દેવીનું નામ 'સાવિત્રી' અને 'દેવી ભદ્રકાળી' છે. સતીનો જમણો પગ આ સ્થાને પડ્યો હતો. કુરૂક્ષેત્ર દિલ્હીથી ૧૬૦ કિ.મી. દૂર છે. દેશના તમામ રેલ્વે સ્ટેશન, સડક અને હવાઈમાર્ગ સાથે જોડાયેલ છે. થાનેસર કુરૂક્ષેત્રથી માત્ર ૪ કિ.મી.ના અંતરે છે.

૮. મગધ શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ બિહાર રાજ્યના પાટનગર પટણા-મહારાજગંજ ખાતે પટના રેલ્વે સ્ટેશન થી ૬ કિ.મી. દૂર છે. અહીં દેવી 'પરમેશ્વરી' તરીકે ઓળખાય છે. સતીનો જમણો સાથળ આ જગ્યાએ પડેલ. પટનેશ્વરી દેવી અહીં મહાલક્ષ્મી, મહાકાળી અને મા સરસ્વતી સ્વરૂપે વિદ્યમાન છે. ભારતના તમામ મોટા શહેરો સાથે ત્રણેય માર્ગે આ સ્થળ જોડાયેલ છે.

૯. માનસ શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ ચીન (તિબેટ) માં માનસરોવરના કિનારે કૈલાસ ક્ષેત્રમાં આવેલ છે. કાઠમંડુથી માનસરોવર ૧૦૦૦ કિ.મી. અને દિલ્હીથી વાયા ઝું પર્વત, લીપુલેખ, તકલાકોટથી આ સ્થળ ૭૦૦ કિ.મી. દૂર છે. અહીં દેવી સતીની જમણી હથેળી પડેલ. આ સ્થળ હિમાલયમાં ૧૫૦૦૦ ફૂટની ઊંચાઈએ આવેલ છે. માનસરોવરથી કૈલાસ પર્વતના ભવ્ય દર્શન થાય છે. માનસરોવરની સાથે કૈલાસની પ્રદક્ષિણા પણ કરી શકાય છે. ચાચના સરકારની મંજૂરી વિના અહીં જઈ શકાતું નથી. અહીં માત્ર મે થી સપ્ટેમ્બર ૬ મહિના દરમ્યાન જ જઈ શકાય છે.

પશ્ચિમ ભારતમાં પાંચ શક્તિપીઠ :

૧૦. કર્ણાટક શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ મહારાષ્ટ્રના કોલ્હાપુર જિલ્લામાં રાજમહલ ખાતે આવેલ છે. દેવીનું નામ ભગવતી 'મહાલક્ષ્મી' અને 'મહિષાસુર મર્દિની' તરીકે ઓળખાય છે. સતીની આંખ આ જગ્યાએ પડી હતી. પાંચ નદીઓના સંગમ પંચગંગા નદીના કાંઠે સ્થિત આ શક્તિપીઠ પાસે શિવલિંગ, નંદી મંદિર અને મહાલક્ષ્મીના મંદિરો આવેલ છે. આ શક્તિપીઠ નાસીકથી ૧૦૦ કિ.મી. રત્નાગીરીથી ૧૪૦ કિ.મી., સતનાથી ૧૩૬ કિ.મી. અને મુંબઈથી ૨૫૦ કિ.મી. દૂર આવેલ છે. નજીકનું રેલ્વે સ્ટેશન કોલ્હાપુર છે.

૧૧. જનસ્થાન શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ પણ મહારાષ્ટ્રમાં નાસીક-પંચવટી જિલ્લામાં આવેલ છે. અહીંની દેવી 'ભદ્રકાળી ભ્રામરી' તરીકે ઓળખાય છે. દેવી સતીની હડપથી અહીં પડી હતી. જે મુંબઈથી ૧૮૦, પુનાથી ૩૦૦ અને અમદાવાદથી ૪૮૦ કિ.મી. દૂર સડક, રેલમાર્ગ, હવાઈમાર્ગ સાથે જોડાયેલ છે.

૧૨. અંબાજી શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ ગુજરાતમાં બનાસકાંઠા જિલ્લામાં આવેલ છે. જે અમદાવાદથી ૧૮૬ કિ.મી., મહેસાણાથી ૧૨૩ કિ.મી.,

પાલનપુરથી ૫૮ કિ.મી. રાજકોટથી ૩૮૫ કિ.મી. અને સુરતથી ૪૪૦ કિ.મી. દૂર છે. નજીકનું રેલ્વે સ્ટેશન પાલનપુર અને એરપોર્ટ અમદાવાદ છે. અહીં દેવી 'અંબા' કે 'અંબિકા' તરીકે ઓળખાય છે. માતાનું હૃદય અહીં પડેલ. આ શક્તિપીઠનું ભવ્ય મંદિર આરાસુર, ડુંગરમાં અરવલ્લીની પર્વતમાળામાં આવેલ છે. અહીં ભાદરવી અગિયારસથી પૂર્ણિમા સુધી ભવ્ય મેળો ભરાય છે. જગદંબાએ અહીં જ આરાસુર રાક્ષસનો વધ કર્યો હતો. અહીંથી હિલસ્ટેશન માઉન્ટઆબુ, કોટેશ્વર મહાદેવ, કામાક્ષી મંદિર, જૈન ટેરાસર, કૈલાસ ટેકરી, બાલારામ, માંગલ્યવન જોવાલાયક સ્થળો છે. માતાજીનું હૃદય આ સ્થળે પડ્યું હોવાથી સર્વ શક્તિપીઠમાં આ શક્તિપીઠ હૃદયસ્થ છે. શ્રીકૃષ્ણ રૂકમણીનું અપહરણ કરીને અહીં જ લાવ્યા હતા અને માં અંબાની પૂજા કરી હતી.

૧૩. મણિવેદીકા શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ રાજસ્થાનનાં અજમેર જિલ્લામાં પુષ્કર ખાતે આવેલ છે. અહીં માતાજી 'ગાયત્રી દેવી' અને 'શાપ વિમોચિની' દેવી તરીકે પ્રખ્યાત છે. દેવીનું 'મણિબંધ'. આ જગ્યાએ પડેલ. પુષ્કર રાજસ્થાનના મધ્ય-પૂર્વ ભાગમાં અરવલ્લી પર્વતમાળાની પશ્ચિમે આવેલ છે. રામ-લક્ષ્મણ અને સીતાએ આ ક્ષેત્રમાં સ્નાન કરેલ. પંચતીર્થ પુષ્કર, કુરૂક્ષેત્ર, ગયા, ગંગા અને પ્રભાસમાં સમાવેશ થાય છે. આ શક્તિપીઠ - અમદાવાદથી ૪૮૦, ઉદયપુરથી ૨૭૦, જોધપુરથી ૨૦૭, અજમેરથી ૧૭ તથા દિલ્હીથી ૪૦૦ કિ.મી. દૂર છે. નજીકનું હવાઈમથક ઉદયપુર, જયપુર છે. અહીં બ્રહ્માજીનું મંદિર, પુષ્કર તળાવ, શીખ ગુરૂદ્વારા અને કિશનગઢ જોવાલાયક છે.

૧૪. વિરાટ અંબિકા શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ પણ રાજસ્થાનના જયપુર જિલ્લામાં, વિરાટનગર, પાપડી ગામ ખાતે આવેલ છે. માતાજી અહીં 'અંબિકા' તરીકે પૂજાય છે. માતાજીના ડાબા પગની આંગળીઓ આ જગ્યાએ પડેલ. આ નગર પૂર્વે મત્સ્યરાજ વિરાટ રાજાની રાજધાની પણ હતું જે અરવલ્લી ગિરિમાળાની મધ્યમાં આવેલ છે. આ શક્તિપીઠની સ્થાપના પાંડવોએ કરી હતી. આ શક્તિપીઠ જયપુરથી ૮૫, ઉદેપુરથી ૩૭૪, જોધપુરથી ૩૪૩, અમદાવાદથી ૬૨૫ અને દિલ્હીથી ૩૪૫ કિ.મી. દૂર છે.

દક્ષિણ ભારતના પાંચ શક્તિપીઠ :

૧૫. ગોદાવરી શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ આંધ્રપ્રદેશના પૂ. ગોદાવરી જિલ્લામાં કુબ્બુર રાજમુંદ્રી ખાતે આવેલ છે. અહીં માતાજી 'વિશ્વેશ્વરી દેવી' (રૂકમણી) તરીકે પૂજાય છે. માતાજીના ડાબા ગાલ (વામગંડ) અહીં પડેલ. કથાનુસાર આ જગ્યાએ ગૌતમઋષિએ ત્રેતાયુગમાં તપશ્ચર્યા કરેલ. આ સ્થાન પહેલાં દંડકારણ્ય તરીકે ઓળખાતું. આ સ્થાને ભગવાન રામ, સીતા અને લક્ષ્મણ સાથે આવી થોડો સમય દંડક અરણ્ય (જંગલ)માં રહ્યા હતા. ગોદાવરી નદીના કિનારે આ ભવ્ય શક્તિપીઠ છે. જે રાજમુંદ્રીથી ૩૮ કિ.મી. દૂર જે રેલ અને સડક માર્ગે જોડાયેલ છે.

૧૬. શ્રી શૈલ શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ આંધ્રપ્રદેશના કુર્નુલ જિલ્લામાં શ્રી શૈલમ જ્યોતિર્લિંગ ખાતે આવેલ છે. માતાજી અહીં 'મહાલક્ષ્મી' તરીકે પૂજાય છે. માતાજીની ગરદન આ જગ્યાએ પડી હતી. આ શક્તિપીઠ કૃષ્ણા નદીના ઉપરમાં ભાગમાં સ્થિત છે. અગ્નિપુરાણ અનુસાર શૈલક્ષેત્ર શિવ અને પાર્વતીનું પાવનધામ છે. શક્તિપીઠ સાથે શૈલમ જ્યોતિર્લિંગનો બેવડો લાભ દર્શનાથીઓને મળે છે. હૈદરાબાદથી ૨૩૦ કિ.મી. દૂર શૈલમનો પહાડીમાર્ગ આકર્ષક, રમ્ય અને મન-ભાવન છે. શ્રી શૈલમ તિરૂપતિથી ૪૩૦, ચેન્નઈથી ૫૭૫ અને બેંગલોરથી ૫૪૦ કિ.મી. દુર છે. હૈદરાબાદથી શૈલમ જવા માટે નિયમિત બસ સેવા ઉપલબ્ધ છે.

યાત્રા સૃષ્ટિ

૧૭. શુચીન્દ્રમ શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ તામિલનાડુ રાજ્યના કન્યાકુમારી જિલ્લામાં શુચીન્દ્રમ ખાતે આવેલ છે. અહીં માતાજી દેવી 'નારાયણી' તરીકે પૂજાય છે. આ સ્થળે માતાજીના ઉપરના દાંત પડ્યા હતા. શુચીન્દ્રમ ખાતે આવેલ શિવાલયમાં આ શક્તિપીઠ છે. આ સ્થળે ગૌતમ ઋષિના શ્રાપથી મુક્તિ મેળવવા ઈન્દ્રએ મરૂત્વાન પહાડી પર તપ કરેલ. શુચી અને ઈન્દ્ર આ બંને શબ્દો ભેગા થઈને શુચીન્દ્રમ બને છે. શુચી એટલે પવિત્ર. જ્યાં ઈન્દ્ર પવિત્ર થયા તે સ્થળ શુચીન્દ્રમ. માતાજીનું આ ભવ્ય મંદિર કન્યાકુમારીથી ૧૫ કિ.મી., તીરૂવેલવલીથી ૯૭ કિ.મી., મદુરાઈથી ૧૩૦ કિ.મી. અને ત્રિવેન્દ્રમથી ૮૬ કિ.મી. દૂર છે. ત્રિવેન્દ્રમ નજીકનું હવાઈ મથક છે. કન્યાકુમારી હિંદ મહાસાગર, બંગાળની ખાડી તથા અરબસાગરનું સંગમ સ્થાન છે.

૧૮. કાંચી શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ તામિલનાડુ રાજ્યના કાંચીપુરમ જિલ્લામાં પેરીયા ખાતે આવેલ છે. અહીં માતાજી 'કામાક્ષી' અને 'દેવગભા' તરીકે પૂજાય છે. માતાજીના શરીરનું હાડપિંજર આ જગ્યા પર પડેલ. આ શક્તિપીઠનું મંદિર પાંચ એકરની વિશાળ જગ્યામાં ફેલાયેલ છે. જેની સ્થાપના આદિ શંકરાચાર્ય દ્વારા કરવામાં આવેલ. મંદિરમાં કામાક્ષીદેવીની ૫ ફૂટની શ્યામવર્ણની પ્રતિમા સાથે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને રૂદ્રનું પણ સ્થાપન છે. મંદિરનું શિખર સોનાના વિમાનથી સજાવેલું છે અને ગર્ભગૃહમાં ૨૪ સ્તંભ આવેલા છે, ભારતના જે ત્રણ મુખ્ય શહેરમાં આઘશક્તિની વિશેષ પૂજા થાય છે. તેમાં કાંચીપુરમ મહત્વનું છે. કાંચીપુરમ ચેન્નાઈથી ૧૦૦ કિ.મી., મુંબઈથી ૧૬૦૦ કિ.મી. અને દિલ્હીથી ૨૫૦૦ કિ.મી. દૂર આવેલ છે.

૧૯. કણ્ચકાશ્રમ શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ તામિલનાડુ રાજ્યના કન્યાકુમારી જિલ્લામાં કન્યાકુમારી ખાતે મંદિર રોડ પર આવેલ છે. અહીં માતાજી 'કુમારીદેવી' અને 'શર્વાણીદેવી' તરીકે પૂજાય છે. મંદિરની ઉત્તર તરફ ભદ્રકાળીનું મંદિર છે. સૂર્યોદય અને સૂર્યાસ્તનું મનોહર દૃશ્ય સાગર કિનારેથી જોઈ શકાય છે. આ શક્તિપીઠ મદુરાઈથી ૧૩૦ કિ.મી. તીરૂવેલવલીથી ૯૭ કિ.મી. અને ત્રિવેન્દ્રમથી ૮૬ કિ.મી. દૂર છે, નજીકનું રેલ્વે સ્ટેશન કન્યાકુમારી અને હવાઈમથક ત્રિવેન્દ્રમ છે. તીરૂવેલવલીથી નિયમિત બસ સેવા પણ ઉપલબ્ધ છે.

પશ્ચિમ બંગાળના ૧૦ શક્તિપીઠ :

૨૦. કિરીટ શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ પ.બંગાળ રાજ્યમાં હુગલી જિલ્લામાં ગંગાતટ હાવડા ખાતે આવેલ છે. અહીં માતાજી 'ભુવનેશ્વરી' દેવી અને 'વિમલાદેવી' તરીકે પૂજાય છે. માતાજીના મસ્તક પરનો મુકુટ આ જગ્યાએ પડ્યો હતો. હુગલી નદીના કિનારે આવેલ હાવડા કલકત્તાનું જોડાયું નગર કહેવાય છે. અહીંનું લોકનાથ શિવમંદિર ખૂબજ વિખ્યાત છે. દુર્ગા ઉત્સવની અહીં શાનદાર ઉજવણી થાય છે. હાવડા કલકત્તાથી ૧૫ કિ.મી., લખનૌથી ૧૧૧૦ કિ.મી., દિલ્હીથી ૧૫૬૦ અને મુંબઈથી ૩૦૨૦ કિ.મી. દૂર આવેલ છે.

૨૧. અહ્લસા શક્તિપીઠ : પ.બંગાળમાં વિરભૂમિ જિલ્લામાં લાભપુર, અહમદપુર ખાતે આ શક્તિપીઠ આવેલ છે. અહીં માતાજી 'કુલ્લરા દેવી' તરીકે પૂજાય છે. આ જગ્યાએ સતી માતાના નીચલા હોઠ પડ્યા હતા. ઈશાની નદીના કિનારે પ્રાકૃતિક સૌંદર્યથી ભરપુર આ શક્તિપીઠનું સૌંદર્ય અદ્વિતીય છે. ૧૩૦૨ ઈ.સ.માં તેની સ્થાપના થયેલ છે. આ વિસ્તાર સંપૂર્ણ જંગલ વિસ્તાર છે. આ શક્તિપીઠ કલકત્તાથી ૧૨૨ કિ.મી., દેવધરથી ૧૪૦ કિ.મી. અને તારાપીઠ હુમકાથી ૯૦ કિ.મી. દૂર છે. સુરી શહેરથી ૭૫ કિ.મી. અહમદપુર અને ત્યાંથી ૧૪ કિ.મી. ના અંતરે લાભપુર પહોંચી શકાય છે.

૨૨. નંદીપુર શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ પણ પ.બંગાળના વિરભૂમિ જિલ્લામાં આવેલ છે. અહીં માતાજી 'નંદીની' તરીકે પૂજાય છે. માતાજીના ગળાનો હાર આ જગ્યાએ પડ્યો હતો. સુરી શહેર જવા માટે રામપુરથી ૨૦ કિ.મી. દૂર સેંથીયા રેલ્વે સ્ટેશન પહોંચી શકાય છે. સુરી કલકત્તાથી ૧૯૩ કિ.મી., ભુવનેશ્વરથી ૫૪૫ કિ.મી. અને દિલ્હીથી ૧૩૪૦ કિ.મી. દૂર છે. નજીકનું હવાઈમથક કલકત્તા અને રેલ્વે સ્ટેશન તારપીઠ ૪૫ કિ.મી. દૂર છે.

૨૩. નલહટી શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ પ.બંગાળમાં વિરભૂમિ જિલ્લામાં નલહટી ગામ બેલાપુર ખાતે આવેલ છે. અહીં માતાજી 'કાલકા દેવી' તરીકે પૂજાય છે. અહીં માતાજીના શરીરની ઉદર નળી પડેલ. માતાજીના અંગની કંઠનળી અહીં પડી હોવાથી શક્તિપીઠનું નામ નળાદેશ્વરી અને ગામનું નામ નળહટી પડ્યું છે. રામપુર હાટથી તારાપીઠ થઈને ૨૫ કિ.મી. અંતરે નલહટી ગામ આવેલ છે. આ ગામ ઝારખંડ અને પ.બંગાળની સરહદ પર વિરભૂમિમાં આવેલ છે.

૨૪. બહુલા શક્તિપીઠ : પ.બંગાળના વર્ધમાન જિલ્લામાં કેતુગામ-કટવામાં આ શક્તિપીઠ છે. અહીં માતાજી 'દેવી બહુલા' તરીકે પૂજાય છે. માતાજીનો ડાબો હાથ આ સ્થળે પડ્યો હતો. આ શક્તિપીઠ કલકત્તાથી ૧૦૩ કિ.મી., વર્ધમાન અને ત્યાંથી ૬૫ કિ.મી. કટવા થઈને કેતુગામ પહોંચી શકાય છે. જે કલકત્તાથી ૧૭૦ કિ.મી., લખનૌથી ૧૧૧૦ કિ.મી., દિલ્હીથી ૧૫૬૦ કિ.મી. અને મુંબઈથી ૩૦૨૦ કિ.મી. દૂર આવેલ છે.

૨૫. ત્રિસ્યોતા શક્તિપીઠ : પ.બંગાળના જલપાઈગુડી જિલ્લામાં બોદાગંજ જંગલ, શાલવાડી ગામ ખાતે આ શક્તિપીઠ આવેલ છે. અહીં સતીની 'ભામરીદેવી' તરીકે પૂજા થાય છે. સતીનો ડાબો પગ આ સ્થળે પડ્યો હતો. આ શક્તિપીઠ બિહાર અને બંગાળની સરહદના જંગલ વિસ્તારમાં છે. જલપાઈગુડીથી ૨૦ કિ.મી. દૂર બોદાગંજ જંગલમાં તિસ્તા નદીના કિનારે આવેલ છે. જે પટનાથી ૫૦૮ કિ.મી. દૂર છે.

૨૬. વિભાષ શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ પ. બંગાળમાં મિદનાપુર જિલ્લામાં રૂપનારાયણ નદીના કિનારે તામ્રલુક ગામમાં આવેલ છે. અહીં દેવી 'ભીમારૂપા' અને 'કાપાલીની' તરીકે પૂજાય છે. સતીના ડાબા પગની ઘૂંટી આ સ્થળે પડી હતી. મિદનાપુરથી તામ્રલુક ૪ કિ.મી. દૂર છે. મિદનાપુર હાવડાથી ૧૧૪ કિ.મી., કલકત્તાથી ૧૩૦ કિ.મી. ભુવનેશ્વરથી ૩૦૦ કિ.મી. અને દિલ્હીથી ૧૬૦૦ કિ.મી. દૂર છે. નજીકનું રેલ્વે સ્ટેશન કુડા અને હવાઈમથક કલકત્તા છે.

૨૭. યુગાદ્યા શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ પ.બંગાળના વર્ધમાન જિલ્લામાં અજેય નદીના કિનારે શ્રીરગામ ખાતે આવેલ છે. અહીં સતી 'યુગાદ્યા દેવી' અને 'ભૂતધાત્રી દેવી' તરીકે પૂજાય છે. દેવીના જમણા પગનો અંગૂઠો આ સ્થળે પડ્યો હતો. આ શક્તિપીઠ પ.બંગાળનું મુખ્ય તીર્થસ્થાન છે. રામાયણના કથા પ્રસંગ સાથે પણ આ સ્થળ જોડાયેલ છે. આ શક્તિપીઠ વર્ધમાનથી ૪૫ કિ.મી., કલકત્તાથી ૧૩૫ કિ.મી., દુર્ગાપુરથી ૬૫ કિ.મી., શિવડીથી ૮૦ કિ.મી. અને દિલ્હીથી ૧૪૫૦ કિ.મી. દૂર આવેલ છે.

૨૮. કાળીઘાટ શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ પ.બંગાળમાં હુગલીના નદીના કિનારે કાલીઘાટ કલકત્તા ખાતે આવેલ છે, અહીં 'દેવી કાલીકા' તરીકે પૂજાય છે. અહીં સતીના જમણા પગનો અંગૂઠો છોડીને ચાર આંગળીઓ પડી હતી. મંદિરના વિશાળ ગર્ભગૃહમાં માતા કાલીની શ્યામવર્ણ પ્રતિમા છે. માતાના ચાર હાથ અને દાંત સોનાના છે ગળામાં ૧૦૮ મુંડાળા છે. મા કાલીના ચરણોમાં ૬૦ કિલો ચાંદીની શિવપ્રતિમા છે. માતાજીનો મુકુટ અને જીભ ઉપરાંત છત્તર સોનાનું છે.

યાત્રા સૃષ્ટિ

મંદિરની જમણી બાજુ નારાયણનું અને તેની સામે શિવમંદિર છે. તેની પાછળ ભૈરવ અને હનુમાનજીનું મંદિર પણ છે. જમણી બાજુ રાધાકૃષ્ણ મંદિર છે. આ શક્તિપીઠ બંગાળનું મુખ્ય તીર્થસ્થાન મનાય છે. હાવડા રેલ્વે સ્ટેશનથી ૭ કિ.મી. દૂર આવેલ આ શક્તિપીઠ પટણાથી ૫૩૨, વારાણસીથી ૫૬૦, લખનૌથી ૧૧૦૦, દિલ્હીથી ૧૫૫૦ અને મુંબઈથી ૩૦૨૦ કિ.મી. દૂર છે.

૨૮. વર્કેશ્વર શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ પ.બંગાળના વીરભૂમિ જલ્લામાં વર્કેશ્વર-દૂર્ગાજીપુર ખાતે આવેલ છે. અહીં દેવીની પૂજા ‘મહિષાસુર મર્દની’ દેવી તરીકે થાય છે. આ જગ્યાએ દેવી સતીનું ત્રીજું નેત્ર યા મન પડેલ વર્કેશ્વર શબ્દ અહીં પૂજાતા શિવના નામ પરથી આવ્યો છે. આ સ્થળે અષ્ટાવક મુનિએ અનેક વર્ષ તપશ્ચર્યા કરી મહાદેવને પ્રસન્ન કર્યા હતા. વર્કેશ્વરની આસપાસ સાત ગરમકુંડ છે. અગ્નિકુંડ, ચંદ્રકુંડ, સૂર્યકુંડ, ભૈરવકુંડ, સૌભાગ્યકુંડ, જીવિત કુંડ, ખારકુંડ એના નામ છે. અહીં ખારકુંડનું પાણી વધુ ગરમ અને જીવિત કુંડનું પાણી ઠંડુ છે. અગ્નિકુંડમાં સ્નાન કરવાથી અનેક બિમારીઓ દૂર થાય છે. આ શક્તિપીઠ રાંચીથી ૨૮૮ કિ.મી., દેવધરથી ૧૪૦ કિ.મી., કલકત્તાથી ૧૮૦ કિ.મી. દૂર આવેલ છે. નજીકનું રેલ્વે સ્ટેશન તારાપીઠ રોડ અને હવાઈમથક કલકત્તા છે.

પૂર્વોત્તર ભારતના પાંચ શક્તિપીઠ :

૩૦. કામાખ્યા શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ આસામ રાજ્યમાં ગુવાહાટી ખાતે આવેલ છે. ‘દેવી કામાખ્યા’ તરીકે પૂજાય છે. અહીં દેવી સતીનો યોની ભાગ પડ્યો હતો. અહીં કામાખ્યા દેવી ૬૪ યોનિઓ અને ૧૦ મહાવિદ્યાઓ સાથે બિરાજે છે. આ શક્તિપીઠ સાથે નરકાસુર રાક્ષસની કથા જોડાયેલી છે. જે કામાખ્યાને પોતાની પત્ની બનાવવાનું દુઃસાહસ કરે છે. કામાખ્યા દેવીએ યુક્તિથી એનાથી મુક્તિ મેળવી અને વિષ્ણુએ નરકાસુરનો વધ કર્યો. મહાભૈરવીનું આ મંદિર વિશ્વના સર્વોચ્ચ ‘કૌમાર્યતીર્થ’ તરીકે ઓળખાય છે.

અહીં દેવી દર મહિને રજસ્વલા થાય છે. શક્તિપીઠમાં જળસ્રોતની સાથે ગુફા પણ છે. મંદિરમાં માતાજીની યોનીને રેશમી સાડીમાં લપેટીને ફૂલોથી ઢાંકીને રાખવામાં આવેલ છે. કામાખ્યા મંદિર પ્રસિધ્ધ તાંત્રિક શક્તિપીઠ છે. ભક્ત પ્રહલાદે અહીં શિવ-પાર્વતીની પૂજા કરી હતી. રામના સમયનું પ્રાચીન ક્ષેત્ર પણ આ જ મનાય છે. ગુવાહાટીથી ૭ કિ.મી. દૂર કામાખ્યા પહોંચી શકાય છે. ગુવાહાટી શિલાંગ થી ૧૨૦ કિ.મી., કલકત્તા થી ૧૦૩૨ કિ.મી., લખનૌથી ૧૪૬૦ કિ.મી., દિલ્હીથી ૧૮૭૦ કિ.મી. અને મુંબઈથી ૩૬૦૦ કિ.મી. દૂર છે. નજીકનું રેલ્વે સ્ટેશન અને એરપોર્ટ ગુવાહાટી છે.

૩૧. જયંતિ શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ મેઘાલયમાં જયંતિયા પહાડીમાં જયંતિયા જલ્લામાં બાઉરભાગ ગામ ખાતે આવેલ છે. અહીં દેવીની ‘જયંતિદેવી’ તરીકે પૂજા થાય છે. આ સ્થળે દેવીનો ડાબો સાથળ પડ્યો હતો. આ શક્તિપીઠનું નિર્માણ ૧૬મી સદીમાં જયંતિયા રાજા દ્વારા કરવામાં આવેલ. મંદિરનું વ્યુહાત્મક સ્થાન અને શક્તિની હાજરી સૂચવે છે કે આ મંદિર રાજાના કિલ્લાનો ભાગ હશે. જયંતિયા પહાડી પર બાઉરભાગ ગામમાં શિલાંગ રેલ્વેસ્ટેશનથી જીપ દ્વારા જઈ શકાય છે. જે શિલાંગથી ૫૦ કિ.મી. ગુવાહાટીથી ૧૫૦ કિ.મી., પટનાથી ૧૦૦૦ કિ.મી. અને કલકત્તાથી ૧૧૦૩ કિ.મી. દૂર આવેલ છે. અહીં નજીકનું રેલ્વે સ્ટેશન અને એરપોર્ટ શિલાંગ છે.

૩૨. ત્રિપુરા શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ ત્રિપુરા રાજ્યમાં દ.ત્રિપુરા જલ્લામાં ઉદયપુરનગર, રાધાકિશોરી ગામ ખાતે આવેલ છે. અહીં દેવીની ‘ત્રિપુરાસુંદરી’ તરીકે આરાધના થાય છે. આ સ્થળે સતીનો જમણો પગ પડ્યો હતો. આ મંદિરનું

ક્ષેત્રફળ ૧૦ એકર છે અને તેની સામે ૩ એકરમાં વિશાળ સરોવર આવેલ છે. આ મંદિર ત્રિપુરા શૈલીનું ઉત્તમ ઉદાહરણ છે. દેવીના નામ પરથી જ આ સમગ્ર પ્રદેશનું નામ ‘ત્રિપુરા’ પડ્યું છે. મંદિરની પાછળના ભાગમાં પણ સાત એકરમાં વિશાળ સરોવર આવેલ છે. આ શક્તિપીઠ ઉદયપુર અગરતલાથી ૬૦ કિ.મી. બાંગ્લાદેશ ઢાકાથી ૧૮૦ કિ.મી. ગુવાહાટીથી ૬૦૦ કિ.મી. કલકત્તાથી ૧૫૫૦ કિ.મી. અને લખનૌથી ૨૧૦૦ કિ.મી. દૂર છે. નજીકનું રેલ્વે સ્ટેશન કુમારઘાટ છે. જે ૧૮૦ કિ.મી. દૂર છે અને હવાઈમથક અગરતલા છે.

૩૩. ઉત્કલ શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ ઓરિસ્સા રાજ્યમાં ઉત્કલપ્રદેશમાં જગન્નાથ મંદિર ખાતે આવેલ છે. અહીં માતાજી ‘દેવી વિમળા’ તરીકે પૂજાય છે. દેવી સતીની નાભી આ સ્થળે પડી હતી. જગન્નાથ ભગવાનને જે ભોગ લગાવાય છે. તે પહેલાં વિમળા દેવીને સમર્પિત કરીને જ મહાપ્રસાદના રૂપમાં ગ્રહણ કરાય છે. દર વર્ષે અષાઢી બીજના રોજ વિશ્વની સૌથી મોટી જગન્નાથ રથયાત્રા અહીંથી જ નીકળે છે. આ મંદિરની ઊંચાઈ ૪૫ ફૂટ છે. તાંત્રિક સાધનાની તમામ પૂજાઓ અહીં કરવામાં આવે છે. ઓરિસ્સા રાજ્યના કોઈપણ શહેરથી પુરી આસાનીથી પહોંચી શકાય છે જે ભુવનેશ્વરથી ૬૦ કિ.મી., કટકથી ૮૦ કિ.મી., કલકત્તાથી ૫૦૦ કિ.મી., રાંચીથી ૫૧૫ કિ.મી., પટનાથી ૮૩૦, ચેન્નાઈથી ૧૧૨૦, મુંબઈથી ૧૭૫૦ કિ.મી. અને દિલ્હીથી ૧૭૬૬ કિ.મી. દૂર આવેલ છે. નજીકનું રેલ્વે સ્ટેશન પુરી અને એરપોર્ટ ભુવનેશ્વર છે.

૩૪. વૈદ્યનાથ શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ ઝારખંડ રાજ્યના દેવધર જલ્લામાં બાબા વૈદ્યનાથ ધામ ખાતે આવેલ છે. અહીં દેવીની ‘જયદુર્ગા’ તરીકે પૂજા થાય છે. માતા સતીનું હૃદય આ સ્થળે પડ્યું હતું. આ શક્તિપીઠ સાથે બાર જ્યોતિર્લિંગમાંના એક વૈદ્યનાથ જ્યોતિર્લિંગના દર્શનનો અમૂલ્ય લાભ ભાવિકોને મળે છે. મંદિરની સામે જ જયદુર્ગા શક્તિપીઠ વિદ્યમાન છે. બંને મંદિર લાલ રંગના રેશમના દોરા દ્વારા તેમના શિખરથી જોડાયેલ છે. એવી માન્યતા છે કે અહીં જે યુગલ રેશમનો દોરો બાંધે તેને શિવ-પાર્વતીના આશીર્વાદથી સુખી પારીવારિક જીવન મળે છે. દેવધર રેલ્વે સ્ટેશનથી શક્તિપીઠ ૩ કિ.મી. દૂર છે જે ચિતરંજનથી ૧૧૬, રાંચીથી ૨૫૨, કલકત્તાથી ૩૪૦, ધનબાદથી ૧૦૫ અને ભાગલપુરથી ૧૪૦ કિ.મી. દૂર છે. ઝારખંડનું પુરાતત્વીય અને ઐતિહાસિક મહત્વ પણ છે.

મધ્ય ભારતમાં બે શક્તિપીઠ :

૩૫. ઉજ્જયિની શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ મધ્યપ્રદેશમાં ઉજ્જૈન ખાતે જયસિંગપુરામાં આવેલ છે. અહીં માતાજીની ‘માંગલ્ય ચંડીકા દેવી’ તરીકે પૂજા થાય છે. સતીના હાથની જમણી કોણી આ સ્થળે પડી હતી. ઉજ્જૈન ભારતની પ્રાચીન અને પવિત્રનગરી છે. શક્તિપીઠ દર્શન સાથે ભાવિકો ઉજ્જૈન સ્થિત ‘મહાકાલેશ્વર જ્યોતિર્લિંગ’ના દર્શન પણ કરી શકે છે. હરસિધ્ધિ દેવીના મંદિરનું વિશેષ મહત્વ છે. જે સમ્રાટ વિક્રમાદિત્યની આરાધ્ય દેવી હતા. મહાસરસ્વતી અને મહાલક્ષ્મીની પ્રતિમા વચ્ચે હરસિધ્ધિ માતા અહીં વિદ્યમાન છે. મંદિર નીચે મહાકાળીની મૂર્તિ અને તેનાથી આગળ કાળભૈરવની મૂર્તિ સ્થાપિત છે. મહારાજા વિક્રમાદિત્યે તપશ્ચર્યા કરતાં ૧૧ વખત પોતાનું મસ્તક માતાને અર્પણ કરેલ પરંતુ મસ્તક ફરીથી શરીર સાથે જોડાઈ જતું હતું. મંદિરની ચિત્રશાળામાં વિક્રમાદિત્યના રાજ્યસભાના નવરત્નોના ચિત્રો પણ છે.

સ્કંધપુરાણની કથાનુસાર ચંડ અને પ્રચંડ નામના બે અસુરો એ પૃથ્વી પર આતંક ફેલાવી પોતાની તાકાત કેલાસ પર લગાવી ત્યારે મહાદેવે ચંડીનું સ્મરણ કરી બંને દાનવોનો વધ કરાવ્યો. આ કાર્યથી પ્રસન્ન મહાદેવે ચંડીને આશીર્વાદ

યાત્રા સૃષ્ટિ

આખ્યા કે તમે સમસ્ત લોકમાં 'હરસિધ્ધિ' નામથી પ્રસિધ્ધ થશો. ઉચ્ચ ભારતના તમામ નેશનલ હાઈ-વે સાથે જોડાયેલ છે. જે અમદાવાદથી ૩૮૪, ઈન્દોરથી ૫૫, ભોપાલથી ૧૮૧, ગ્વાલિયરથી ૪૫૫ કિ.મી., મુંબઈથી ૬૪૩, લખનૌથી ૭૫૭ કિ.મી. અને દિલ્હીથી ૮૨૧ કિ.મી. દૂર આવેલ છે. નજીકનું રેલ્વે સ્ટેશન ઉચ્ચ અને એરપોર્ટ ઈન્દોર છે. આ ઐતિહાસિક શહેર ક્ષીપ્રાનદીના કિનારે વસેલું છે. અહીં દર ૧૨ વર્ષે કુંભમેળો ભરાય છે. અહીંથી મહાદેવનું ઓમકારેશ્વર જયોતિર્લિંગ પણ માત્ર ૧૦૦ કિ.મી. દૂર આવેલ છે.

૩૬. શોણ શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ મધ્યપ્રદેશમાં અનુપપુર જિલ્લામાં અમરકંટક નર્મદા મંદિર ખાતે આવેલ છે. અમરકંટક નર્મદા નદીનું ઉદ્ભવ સ્થાન છે. જે વિધ્યાંચલ અને સાતપુડા પહાડી વિસ્તારમાં આવેલ છે. અહીં 'દેવી નર્મદા' કે 'દેવી શોણાક્ષી' તરીકે પૂજાય છે. દેવી સતીનું જમણું નિતંબ આ સ્થળે પડેલ. અહીં મંદિરની ડાબી બાજુ એક ભૈરવી ચક્ર છે. જે દેવી સતિના અંગનું પ્રમાણ મનાય છે. અહીંથી નીકળતી નર્મદા નદી નીચેથી ઉપર તરફ અને પૂર્વ થી પશ્ચિમ તરફ વહે છે. નર્મદાનું પાણી ખૂબજ પવિત્ર છે. આ પાણી હજારો વર્ષ સુધી એક પાત્રમાં રાખવામાં આવે તો પણ ખરાબ થતું નથી. નર્મદેશ્વરના શિવલિંગ ઉત્તમ મનાય છે. અહીં નર્મદાના પ્રવાહમાં નદીના પ્રવાહથી ઉચ્ચ બનેલા હજારો પથરાઓ શિવલિંગનો આકાર ધારણ કરે છે. અહીં 'કંકર એટલા શંકર' એ ઉક્તિ સાચી પડે છે. આ શક્તિપીઠ અનુપપુરથી ૭૧ કિ.મી. ના સડકમાર્ગે જોડાયેલ છે. જે રાયપુરથી ૨૨૨, ભોપાલથી ૫૫૫, ઈન્દોરથી ૭૪૦, અમદાવાદથી ૧૧૩૩ કિ.મી., લખનૌથી ૬૧૧ કિ.મી., પટનાથી ૬૦૫ કિ.મી., રાંચથી ૫૦૮ કિ.મી. દૂર આવેલ છે. નજીકનું રેલ્વે સ્ટેશન અનુપપુર અને એરપોર્ટ રાયપુર છે.

વિદેશમાં આઠ શક્તિપીઠ :

સતિની પર શક્તિપીઠમાંથી ૮ શક્તિપીઠ પાકિસ્તાન સહિત નેપાળ, શ્રીલંકા અને બાંગ્લાદેશમાં આવેલ છે. જેમાં બાંગ્લાદેશમાં ૪, નેપાળમાં ૨, અને શ્રીલંકા અને પાકિસ્તાનમાં એક-એક શક્તિપીઠ આવેલ છે.

૩૭. લંકા શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ શ્રીલંકામાં ત્રિલ્લાવા જિલ્લામાં નૈનાટીવુ ઉત્તરીય પ્રાંતમાં નલ્લુર જાફના ખાતે આવેલ છે. આ સ્થળે દેવી સતીની 'ઈન્દ્રાક્ષી દેવી' તરીકે પૂજા થાય છે. અહીં દેવી સતીના નુપુર પડયા હતા. શ્રીલંકાની રાજધાની કોલંબોથી જાફના થઈને નૈનાટીવુ ૩૮૭ કિ.મી. દૂર છે. જાફનાથી ૩૮ કિ.મી. દૂર આ શક્તિપીઠ આવેલ છે. તામિલનાડુથી દરિયાઈ માર્ગે પણ કોલંબો જઈ શકાય છે. મંદિરના પરિસરમાં ગણેશ અને કાર્તિક સ્વામીની મૂર્તિ છે. મંદિર પરીસરમાં ઊંચા ઊંચા ચાર ગોપુરમ છે. દેવરાજ ઈન્દ્રએ અહીં શક્તિ કાળીની ઉપાસના કરી હતી. રામ અને રાવણે પણ આ શક્તિપીઠની પૂજા કરી હતી. આ મંદિર દેવી પાર્વતીને સમર્પિત છે. કહેવાય છે કે આદિ શંકરાચાર્યજી એ શક્તિના આ રૂપને ઓળખ્યું હતું. બ્રહ્માંડપુરાણમાં તેનો ઉલ્લેખ છે.

૩૮. ગંડકી શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ ભારતના પડોશી રાષ્ટ્ર નેપાળના પોખરા, શાલીગ્રામ પર્વતઘાટીમાં મુસ્તાંગ જિલ્લા-નેપાળમાં આવેલ છે. અહીં દેવી 'દેવી ગંડકી માતા' તરીકે પૂજાય છે. દેવી સતીનો જમણો ગાલ આ સ્થળે પડ્યો હતો. નેપાળ સડક માર્ગે પણ ભારત સાથે જોડાયેલું છે. નેપાળના પ્રખ્યાત હિલ સ્ટેશન પોખરાથી આ શક્તિપીઠ ૧૩૦ કિ.મી. દૂર છે. પોખરાથી જોમશોંગ સડક માર્ગે અને મીની ફલાઈટ દ્વારા પણ જઈ શકાય છે. ત્યાંથી આ શક્તિપીઠ ૧૮ કિ.મી. દૂર છે. જે ઘોડા દ્વારા કે પગપાળા જઈ શકાય છે. કાઠમંડૂથી પોખરા હવાઈ અને સડકમાર્ગે જોડાયેલ છે. અહીં નેપાળની મુખ્ય નદી ગંડકી નદીનું ઉદ્ભવ સ્થાન છે.

આ શક્તિપીઠને મુક્તિનાથ તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે. મુક્તિનાથ મંદિરથી થોડે દૂર વ્યાસ કુંડ છે. જેમાંથી કુદરતી રીતે સતત અગ્નિજ્વાળા પ્રજ્વલિત રહે છે. આ સ્થાનને શક્તિપીઠ માનવામાં આવે છે. અહીં રામેશ્વર, બદ્રીનાથ, દારકાનાથ અને જગન્નાથના અલગ અલગ ચાર મંદિર સ્થાપિત છે.

ગંડકીનું ઉદ્ભવ સ્થાન દામોદર કુંડ છે. યાત્રિકો શક્તિપીઠની સાથે કાઠમંડુ જઈ પશુપતિનાથ મહાદેવના દર્શનનો લાભ લઈ શકે છે અને હિમાલયની ગોદમાં આવેલ અનેક રમણીય હિલ સ્ટેશનનો આનંદ માણી શકે છે. સડકમાર્ગે લખનૌથી નેપાળગંજ, ગોરખપુર સનૌલી બોર્ડરથી નેપાળ પહોંચી શકાય છે. હવાઈ માર્ગે તે અનેક રાષ્ટ્ર સાથે જોડાયેલ છે. કાઠમંડૂથી ચાયાના (તિબેટ)બોર્ડર નજીક છે. અહીંથી કેલાસ માનસરોવર પણ જઈ શકાય છે.

૩૯. ગુહ્યેશ્વરી શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ નેપાળની રાજધાની કાઠમંડુમાં પશુપતિનાથ મંદિરની પાછળ બાગમતિ નદીના કિનારે આવેલ છે, અહીં દેવી સતી 'મહામાયા દેવી' અને 'ગુહ્યેશ્વરી દેવી' તરીકે પૂજાય છે. આ સ્થળે દેવી સતીના બંને ઘૂંટણ પડયા હતા. આ શક્તિપીઠનો ઉલ્લેખ દેવી ભાગવત, દુર્ગા સપ્તશતી અને તંત્ર ચુડામણીમાં પણ મળે છે. આ ભવ્ય અને કલાત્મક શક્તિપીઠનું નિર્માણ રાજા પ્રતાપમલે સન ૧૬૫૪ માં કરાવેલ. મંદિરની છત સોનાની છે. પરિસરમાં અનેક દેવી દેવતાની મૂર્તિઓ સ્થાપિત છે. અહીં શિવ અને શક્તિ બંને છે. શક્તિના રૂપમાં અહીં કુંડ અને કળશ અને ભૈરવના રૂપમાં મૂર્તિ સ્થાપિત છે. આ સ્થાન પર આદિજગદગુરૂશંકરાચાર્યજીએ માં ભગવતીની ઉપાસના કરી હતી.

૪૦. હિંગળાજ શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ પાકિસ્તાનના બલુચિસ્તાન જિલ્લામાં તા. ચારી-મકરાણા ક્ષેત્રમાં આવેલ છે. આ સમગ્ર વિસ્તાર દુર્ગમ અને પથરાળ છે. હિંગળા નદીના કિનારે આવેલ ગુફામાં હિંગળાજ શક્તિપીઠ આવેલ છે. અહીં દેવીની 'બહિરવી દેવી' અને 'કોટ્ટરી દેવી' તરીકે પૂજા થાય છે. દેવી સતીનું મસ્તક આ સ્થાને પડ્યું હતું. હાવ નદીમાં નૌકા દ્વારા મકરાણા પહોંચી ચાલીને જવું પડે છે. રસ્તામાં વચ્ચે કયાંય કોઈ ગામ કે સુવિધા નથી. નજીકનું રેલ્વે સ્ટેશન કરાંચી ૧૪૫ કિ.મી. દૂર છે. અહીં દેવીની કોઈ માનવ નિર્મિત મૂર્તિ નથી. પરંતુ નાના આકારની એક શિલા હિંગળાજ માતાના રૂપમાં પૂજાય છે. આ સમગ્ર વિસ્તાર પાકિસ્તાનમાં સૌથી મોટા હિન્દુ બહુમતિવાળા વિસ્તારમાં ગણાય છે. ગુરૂ ગોરખનાથ, ગુરૂનાનક દેવ, દાદામખાન જેવા સંતો અહીં આવ્યા છે. પરશુરામના પિતા મહર્ષિ જમદગ્નિ ઋષિએ અહીં તપશ્ચર્યા કરેલ. મંદિર પરિસરમાં ગણેશજી અને કાલીકા માતની મૂર્તિ સ્થાપિત છે. અહીં બે કુંડ પણ આવેલા છે. માત્ર હિન્દુ જ નહીં મુસલમાનો પણ હિંગળાજ માતામાં પૂર્ણ આસ્થા ધરાવે છે.

૪૧. સુગંધ શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ બાંગ્લાદેશમાં બોરસલ જિલ્લામાં સુનંદા નદીના કિનારે શિકારપુર ગામમાં આવેલ છે. અહીં માતા 'સુનંદા' અને 'ઉગ્રતારા' સ્વરૂપે દેવીની પૂજા થાય છે. અહીં માતાજીનું નાક પડ્યું હતું. બોરસલ દક્ષિણ-મધ્ય બાંગ્લાદેશમાં કિર્તન ખોલા નદીના કિનારે આવેલ જિલ્લા મથક છે. ઢાકા રેલ્વે સ્ટેશનથી ઝાલાકાટીથી ૩૮ કિ.મી. અને ઢાંકાથી ૨૧૮ કિ.મી. દૂર આવેલ છે. નજીકનું રેલ્વે સ્ટેશન ઝાલાકાટી અને એરપોર્ટ બોરસલ છે.

૪૨. કરતોયા ઘાટ શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ પણ બાંગ્લાદેશના બેગા જિલ્લામાં શેરપુર, ભવાનીપુર ગામમાં આવેલ છે. અહીં માતાની 'અપર્ણા દેવી' તરીકે પૂજા થાય છે. દેવી સતીનું ડાબું તલ્પ અહીં પડેલ. કરતોયા નદીના કિનારે આવેલ આ શક્તિપીઠ પાસે મણિકર્ણિકા મંદિર છે. એવું મનાય છે કે શિવ-પાર્વતી વિવાહ સમયે મહાદેવના હાથ પર નાખવામાં આવેલ જળમાંથી આ નદીની ઉત્પત્તિ થઈ

યાત્રા સૃષ્ટિ

છે. આ શક્તિપીઠ ઢાકાથી ઉત્તર તરફ ૧૬૧ કિ.મી. દૂર ભવાનીપુર જઈ શકાય છે. નજીકનું રેલ્વે સ્ટેશન બગુરા અને એરપોર્ટ ઢાકા છે.

૪૩. ચટ્ટલ શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ બાંગ્લાદેશના ચટગાંવ જિલ્લામાં સીતાકુંડ ખાતે આવેલ છે. અહીં દેવી 'ભવાની' તરીકે પૂજાય છે. દેવી સતીનો જમણો હાથ આ સ્થળે પડ્યો હતો. ભારત અને બાંગ્લાદેશના અસંખ્ય લોકો અહીં પૂજા માટે આવે છે. ચટગાંવથી ૩૨ કિ.મી. દૂર સીતાકુંડ પહોંચી શકાય છે. સીતાકુંડ ઢાકાથી ૨૪૮ કિ.મી. અને કલકત્તાથી ૫૬૨ કિ.મી. દૂર છે. નજીકનું રેલ્વે સ્ટેશન સીતાકુંડ અને એરપોર્ટ શાહ અમાનત છે.

૪૪. યશોર શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ પણ બાંગ્લાદેશમાં સાતપીરા જિલ્લાના શ્યામનગર ક્ષેત્રમાં ઈશ્વરીપુર ગામ ખાતે આવેલ છે. એની પશ્ચિમમાં ભારતનું પ.બંગાળ રાજ્ય આવેલ છે. અહીં દેવી 'યશોરેશ્વરી દેવી' તરીકે પૂજાય છે. દેવી સતીની ડાબી હથેળી આ સ્થળે પડેલ. પહેલા આ મંદિર ૧૦૦ દ્વાર વાળું હતું. ૧૯૭૧માં ભારત-પાકિસ્તાન યુદ્ધમાં આ મંદિર નાશ પામતાં હાલ માત્ર સ્તંભો જ ઊભા છે. ઢાકાથી બસ દ્વારા જૈસોર થઈને ૩૧૫ કિ.મી.ના અંતરે અને સાત-પીરાથી ૫૫ કિ.મી. દૂર છે. નજીકનું હવાઈમથક અને રેલ્વે સ્ટેશન જૈસોર છે.

સ્થળ વિશે મતભેદ હોય તેવા ૭ શક્તિપીઠ :

૪૫. શ્રી પર્વત શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠનો ઉલ્લેખ લદાખ અને બાંગ્લાદેશ બંનેમાં છે. (અહીં લદાખ શક્તિપીઠનો ઉલ્લેખ છે) લેહ લદાખમાં આવેલ આ શક્તિપીઠ 'શ્રી સુંદરી દેવી' તરીકે પૂજાય છે. અહીં સતીની જમણી કાનપતિ પડેલ. ૮૦૦ વર્ષ પ્રાચીન આ શક્તિપીઠમાં કાળીની વિશાળ પ્રતિમા છે. આ શક્તિપીઠથી વિશ્વની સૌથી ઊંચી હવાઈપટ્ટી લેહ જોઈ શકાય છે. લેહ ૧૧૫૦૦ ફૂટ ની ઊંચાઈએ આવેલો બારે માસ બરફ અને વિષમ વાતાવરણથી છવાયેલો પ્રદેશ છે. નજીકનું હવાઈમથક લેહ છે. રેલ્વે સ્ટેશન જમ્મુ છે. સડકમાર્ગે શ્રીનગરથી અને મનાલીથી પણ લેહ જઈ શકાય છે.

૪૬. પંચસાગર શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ ઉ.પ્રદેશમાં વારાણસી અને કર્ણાટકના ગોકર્ણમાં હોવાનું મનાય છે. (અહીં વારાણસીનો ઉલ્લેખ છે) અહીં 'વારાહી દેવી' તરીકે શક્તિ પૂજાય છે. સતીના નીચેના દાંત આ સ્થળે પડ્યા હતા. આ મંદિરના દ્વાર દિવસ દરમ્યાન માત્ર બે કલાક જ ખુલ્લા રહે છે. મંદિરના પથ્થર સૂર્યની રોશનીમાં ખૂબ ચળકે છે. પંચસાગર માતાને જ 'દેવી વારાહી' તરીકે પૂજવામાં આવે છે. આ શક્તિપીઠ સાથે 'કાશી વિશ્વનાથ જયોતિર્લિંગ' ના દર્શન પણ કાશીક્ષેત્રમાં થઈ શકે છે. કાશી રેલ, સડક, હવાઈમાર્ગ સાથે જોડાયેલું છે.

૪૭. ભૈરવ પર્વત શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠનો ઉલ્લેખ ઉજ્જૈન (મધ્યપ્રદેશ) અને જૂનાગઢ (ગુજરાત)માં છે. (અહીં ઉજ્જૈન શક્તિપીઠની માહિતી આપેલ છે) આ શક્તિપીઠ ઉજ્જૈનમાં ભૈરવ પર્વત પર આવેલ છે. અહીં માતાજી 'અનંતાદેવી' તરીકે પૂજાય છે. અહીં દેવી સતીનો ઉપરનો હોઠ પડ્યો હતો. તેમને મહાકવિ કાલીદાસનાં આરાધ્ય દેવી મનાય છે. કાલીદાસને શાસ્ત્રોનું જ્ઞાન અહીંથી જ પ્રાપ્ત થયેલ. મંદિરમાં માતાજીની જમણી બાજુ મહાલક્ષ્મી અને ડાબી બાજુ સરસ્વતી માતા બિરાજમાન છે. આ મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર ઈ.સ. ૬૦૬ માં સમ્રાટ હર્ષવર્ધને કરાવેલ. ક્ષીપ્રા નદીના કિનારે આવેલ ઉજ્જૈનમાં 'મહાકાલેશ્વર જયોતિર્લિંગ' પણ આવેલ છે.

૪૮. મિથિલા શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ જનકપુર નેપાળમાં અને સમસ્તીપુર બિહારમાં હોવાનું મનાય છે. (અહીં જનકપુર શક્તિપીઠની માહિતી આપી છે)

આ શક્તિપીઠ નેપાળના ધનુષા જિલ્લામાં મધુબની જનકપુર વનદુર્ગા મંદિર ખાતે આવેલ છે. અહીં દેવી 'ઉમા દેવી' તરીકે પૂજાય છે. અહીં માતાજીનો ખભો પડ્યો હતો. જનકપુર સીતાજીનું જન્મસ્થાન છે. આ નગરીને મિથિલાનગરી પણ કહે છે. ત્રેતાયુગમાં આ સ્થાન પર રાજા જનકે મંદિરનું નિર્માણ કરેલ. કથાનુસાર રાજા જનક સોનાના હળ દ્વારા યજ્ઞભુમિ ખેડી રહ્યા હતા ત્યારે હળના અગ્રભાગથી સીતાજી ઉત્પન્ન થયા હતા. રાજા જનક મહાદેવના પરમ ઉપાસક હતા. મહાદેવે પોતાનું માહેશ્વર ધનુષ્ય રાજાને આપેલ. રાજા તેની નિયમિત પૂજા કરતા. આ પ્રલયકારી ધનુષ્ય એક વખત સીતાએ સરળતાથી ઉઠાવી લેતા જનકે પ્રતિજ્ઞા કરી કે જે રાજા આ ધનુષ્ય ઊઠાવશે તેની સાથે સીતાના વિવાહ કરીશ. બાદમાં આ ધનુષ્ય રામે સ્વયંવરમાં ઊઠાવતા સીતાના વિવાહ રામ સાથે થયેલ. જનકપુર સડકમાર્ગે કાઠમંડુથી ૨૨૫ કિ.મી., પટણથી ૧૫૦ કિ.મી. અને દિલ્હીથી ૧૧૮૭ કિ.મી. દૂર આવેલ છે. જનકપુરમાં એરપોર્ટ અને રેલ્વે સ્ટેશન બંને છે.

૪૯. રત્નાવલી શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ પ.બંગાળ ખાનકુલમાં અને તામિલનાડુના ચેન્નઈમાં હોવાનું મનાય છે. (અહીં પ.બંગાળની માહિતી આપી છે.) આ શક્તિપીઠ પ.બંગાળમાં રત્નાકર નદીના કિનારે હુગલી જિલ્લામાં ખાનાકુલ કૃષ્ણનગર ખાતે આવેલ છે. અહીં દેવી 'કુમારી દેવી' તરીકે પૂજાય છે. અહીં સતીનો જમણો ખભો પડેલ. નજીકનું રેલ્વે સ્ટેશન હાવડા ૭૩ કિ.મી. અને એરપોર્ટ કલકત્તા ૭૭ કિ.મી. દૂર છે.

૫૦. કાલ માધવ શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠ મધ્યપ્રદેશમાં અનુપપુર જિલ્લામાં શીલનદીના કિનારે અમરકંટકમાં આવેલ હોવાનો ઉલ્લેખ છે. અહીં દેવી 'કાળી દેવી' તરીકે પૂજાય છે. સતીનો ડાબો નિતંબ આ જગ્યાએ પડ્યો હતો. આ ક્ષેત્ર વિશિષ્ટ પ્રાકૃતિક હેરીટેજ છે. જે વિધ્યાચલ અને સાતપુડા રેન્જમાં આવેલ છે. અહીંથી નર્મદા, શીણ અને જોહીલા એમ ૩ નદીઓ નીકળે છે. ચિત્રકુટથી ખૂબ નજીક આવેલ અમરકંટક નર્મદાનું ઉદ્દગમ સ્થાન છે. નજીકનું રેલ્વે સ્ટેશન અનુપપુર ૬૮ કિ.મી. અને એરપોર્ટ જબલપુર ૨૧૮ કિ.મી. દૂર છે.

૫૧. રામગીરી શક્તિપીઠ : આ શક્તિપીઠનો ઉલ્લેખ ઉત્તરપ્રદેશના ચિત્રકુટમાં અને મધ્યપ્રદેશના મૈહરમાં એમ બે સ્થાન પર છે. મધ્યપ્રદેશના સતના જિલ્લામાં ત્રિકુટ પર્વત પર મૈહરનગરમાં આ શક્તિપીઠ આવેલ છે. અહીં માતાજી 'શિવાની દેવી' તરીકે પૂજાય છે. દેવી સતીનું જમણું સ્તન આ સ્થળે પડેલ. આ સ્થળ ભારતના શાસ્ત્રીય સંગીતનું જન્મસ્થળ છે. પૌરાણિક કથાનુસાર સન ૪૪૮ થી ૫૪૮ વચ્ચે આદિ શંકરાચાર્ય ભગવતી માં શારદાના મંદિરની સ્થાપના કરી હતી. ૧૦મી અને ૧૨મી સદીમાં તે સમયના રાજાઓએ આ મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કર્યો હતો. આ મંદિરમાં બે શીલાલેખ પણ મળે છે. ઈ.સ. ૧૮૨૦માં મૈહર રાજ્યના મહારાજા વૃજનાથસિંહના પૂર્વજ મહારાજ દૂર્જનસિંહ દેવદ્વારા મંદિર પહોંચવા ૫૬૦ પગથીયા બનાવેલ. સમગ્ર મંદિર સંગેમરમરનું બનેલું છે. મંદિરનું શિખર સોનાનું છે. માતાજીની જમણી બાજુ નરસિંહ ભગવાનનું મંદિર છે. તેની સામે હનુમાનજીનું મંદિર છે. જે આખું પિત્તળનું છે. દ્વારપાલના રૂપમાં કાળ ભૈરવની પ્રતિમા સ્થાપિત છે. આ મંદિર પહોંચવા માટે ૧૦૦૧ પગથિયાં ચઢવા પડે છે. આ શક્તિપીઠ સતનાથી ૩૫ કિ.મી., ચિત્રકુટધામથી ૧૩૦ કિ.મી., લખનૌથી ૩૬૦ કિ.મી. અને ભોપાલથી ૪૧૪ કિ.મી. દૂર છે. નજીકનું રેલ્વે સ્ટેશન સતના અને એરપોર્ટ ખજૂરાહો ૧૨૫ કિ.મી. દૂર છે. ■

મો. ૯૪૨૭૪ ૯૫૧૭૫ Email : ykgoswami@gmail.com

ડૉ. અભિષેક જૈન

એમ. એસ., એમ.સી.એચ. ઓન્કોસર્જરી
અમદાવાદની શેલ્બી હોસ્પિટલના સિનિયર કન્સલ્ટન્ટ,
સ્તન અને યોરોસિક કેન્સર સર્જન, ૧૪ વર્ષના અનુભવ સાથે
ભૂતપૂર્વ એસોસિએટ પ્રોફેસર અને GCRI,
સિવિલ હોસ્પિટલના યુનિટ હેડ

સ્તન કેન્સર વિશે મહત્વપૂર્ણ તથ્યો

(૧) સ્તન કેન્સરના ચિહ્નો અને લક્ષણો :

સૌથી સામાન્ય સંકેત એ છે કે સ્તનમાં ક્યાંય પણ ગઠ્ઠાની હાજરી છે ત્યાં પણ ત્વચા જાડી થઈ શકે છે અથવા ત્વચા ઝાંખી પડી શકે છે અથવા સ્તન ઉપરની નસો ફેલાય છે.

(૨) પ્રારંભિક તપાસ :

સ્ક્રીનીંગ મેમોગ્રાફી એ ખૂબ જ પ્રારંભિક તબક્કે સ્તન કેન્સર શોધવા માટે પસંદગીની કસોટી છે. જ્યારે તે હજી પણ સાજા થઈ શકે છે. ૪૦ વર્ષથી ઉપરની દરેક સ્ત્રીએ દર ૧.૫ વર્ષે સ્ક્રીનીંગ મેમોગ્રાફી કરાવવી જોઈએ.

(૩) યુવાન સ્ત્રીઓમાં વધતો જતો ચલણ :

આ દિવસોમા યુવા સ્ત્રીઓમાં સ્તન કેન્સરની ઘટનાઓમાં તાજેતરમાં વધારો થયો છે. આ ખૂબ જ ચિંતાજનક છે. ૪૦ વર્ષથી ઓછી ઉંમરમાં બ્રેસ્ટ કેન્સર વૃદ્ધાવસ્થામાં જોવા મળેલા લોકો કરતાં

આક્રમ રીતે વર્તે છે. તેથી ૪૦ વર્ષની ઉંમર પછી મેમોગ્રાફી ખૂબ જ જરૂરી છે.

(૪) નાની ઉંમરમાં મદ્યપાન અને ધૂમ્રપાનની વધતી આદત :

આ વધારા માટે જવાબદાર છે. તેમજ વિવિધ કારણોસર યુવાનોમાં તણાવ વધી રહ્યો છે. ગર્ભવતી ન બનવું એ બીજું કારણ છે જે સ્તન કેન્સરનું જોખમ વધારે છે.

(૫) સારવાર ક્યા તબક્કે સ્તન કેન્સરની શોધ થાય છે તેના પર આધાર રાખે છે :

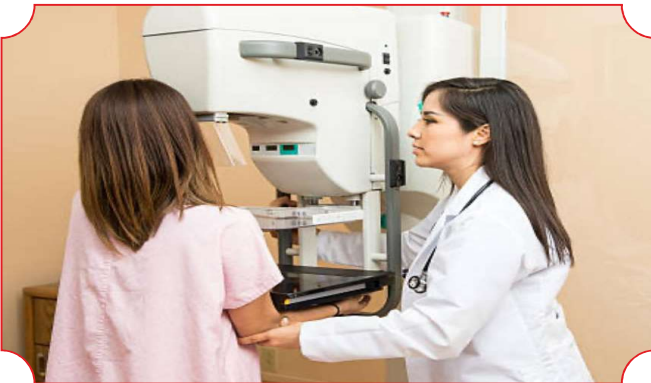
સામાન્ય રીતે કહીએ તો સ્ટેજ ૧ અને ૨ કેન્સરનું ઓપરેશન પહેલાંથી જ થઈ શકે છે. સ્ટેજ ૩ દર્દીઓને પહેલા કીમોથેરાપી મળે છે. ત્યાર બાદ સર્જરી અને રેડિયોથેરાપી થાય છે. ૫ સે.મી.થી ઓછી ગાંઠો સ્તન સાચવવાની શસ્ત્ર ક્રિયામાંથી પસાર થઈ શકે છે. દરેક કિસ્સામાં માસ્ટેક્ટોમી અથવા સંપૂર્ણ સ્તન દૂર કરવાની જરૂર નથી.

(૬) દંતકથાઓ અને હકીકતો :

એવું માનવામાં આવે છે કે સ્તન કેન્સર, ફક્ત વૃદ્ધ મહિલાઓને જ અસર કરે છે, તે ખોટું છે. આજકાલ તેની યુવા વસ્તીમાં પણ વધારો થઈ રહ્યો છે. તેથી તમારે સાવચેત અને જાગૃત રહેવાની જરૂર છે અને ૪૦ વર્ષ પછી દર ૧.૫ વર્ષે સ્ક્રીનીંગ મેમોગ્રાફી કરાવવી જોઈએ.

ઘણીવાર એવું માનવામાં આવે છે કે ફક્ત સ્ત્રીઓને અસર કરે છે, પરંતુ પુરુષો પણ સ્તન કેન્સરથી પ્રભાવિત થઈ શકે છે.

(૭) તમાર સ્તનમાં કોઈ ગઠ્ઠો છે કે કેમ તે તપાસવા માટે સ્તનની સ્વ-તપાસ એ અસરકારક અને સરળ રીત છે. પરંતુ યાદ રાખો કે તે મેમોગ્રાફી કરતા શ્રેષ્ઠ નથી. તે મહિનામાં એકવાર કરી શકાય છે અને જો કોઈ શંકા હોય તો હંમેશા મેમોગ્રામ કરાવવો જોઈએ. ■

બાલ સૃષ્ટિ

સંપાદક :

ડૉ. ભગીરથ કે. પટેલ

ચેરમેનશ્રી - ઈનોવેટીવ અને ઈનીશીયેટીવ કમિટી
સંપાદક બાળકોના ચાહક અને પ્રેરક છે.

“પઠો રે પોપટ રાજ રામના”

લાલ ચટક ચાંચ ખોલી પોપટ ગાવા લાગે. સવાર - સવારમાં એના મુખે ભજન બધાં પંખીઓ સાંભળે. પોપટડા તો લહેકો કરતા જાય, અને ગાતા જાય...

પઠો રે પોપટ રાજ રામના, સતી સીતા પઢાવે...

સીતા માતા ભણાવે એ વિદ્યાર્થી દોઢ હોય ?

પોપટડા પાવરધા કેમ થયા સમજ્યાને ?

પોપટ વ્હાલા વ્હાલા શાને લાગ્યા ?

ભણ્યા... ગણ્યા તે પૂજ્યા, બાકી... ધોબીઘાટે ધોવાયા.

લીલો પોપટિયો રંગ ને ગળે કાંઠલો

મીઠું મીઠું બોલે ત્યારે બકી કરવાનું મન થાય, બરાબર ને !

પોપટ રાજનું આ ગીત મનપસંદ. એમને તો મોઢે થઈ જ ગયું હોય. પરંતુ એ સાંભળનારાં કાગડા, કબૂતર, ચકલી, મેના, મોર, કાબર, હોલા, કોયલ અરે ! એમ જ કહોને કે બધાં પંખીઓને એ ગીત કંઠસ્થ, આંબાના ઝાડ ઉપર ગવાય ગીત ને જામે મહેફિલ - જલસા પાર્ટી.

‘આ... આંબાના ઝાડ ઉપર આવી શકું ?’

‘આવો ને ખિસકોલીબાઈ, પૂછીને આવ્યાં એટલે લાગી નવલી નવાઈ !’

‘ભાઈ, કોઈના ઘરમાં એકદમ ઘૂસી જવાય થોડું ? આપણે પણ લોકોના ઘરોની જેમ ડરબેલ લગાવવો જોઈએ, શું કહો છો તમે બધા ?’ ‘અરે ! એ બધા ફતવા માણસોને શોભે, આપણને નહીં. આપણે તો મુક્ત ગગનનાં પંખી, વાડાબંધી, જૂથબંધી, જ્ઞાતિ જાતિવાદ એ સર્વેથી પર, આપણે તો આપણી મસ્તીમાં મસ્ત.’

અને વાત પણ ક્યાં ખોટી હતી ? કોઈપણ જાતની પળોજણમાં પજ્યા વિના બધાં સંપીને રહે. આંબાના ઝાડની બખોલમાં કોયલ ગીતો ગાય, તો કાગડાભાઈ કા...કા... કરે. કબૂતરો ચરકી જાય તોય આંબો કાંઈ ન બોલે ને ચકલીઓ શોર મચાવી મૂકે. પેલા વાંદરાઓ તો બાપ રે હૂપાહૂપ... આ ડાળીથી પેલી ડાળ. બીજું કાંઈ નહીં કૂદાકૂદ. આ બધામાં કાગડાનો રાગડો જુદો જ. પણ સહુને પોપટડાનું ગીત મીઠું લાગે અને એ ગાય ત્યારે બધા ચૂપ થઈ જાય.

પઠો રે પોપટ રાજ રામના, સતી સીતા પઢાવે...

ગીત વાતો સાંભળીને ખિસકોલી ડોલી ઊટી. પોપટડા પાસે જઈ પૂંછડી પટપટાવવા લાગી. એ તો આવી ગઈ ગેલમાં. ‘વાહ... પોપટ રાજ વાહ ! શું તમારો કંઠ, ખુદ સીતામાએ તમને પઢાવેલા.’ પોપટડા બધા ગાઈ રહ્યા એટલે શાણી ખિસકોલીએ કરી શરૂઆત, ‘પોપટ રાજ, એક સવાલ પૂછું ?’

‘એક શું અગિયાર પૂછ ને.’ ‘તમે... તમે જે સીતામાતાની વાત કરો છો એ ભગવાન શ્રી રામની પત્ની કે બીજા કોઈ સીતામાતા ?’

‘ના... ના એ જ એ સીતામાતા પણ, તું ક્યાંથી ઓળખે ?...’

‘ભગવાન રામે અમને હાથમાં લઈને આશીર્વાદ આપેલા. રાવણ સીતામાતાને ઉપાડી ગયો, પછી લંકા જતાં જે સેતુબંધ બાંધ્યો એમાં અમે અમારાથી થાય એવી મદદ કરેલી. એટલે અમને આશીર્વાદમાં એમની આંગળીઓના પટ્ટા છે, જુઓ અમારી પીઠે.’

‘અલી... અલી, વાત તારી સાવ સાચી હોં.’

‘પોપટડા સીતા માતાને વ્હાલા તો ખિસકોલી રામને. તો...તો... તમે ભાઈ બહેન કહેવાઓ.’ બધાં પંખી બોલી ઊઠ્યાં.

‘હા... હા. હું તો નસીબદાર, ખિસકોલી જેવી બહેન મળી ગઈ. હું તો રાજ રાજ. ભાઈને મળી બહેન ને બહેનને મળ્યો ભાઈ.’ રાજ થતો પોપટ બોલ્યો.

એક બપોરે પોપટ અને ખિસકોલી વાતો કરતાં હતાં. બન્ને જણાં ક્યાંક રામાયણની વાતો સાંભળી આવે ને નવરાં પડે ત્યારે એકબીજાને કહે.

વાત વાતમાં ખિસકોલી બોલી, ‘પોપટરાજ, આજે તો મેં સાંભળ્યું કે, ‘રામ લક્ષ્મણ જાનકી, જય બોલો હનુમાનકી.’ તો યે જય કોની બોલાવવી ? આ હનુમાન કોણ હશે ? એ શોધવું પડશે. બન્ને જણાં હનુમાનની શોધ ચલાવી રહ્યાં હતાં. ત્યાં બે માણસની વાત પોપટે સાંભળી અને હનુમાનજીનું મંદિર શોધી કાઢ્યું.

‘બાપ રે ! આવા ગદાધારીની

જય બોલાવી ?’ ખિસકોલી

ડરતી ડરતી બોલી.

‘સાચે જ ડરી જવાય,

અને આ ગદા તો જો.

એક પડે ને તો...તો

આપણો આંબોય ભાગી

જાય ત્યાં આપણું શું

ગજુ ?

‘આ હનુમાનજીથી કાંઈ ડરાય નહીં. એ તો રામ સીતાના સેવક હતા. સીતામાતાને શોધનાર, લંકાને આગ લગાડનાર, આજ હનુમાનજી હતા.’

એક ઉંદરડાએ આવું બધું કહ્યું. ઉંદરડા તો તેલમાં મોં બોળે, પૂંછડી બોળે ને હનુમાનજી ઉપર ને મંદિરમાં દોડાદોડ કરે.

‘પણ... અલ્યા, તમે મંદિરમાં કેમ ફરો છો ?’ ખિસકોલી પૂછી બેઠી.

‘અમે તો ગણપતિનું વાહન. એમને અડધી રાતે ક્યાંક જવું હોય તો અમને શોધવા ક્યાં ? એટલે આ મંદિરમાં જ અમે રહીએ.’ બસ, પછી વાત વાતમાં કેટલીય વાતો નીકળી. આ હનુમાનજીને છે તે વાનરોના આગેવાન.

‘અલ્યા, હા...હોં. આંબાના ઝાડ ઉપર વાંદરાઓ આવે છે તે આ હનુમાન દાદા જેવા લાગે છે હોં...’ ‘તો... તો... આપણને હનુમાનજી પણ મળી ગયા. ચાલો...ચાલો, આપણા આંબાના મુકામે. પોપટડા ખુશ ખુશ થઈ ગયા.

ખિસકોલીને પોપટડા આવ્યા આંબાના ઝાડ ઉપર. વાનરોએ સઘળી હકકીત જાણી એ પણ ખૂબ ખુશ થઈ ગયા. હવે તો રોજ સવારે...

પઠો રે પોપટ રાજ રામના, સતી સીતા પઢાવે.

ખિસકોલી ડિલે પટ્ટાઓને, વાનર કેમે મઢાવે.

: લેખિકા :

ગિરા પિનાકીન ભટ્ટ
બાળ સાહિત્યકાર અને
દિલ્હી સાહિત્ય અકાદમી
એવોર્ડ વિજેતા
મો. ૯૯૦૯૬ ૪૧૨૬૨

પ્રવૃત્તિ અહેવાલ

શૈલેષભાઈ પટેલ

મેનેજર - વિશ્વ ઉમિયા ફાઉન્ડેશન

વિશ્વ ઉમિયાધામે - આનંદના ગરબાનું રસપાન

તા. ૦૨-૧૦-૨૦૨૪ ના રોજ વિશ્વ ઉમિયાધામ ખાતે શ્યામા મંડળ - નારણપુરાના ફાલ્ગુનીબેન ભટ્ટ તથા ભવન મંડળી દ્વારા જગત જનની મા ઉમિયાના સાંનિધ્યમાં આનંદના ગરબાનું આયોજન કરવામાં આવેલ. જેમાં વિવિધ વિસ્તારોમાંથી મોટી સંખ્યામાં ભાવિક બહેનોએ ઉપસ્થિત રહી આનંદના ગરબાનું રસપાન કરી, મા ઉમિયાની આરતી - દર્શન કરી ધન્યતા અનુભવી હતી.

મોદી શૈક્ષણિક સંકુલ - ધારોડી ખાતે એજ્યુકેશન કોચીંગ ક્લાસ - ઉદ્ઘાટન સમારંભ

તા. ૦૩-૧૦-૨૦૨૪ ના રોજ મોદી શૈક્ષણિક સંકુલ, ધારોડી ખાતે એજ્યુકેશન કોચીંગ ક્લાસ હોલ ઉદ્ઘાટન સમારંભમાં મુખ્ય મહેમાનશ્રી તરીકે સંસ્થાના પ્રમુખશ્રી આર. પી. પટેલ તથા અતિથિ વિશેષશ્રી તરીકે ઉપપ્રમુખશ્રી પ્રહલાદભાઈ એ. પટેલ, ખજાનચીશ્રી કાંતિભાઈ પટેલ (રામ) ખાસ ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.

મા ઉમિયાના ત્રિશૂલનું સ્થાપન

મા ઉમિયાના ત્રિશૂલનું વિધિવત્ રીતે પૂજન - અર્ચન સંસ્થાના હોદ્દેદારશ્રીઓ તથા દાતાટ્રસ્ટીશ્રીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલ.

પ્રવૃત્તિ અહેવાલ

વિશ્વ ઉમિયાધામ ખાતે વાર્ષિક સાધારણ સભા

તા. ૦૬-૧૦-૨૦૨૪ ના રોજ વિશ્વ ઉમિયાધામ ખાતે સંસ્થાની વાર્ષિક સાધારણ સભા સંસ્થાના પ્રમુખશ્રી આર. પી. પટેલના અધ્યક્ષ સ્થાને મળી. જેમાં એજન્ડાના કામો સાટું ચર્ચા - વિચારણા કરવામાં આવી.

સ્વર્ગસ્થ ઉમાછત્ર સભ્યના પરિવારને રૂ. ૧૦ લાખનો ચેક અર્પણ

વિશ્વ ઉમિયા ફાઉન્ડેશન - ઉમાછત્ર યોજના અંતર્ગત સભ્ય બનેલ શ્રી તારકભાઈ આર. પટેલનું અંકલેશ્વર ખાતે ટૂંકી માંદગી બાદ અવસાન થતાં તેમના પરિવારજનોને તા. ૦૮-૧૦-૨૦૨૪ ના રોજ ચાણસ્મા ખાતે તેમની બારસ વિધિના દિવસે ઉમાછત્ર કવચ રૂપે રૂ. ૧૦ લાખની આર્થિક સહાય લાલજીદાસ લક્ષ્મીદાસ ટ્રસ્ટના ટ્રસ્ટીશ્રીઓ અને ઉમાછત્ર કમિટીના હોદ્દેદારોની ઉપસ્થિતિમાં અર્પણ કરવામાં આવેલ.

વિશ્વ ઉમિયાધામ ખાતે નવચંડી હવનનું આયોજન

તા. ૧૧-૧૦-૨૦૨૪ ના રોજ વિશ્વ ઉમિયાધામ ખાતે નવરાત્રી આઠમના દિવસે નવચંડી હવનનું આયોજન કરવામાં આવેલ. જેમાં નવચંડી યજ્ઞના મુખ્ય યજમાન તરીકેનો લાભ શ્રી તુષારભાઈ પટેલ લીધો હતો તેમજ સંસ્થાના સિલ્વર ટ્રસ્ટી શ્રી જયંતિભાઈ લાકડાવાળા પરિવાર સાથે હવનમાં બેસી પૂજા-પાઠનો લાભ લીધો હતો. સદર હવન દરમિયાન સંસ્થાના હોદ્દેદારશ્રીઓ, દાતાટ્રસ્ટીશ્રીઓ, કાર્યકર્તા ભાઈઓ/બહેનો ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.

પ્રવૃત્તિ અહેવાલ

વિશ્વ ઉમિયાધામ ખાતે નવરાત્રિ પ્રસંગે બાલિકા પૂજન

તા. ૧૨-૧૦-૨૦૨૪ ના રોજ વિશ્વ ઉમિયાધામ ખાતે નવરાત્રી પર્વ નિમિત્તે સંસ્થાના પ્રમુખશ્રી આર. પી. પટેલે બાલિકાઓને કંકુ - તિલક - ચૂંદડી ઓઢાડી, ચરણ સ્પર્શ કરી તેમને ભાવતા ભોજન જમાડી મા ઉમિયાના આશીર્વાદ પ્રાપ્ત કર્યા હતા.

મહિસાગર જિલ્લા યુવા સંગઠન ટીમ દ્વારા ગરબા મહોત્સવ

તા. ૧૩-૧૦-૨૦૨૪ ના રોજ વિશ્વ ઉમિયા ફાઉન્ડેશન - યુવા સંગઠન મહિસાગર જિલ્લા ટીમ દ્વારા ગરબા મહોત્સવનું ભવ્ય આયોજન કરવામાં આવેલ. જેમાં સંસ્થાના પ્રમુખશ્રી આર. પી. પટેલ, શ્રી જીતુભાઈ પટેલ યુવા સંગઠન ચેરમેન, રાજકીય અગ્રણીશ્રીઓ, સમાજશ્રેષ્ઠીશ્રીઓ, તાલુકા-જિલા પંચાયતના પ્રમુખશ્રીઓ, શિક્ષણાધિકારીશ્રીઓ તથા સંગઠનના કાર્યકર્તાઓ ઉપસ્થિતિ રહેલ. સદર કાર્યક્રમ દરમિયાન મહિસાગર જિલ્લા ટીમના સભ્યોએ જે તે હોદ્દાની જવાબદારી સંભાળેલ છે તેમને પદભાર પત્ર એનાયત કરવામાં આવેલ.

પ્રવૃત્તિ અહેવાલ

અમદાવાદ પૂર્વ વિસ્તારના સાંસદ શ્રી એચ.એસ.પટેલ મા ઉમિયાના દર્શનાર્થે

તા. ૧૮-૧૦-૨૦૨૪ ના રોજ લોકસભા સાંસદશ્રી અને સંસ્થાના સિલ્વર ટ્રસ્ટીશ્રી હસમુખભાઈ એસ. પટેલ સાહેબ વિશ્વ ઉમિયાધામ - અમદાવાદ ખાતે જગતજનની મા ઉમિયાના દર્શનાર્થે તેમજ વિશ્વના સૌથી ઊંચા પઠઠ કૂટ મા ઉમિયાના નવનિર્મિત મંદિરની મુલાકાતે પધારેલ. ત્યારબાદ સંસ્થાના પ્રમુખશ્રી આર. પી. પટેલ સાહેબ સાથે શુભેચ્છા બેઠક કરી. આ દરમિયાન સંસ્થાના ઉપપ્રમુખશ્રી ડી. એન. ગોલ, શ્રી વાડીભાઈ પી. પટેલ તેમજ નિકોલ વિસ્તારના ટ્રસ્ટીશ્રીઓ ખાસ ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.

વિશ્વ ઉમિયાધામ ખાતે નવરાત્રિ મહોત્સવનું આયોજન

આપણા સાંસ્કૃતિક વારસાનું ગૌરવપૂર્ણ જતન થાય તેવા ઉચ્ચ અને ઉમદા વિચારો સાથે સંસ્થાની કેન્દ્રિય મહિલા સંગઠન દ્વારા બે દિવસ નવરાત્રિ મહોત્સવનું ભવ્ય આયોજન કરવામાં આવેલ. જેમાં સમગ્ર ગુજરાતમાંથી તાલુકા તથા જિલ્લા લેવલમાંથી બહેનોએ ગરબા હરિફાઈમાં ભાગ લીધેલ. જેમાં પ્રથમ, દ્વિતીય અને તૃતીય બનેલ વિજેતાઓને ઉપસ્થિત મહાનુભાવોના વરદ્હસ્તે પુરસ્કાર આપી સન્માનિત કરવામાં આવેલ. સદર નવરાત્રિ મહોત્સવમાં સંસ્થાના હોદ્દેદારશ્રીઓ, ઘાતા ટ્રસ્ટીશ્રીઓ, રાજકીય મહાનુભાવો, સમાજશ્રેષ્ઠીઓ, કાર્યકર્તા ભાઈઓ / બહેનો તથા ખેલેયાઓને ઉપસ્થિત રહી ગરબાનો આનંદ માણ્યો હતો.

समाचार

डॉ. रुपलक्ष्मी पटेल
समाचार संपादिका

जैन समाज द्वारा योजयेल “ऋषभायन” परिसंवाधमां संस्थाना ढोदेदारश्रीओ

शाहीबाग - गिरधरनगर जाते जैन समाज द्वारा ऋषभायन “भारतीय संस्कृतिना पूरोधा” अंतर्गत ढतिहास - पुरातत्व - साहित्य कणा - संस्कृति भाषा आढिने दृष्टिकोणमां राणी राष्ट्रीय परिसंवाधनुं आयोजन करवामां आवेल. जेमां गुजरात भाषा अध्यक्ष तथा सांसदश्री सी. आर. पाटील, विश्व उमिया झुण्डेशनना प्राणेता अने प्रमुपश्री आर. पी. पटेल तेमज उपप्रमुपश्री डी. अेन. गोल महेमानश्री तरीके पास उपस्थित रह्या हता. सदर समारोह दरमियान श्री आर. पी. पटले सनातन धर्म विशे हृदयस्पर्शी वातो करी सौने मंत्रमुग्ध करी दीधा हता.

VUF - VIBES द्वारा लव्य नवरात्रिनुं आयोजन

VUF - VIBES टीम द्वारा साथ - संगाय, भाडव - रकनपुर जाते लव्याति लव्य नवरात्रि रास - गरबानुं आयोजन करवामां आवेल. जेमां गुजरातना मुप्यमंत्रीश्री लूपेन्द्रभाई पटले पास उपस्थित रही मा उमियानी आरती करी धव्यता अनुभवती हती. सदर कार्यक्रममां संस्थाना प्रमुपश्री आर. पी. पटेल, ढोदेदारश्रीओ, दातारुस्टीश्रीओ, समाजश्रेष्ठीश्रीओ तथा गाायक कलाकार श्री लूमिक शाह तथा तेमनी ओरकेस्ट्रा टीमे अेक आगवी शैलीमां रास - गरबानी रमजट ढोलावी हती.

दीपावली की शुभकामनाएँ

एक दीया तुम जलाओ, एक दीया हम जलाएँ,
कुछ अंधेरा तुम मिटाओ, कुछ अंधेरा हम मिटाएँ ।
सिलसिला प्रकाश का, उत्सव और बहार का,
हर घड़ी और हर बरस, यूँही मिलकर हम मनाएँ ।

ગુજરાત પોલીસ સબ ઇન્સ્પેક્ટર અને લોકરક્ષક ની ૧૨૦૦૦ + જગ્યા માટે

દાઇબ્રીડ ખેચ (Offline + Online)

ખેચની વિશેષતાઓ

- સંપૂર્ણ નવા અભ્યાસક્રમ મુજબ
- ભાષાનું ઊંડાણપૂર્વક જ્ઞાન
- એક્સપર્ટ ફેકલ્ટી ટીમ
- Unit Test, Full Mock Test
- ૧૦ વિષયોનું કોચિંગ
- One to One Mentorship

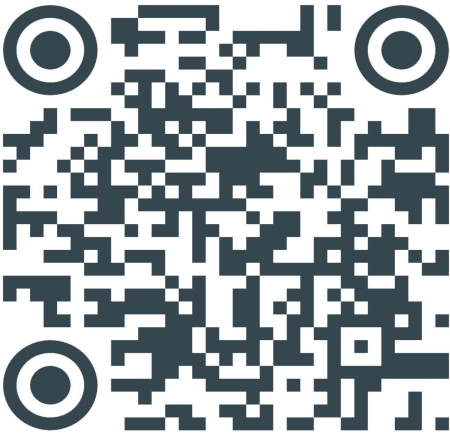
હાલ જ ડાઉનલોડ કરો VUFICS મોબાઇલ એપ્લિકેશન

ઓનલાઇન રજીસ્ટ્રેશન

edu.vishvumiyafoundation.org

GET IT ON
Google Play VUFICS app

For Location

VUFICS Academy

My Coaching

પહેલા વેબસાઇટ ની મદદ થી રજિસ્ટર કરો
Website link : vufics.akamai.net.in
install the My Coaching app
login with
Org Id : 6823726

For Android app

 +91 72020 80202

VUFICS, C/O RADIANT SCHOOL OF SCIENCE, KH-O ROAD, SARGASAN, GANDHINAGAR-382421

કોલેજમાં ભણતા, નોકરી કરતા અને ગૃહિણીઓ
માટે ખાસ ગાંધીનગરમાં

Batch Starts From

16/11/2024, Sunday.

10:00 AM To 2:00 PM

Admission
open ગાંધીનગરમાં

:: બેન્યની વિશેષતા ::

પ્રારંભિક તથા મુખ્ય પરીક્ષાનો ફાઉન્ડેશન કોર્સ

યુનિટ ટેસ્ટ + મોક ટેસ્ટ

અનુભવી ફેકલ્ટી દ્વારા માર્ગદર્શન

વિસ્તૃત સ્ટડી મટીરીયલ

MODI SHAIKSHANIK SANKUL
is now powered By- VUF

UPSC | GPSC | PSI - Constable training centre

Quality Education institution in Ahemdabad with
best faculty and morden infrastructure .

 +91 72020 80202

 VUFICS, C/o Radiant school of science, kh-0 road, Sargasan, Gandhinagar-382421

પુશીઓથી રમશે આંગણું, જ્યારે ઘરે બંધાશે પારણું

ક્યા દંપતીઓ લાભ લઈ શકે છે?

મહિલા

બંધ ટ્યૂબ્સ, વારંવાર IUI માં નિષ્ફળતા, ઈંડામાં ખરાબી
અનિયમિત માસિક અને ગર્ભાશયમાં ગાંઠ હોવી

પુરુષ

ઓછા શુક્રાણુ, શુન્ય શુક્રાણુ, શુક્રાણુઓની
ઘીમી ગતિશીલતા અને ખરાબ ગુણવત્તા

તમામ સુવિધા એકજ સ્થળે

અત્યાધુનિક IVF લેબ, સયોટ નિદાન, સફળ
પરિણામ, IVFના પ્રથમ પ્રયત્ને ઉત્તમ સફળતા,
પોતાનું ઈંડું અને પોતાના જ શુક્રાણુથી IVF
સારવારમાં અગ્રેસર, નિષ્ણાંત અને અનુભવી
એમ્બ્રિઓલજિસ્ટની ટીમ, જેવા અત્યાધુનિક
જિનેટિક ટેસ્ટ.

ઉપલબ્ધ સેવાઓ

IUI | IVF | ICSI

બ્લાસ્ટોસિસ્ટ કલ્ચર | PGD/PGS એન્ડ્રોલોજી
સર્જિકલ સ્પર્મ એસ્પિરેશન | કાયો પ્રિઝર્વેશન
એગ - સ્પર્મ - એમ્બર્યો | TESA | PESA
માઈક્રો TESE 4D સોનોગ્રાફી | એન્ડોસ્કોપી
NABL પ્રમાણિત લેબોરેટરી

2+ પરિવારને મળી
આઈ.વી.એફ. થી ખુશીઓ

90 દેશોના લોકોને સારવાર આપનારા

ટાઈમ્સ ઓફ ઈન્ડિયા દ્વારા
નેશનલ સર્વે ઓફ ફર્ટિલિટી ક્લિનિક
2019માં દ્વિતિય ક્રમાંક (પશ્ચિમ ઝોન)

ડૉ. આર. જી. પટેલ
(ઈન્ફર્ટિલિટી અને IVF સ્પેશ્યાલીસ્ટ)

સનફ્લાવર ઈન્ફર્ટિલિટી એન્ડ IVF સેન્ટર

માનવ મંદિર પાસે, ટ્રાફિક પોલીસ હેલ્મેટની સામે, મેમનગર, અમદાવાદ, ગુજરાત 380052. મોબાઈલ નં : 079 27410080, +91-9687003993

સનફ્લાવર મલ્ટી સ્પેશિયાલિટી હોસ્પિટલ

નાથાલાલ કોલોની, પંજાબ નેશનલ બેંક ની સામે, લખુડી સર્કલ પાસે, નારણપુરા, અમદાવાદ- 380013. મોબાઈલ નં : 07929914965, +91-9099400445

સનફ્લાવર IVF ક્લિનિક

418, સાહિત્ય આર્કેડ, હરિદર્શન ચાર રસ્તા પાસે, નવા નરોડા, અમદાવાદ, ગુજરાત - 382 330. મોબાઈલ નં : 07946010728, +91-9099400221

Sunflower
Hospital

Registered Under "R.N.I. No. GUJGUJ/2023/84401" Permitted to post at Ahmedabad PSO, on 8th date of every Month under Postal Regd. No. G-GNR-354 issued by SSP GNR valid upto 31/12/2025

Off. : Vishv Umiyadham - Jaspur, Opp. Vaishnodevi Temple, S. G. Highway, Ahmedabad, Gujarat - 382721

COMPLETED PROJECTS

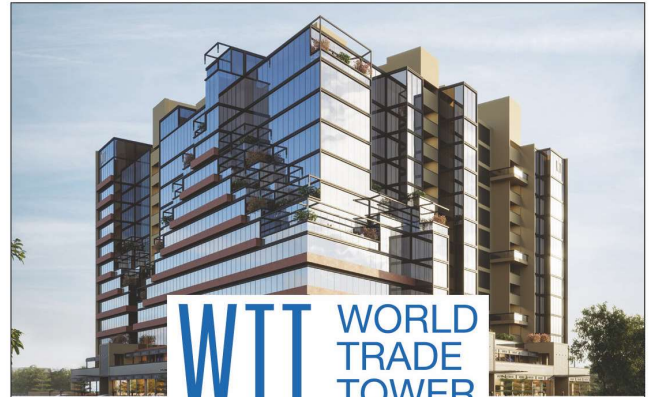

**SOUTH BOPAL
TRADE CENTRE**
RETAIL & WORK SPACE

RETAIL & WORK SPACES

AT SOUTH BOPAL

PR/GJ/AHMEDABAD/DASKROI/AUDA/CAA00341/051017
GUJRERA.GUJARAT.GOV.IN

**WTT WORLD
TRADE
TOWER**

RETAIL & OFFICE SPACES

AT SG HIGHWAY

PR/GJ/AHMEDABAD/AHMEDABAD CITY/AUDA/CAA04785/A1C/160221
GUJRERA.GUJARAT.GOV.IN

NEW PROJECTS

STC

RETAIL & OFFICE SPACES

AT AMBLI "T" JUNCTION

PR/GJ/AHMEDABAD/AHMEDABAD CITY/AUDA/CAA09112/290921
GUJRERA.GUJARAT.GOV.IN

**serene
elegancy**

3 BHK SERENE HOMES

AT SINDHU BHAVAN EXTENSION ROAD

PR/GJ/AHMEDABAD/AHMEDABAD CITY/AUDA/CAA09112/290921
GUJRERA.GUJARAT.GOV.IN

3 BHK

KIDS FRIENDLY HOMES

COMING SOON

OPPOSITE APOLLO INTERNATIONAL SCHOOL,
SOUTH BOPAL

**संजयभाई पटेल
(विसलपुर)**

+91 98254 42197